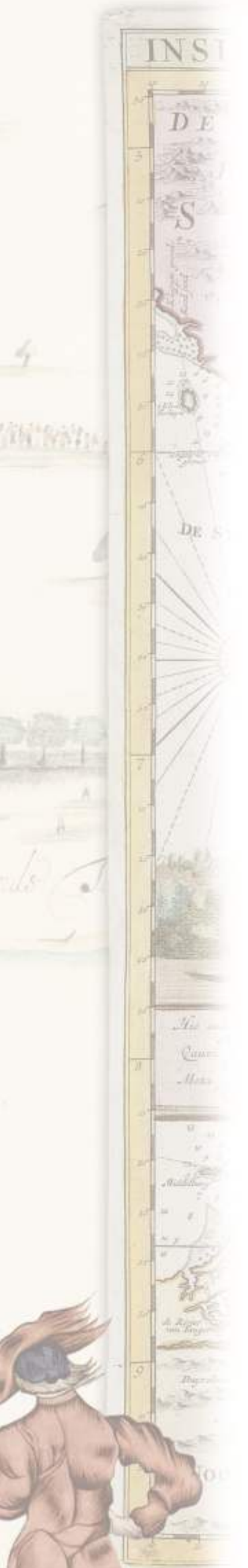

369 Noord-Oostkust van Java, westelijk deel / North-East Coast of Java, western part

DEEL 2/PART 2

369 Anoniem / Anonymous, ca./c. 1805 :
[Kaart van Semarang en omgeving].
[Map of Semarang and environs].

370 Johannes Rach, 1770-1775 :
Het Gezigt van Samarang Leggende op het Eijland / Groot Yava aan de Noord Oost Zijde.
View of Semarang Situated on the Island / of Java Major on the North East Side.

370 Johannes Rach, 1772-1775 :
Het Gezigt van het Huijs Bonjon, of anders Vreedesten, en Luijpatty / Leggende op het Eijland Groot Yava aan de Noord Oost Zijde.
View of Bonjon Manor, or Vreedestein, and Louis de Patty / Situated on the Island of Java Major on the North East Side.

371 E. Holtzhausen, 1805 :
[Vooraanzicht en plattegronden van het nieuw te bouwen stadhuis te Semarang].
[Frontal view and plans of the new town hall to be built at Semarang].

372 Anoniem / Anonymous, 1796-1802 :
Topographische / Land-Kaart / van het Regentschap Damak [...].
Topographical / Map / of the Demak Regency [...].

373 Hermanus Christiaan Cornelius, J.W.B. Wardenaar, J.A. du Bois, A. van Moesberg, A.F. van der Geugten, M.L. Schoof, 1806 :
Geographische Land Kaart / van het Regentschap Japara, Joeana, Pattie, Coedus, en de / Landschappen Tjinkalsewoe en Glongong [...].
Geographical Map / of the Regencies of Japara, Joeana, Pati, Koedoes, and the / Districts of Tjinkalsewoe and Glongong [...].

374 Anoniem / Anonymous, ca./c. 1709 :
[Plan van de nieuw geprojecteerde pagger te Demak].
[Project plan for the new stronghold at Demak].

374 Pieter Gijsbert Noodt, 1722 :
Plaan / van / Qual Damak.
Plan / of / Koeala Demak.

375 Pieter Gijsbert Noodt, 1719/1722 :
Plaan / van / Quall Damak.
Plan / of / Koeala Demak.

375 Johannes Rach, 1770-1775 :
Het Gezigt van het Fort de Mak Leggende op het Eijland / Groot Yava aan de Noord Oost Zijde.
View of Fort Demak Situated on the Island / of Java Major on the North East Side.

376 Jan Theunis Busscher, 1806 :
De / Laad-Plaats / Quaal Damak / en de / Riv:r Boeloes'an.
The / Loading Place of / Koeala Demak / and the River Boeloesan.

376 J. Schmaltz, 1800 :
Carte / de / La Rade de Japara / Pour servir à l'appui du rapport.
Kaart / van / De Rede van Japara / Om te dienen ter ondersteuning van het rapport.
Chart / of / The Roadsted at Japara / To serve as a guidance to the report.

377 Anoniem / Anonymous, ca. 1709 :
Nieuw geprojecteerde Pagger aan de Boom tot Japara.
Project for a new Fortification at the Japara Toll House.

377 Anoniem / Anonymous, ca./c. 1709 :
Caart van Japara.
Plan of Japara.

377 Anoniem / Anonymous, ca./c. 1687 :
[Kaart van Japara].
[Plan of Japara].

378 Pieter Gijsbert Noodt, 1722 :
Plan / van de Forten / en omlegende / cituatien / van / Japara.
Plan / of the Forts / and surrounding situation / of / Japara.

378 Pieter Gijsbert Noodt, 1719/1722 :
Plaan / van de Forten en Bergh / van / Japara.
Plan / of the Forts and Mountain / of / Japara.

379 Naar / After Wouter Schouten, ca./c. 1675 :
De Stadt Iapara op Iava.
The City of Japara in Java.

379 Johannes Rach [leerling of navolger/pupil or follower], 1770-1775 :
Het Gezigt van et Foort Iapara Leggende op het Eijland / Groot Iava aan de Noord Ooost Zijde.
View of Fort Japara Situated on the Island / of Java Major on the North East Side.

380 Hendrik Jacob Wardenaar, 1805 :
De straat van Japara.
The street at Japara.

380 Johannes Rach [leerling of navolger/pupil or follower], 1775-1778 :
T' Fort Japara.
The Fort Japara.

381 Jan Theunis Busscher, 1806 :
D' Archypel van Krimon Java.
The Archipelago of Karimoendjawa.

381 Jan Theunis Busscher, 1806 :
D' Passagie tusschen de Hoek Moeria en 't Eijl:d Mandalique.
The Passage between the Hook of Moeria and the Island of Mondoliko.

382 Jan Willem Bartholomeus Wardenaar, A.F. van der Geugten, E. Adens, 1807 :
Topographische Land / Kaart / van de Regentschappen Rembang en Lassum [...].
Topographical / Map / of the Regencies of Rembang and Lasem [...].

383 Johannes Rach, 1770-1775 :
Het Gezigt van het Fort Ioanna Leggende op het / Eijland Groot Yava aan de Noord Oost Zijde.
View of Fort Joeana Situated on the / Island of Java Major on the North East Side.

383 Anoniem / Anonymous, ca./c. 1709 :
Caarte van Rambangh.
Plan of Rembang.

384 Johannes Rach, 1770-1775 :
Het Gezigt van het Fort Rembang Leggende op / Het Eijland Groot Yava aan de Noord Oost Zijde.
View of Fort Rembang Situated on / The Island of Java Major on the North East Side.

384 Jan Theunis Busscher, ca./c. 1807 :
Kaart / van de Rhede / Rembang / en / Joana.
Chart / of the Roads at / Rembang / and Joeana.

385 Hendrik Jacob Wardenaar, 1805 :
Gesigt op Bonang.
View of Bonang.

385 Jan Theunis Busscher, 1806 :
De Rheede Bonang en Lassem tot Rembang.
The Roads of Bonang and Lasem up to Rembang.

386 De Vorstenlanden / The Princely States

386-387 J.A. Joukes, 1825-1826 :
Figurative Schets / van de / Vorsten-Landen.
Figurative Sketch / of the / Princely States.

386-387 H.P.D. Cortius, 1807 :
Een Zuijdelijk Gedeelte van het Eijland Groot Java.
A Southern Part of the Island of Java Major.

388 Anoniem / Anonymous, na ca./after c. 1784 :
Pan van Het Campement op Oenarang.
Plan of The Encampment at Oengaran.

389 Johannes Rach, 1770-1772 :
Het Gezigt van Salatiga Leggende op het Eijland Groot / Yaava aan de Noord Oost Zijde.
View of Salatiga Situated on the Island of Java / Major on the North East Side.

389 Hubert Joseph Jean Lambert ridder de Stuers, 1821 :
Plan de la Ville de Solo ou / Soura-carta [...].
Plattegrond van de stad Solo of / Soerakarta [...].
Plan of the City of Solo or / Soerakarta [...].

390 A.H.B. von Neidschütz, 1832 :
Plan / van het / Fort te Soerakarta.
Plan / of the / Fort at Soerakarta.

391 Anoniem / Anonymous, ca./c. 1756 :
Plaan / van het Nieuwe Fortres de / Djokjoearta.
Plan / of the New Fortress at / Djokjakarta.

392 Heijmerd van Breda, ca./c. 1790 :
Platte Grond van het Compagnies Fort en van de Sultans Hoff te Djokjocarta [...].
Plan of the Company's Fort and the Sultan's Court at Djokjakarta [...].

393 Johannes Rach, 1770-1772 :
Het Gezigt van het Dalam Sultan Sumatran Leggende op / Het Eijland Groot Yava aan de Noord Oost Zijde.
View of the Dalam Sultan Sumatran Situated on / The Island of Java Major on the North East Side.

393 Anoniem / Anonymous, 1815 :
Plate XXV. / Water Palace at Djocjo Carta.
Figuur XXV. / Waterpaleis te Djokjakarta.

394 Hermanus Christiaan Cornelius, J.W.B. Wardenaar, A.F. van der Geugten, 1805-1807 :
Situatie Plan / Van eenige Oudheden zijnde Bramiensche Tempels welken gevonden / worden in de Javase bovenlanden [...].
Situation Plan / Of some Antiquities being Brahmanic Temples which are to be found / in the Java uplands [..].

Atlas Maior
nationaalarchief
Universiteit Utrecht
KNAG

394 Hermanus Christiaan Cornelius, J.W.B. Wardenaar, A.F. van der Geugten, 1805-1807 :
Plan / Van eenige Oudheden zynde Bramiensche Tempels welke / gevonden worden in de Javase bovenlanden [...] / bekend onder de benaming van Tjandie Sewoe [...].
Plan / Of some Antiquities being Brahmanic Temples which / are to be found in the Java uplands [..] / known under the name of Tjandi Sewoe [...].

395 Anoniem / Anonymous, 1814 :
Figuratieve Plan / van de ligging der Bramien / sche Oudheden, bij den Inlander / bekent onder de benaming van / Tjandie Borro Boedoer gelegen in 't district de Cadoe.
Figurative Plan / of the location of the Brahmanic / Antiquities, known to the Local Population / under the name of / Tjandi Boroboedoer situated in the district of Kedoe.

395 Anoniem / Anonymous, 1814 :
[Aanzicht van de Tjandi Boroboedoer].
[View of Tjandi Boroboedoer].

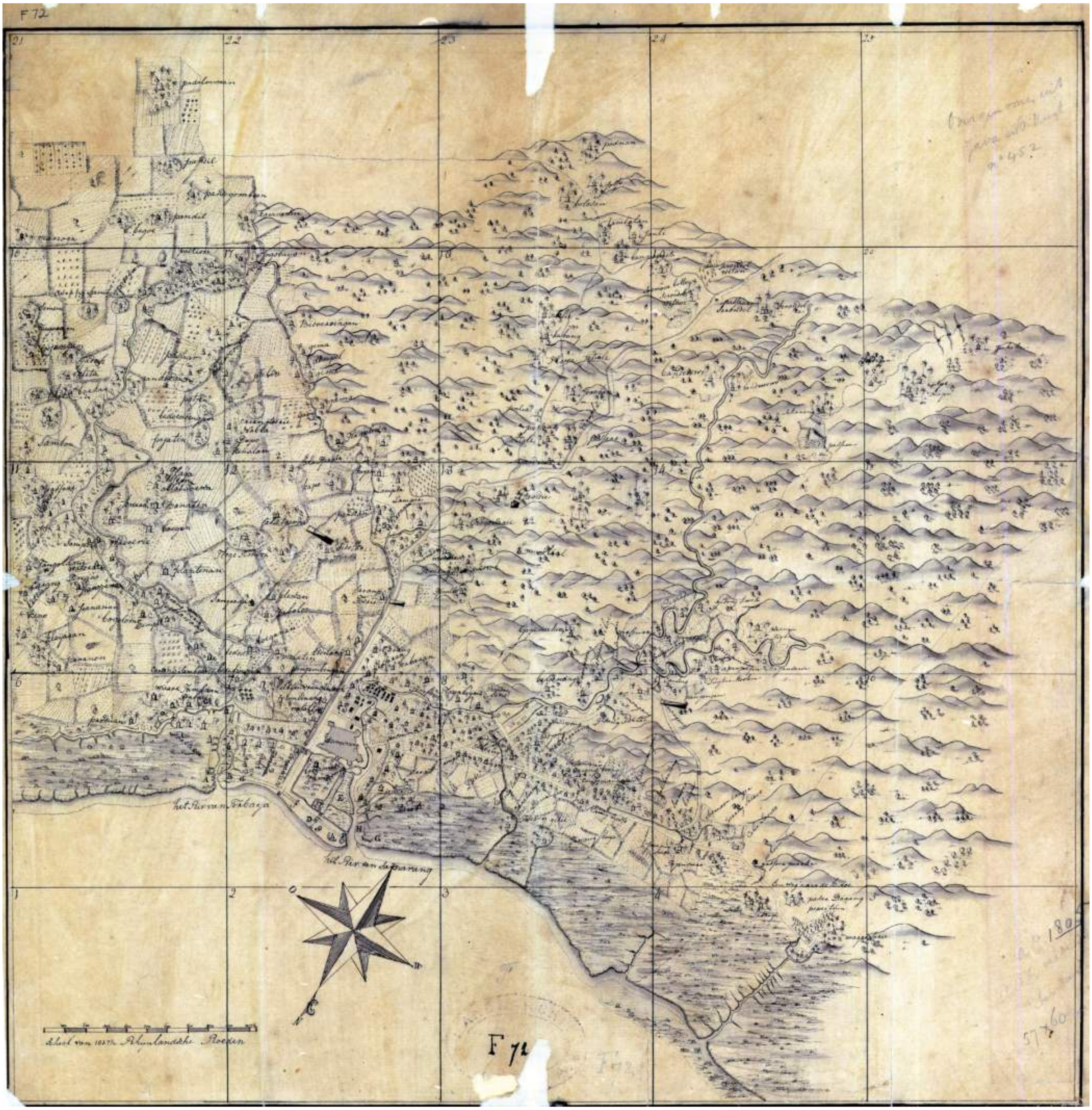

Arsip Nasional republik Indonesia, F 72.

[Anoniem, ca. 1805] :
[Anonymous, c. 1805] :

[Kaart van Semarang en omgeving].

[Map of Semarang and environs].

Schaalstok van 1037½ Rhijnlandsche Roeden =
[ca. 1 : 33.600].
Scale-bar of *1037½ Rhijnlandsche Roeden* =
[approximately 1 : 33,600].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 56 x 59 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 56 x 59 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksonder.
Orientation: north is lower left.

Verklaringen: [rechtsboven] een aantekening in potlood betreffende de herkomst :
Explanations: [upper right] a note in pencil indicating the provenance :

Overgenomen uit Java's N.O. Kust no. 452.

Deze vrij nauwkeurige topografische kaart van Semarang en wijdere omgeving van omstreeks 1805 is waarschijnlijk voor militaire doeleinden gemaakt en moet blijkens de letteraanduidingen (voornamelijk verwijzend naar kustversterkingen) en de vakkenindeling (met een merkwaardige maatvoering van 1037½ roeden) oorspronkelijk ook van een legenda voorzien zijn geweest. Over de verdere achtergronden is niets meer bekend.

This fairly accurate topographical map of Semarang and its surroundings dating from around 1805 was probably made with a military purpose in mind and, on the basis of the letters used as markers (principally referring to coastal fortifciations) and the division into squares (with the unusual measurement of 1037½ *roeden*), it must have once also been provided with a legend. Nothing more is known about its background.

Het Gezigt van Samarang Leggende op het Eyland Groot Yava aan de Noord Oost Zyde.

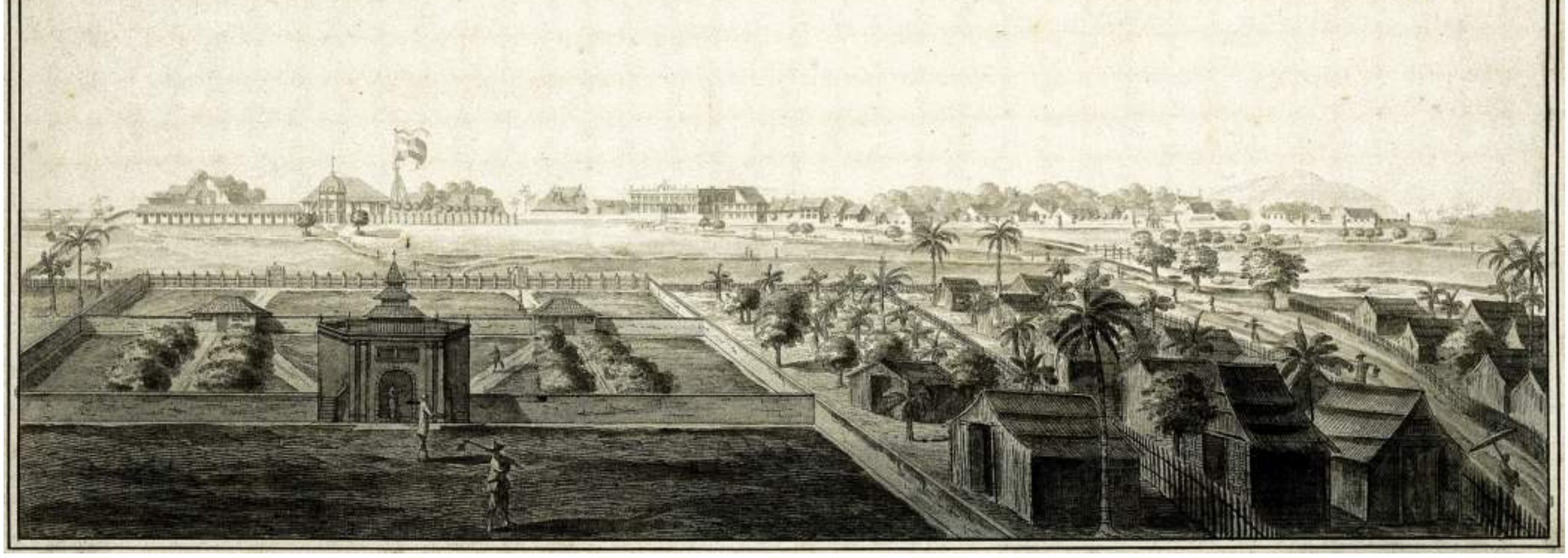

Het Gezigt van het Huys Bonjon, of anders Vreedesten, en Luypaty Leggende op het Eyland Groot Yava Aan de Noord Oost Zyde.

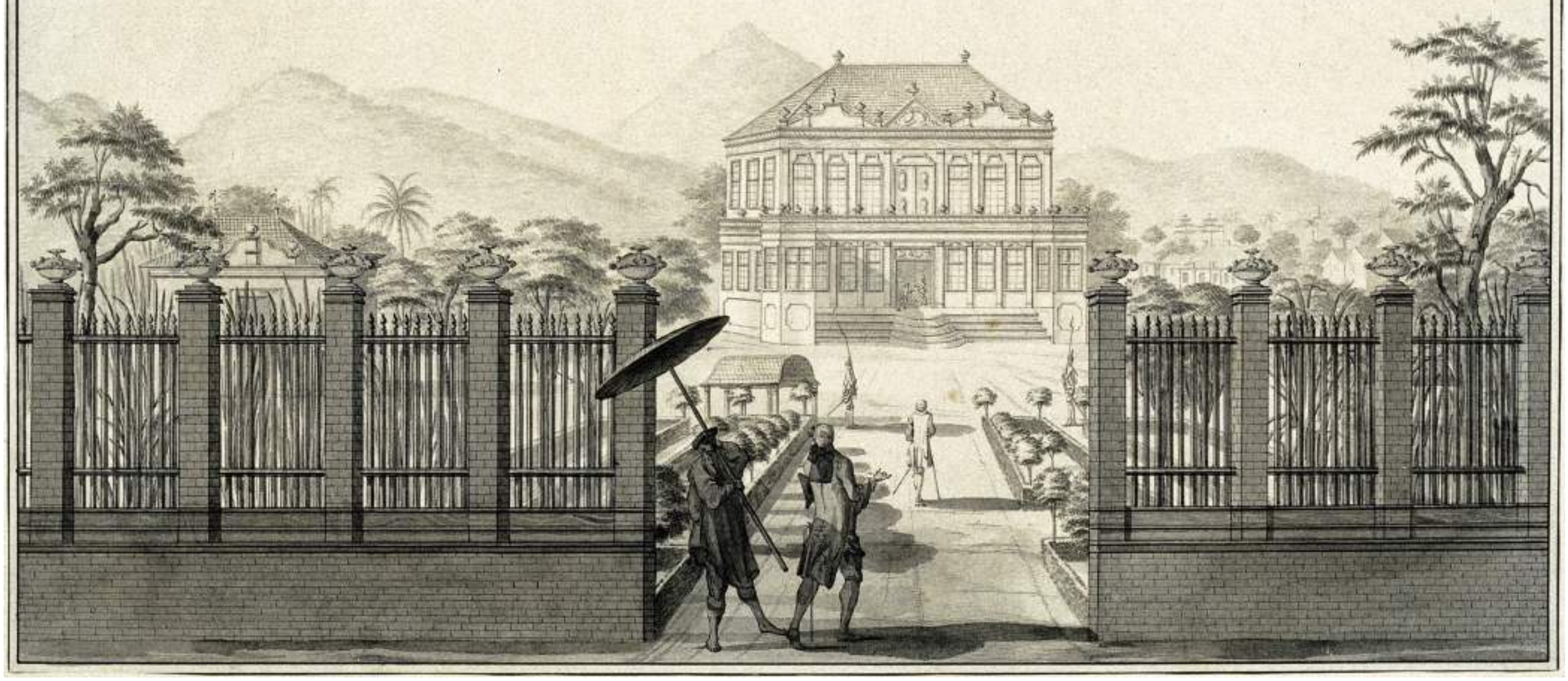

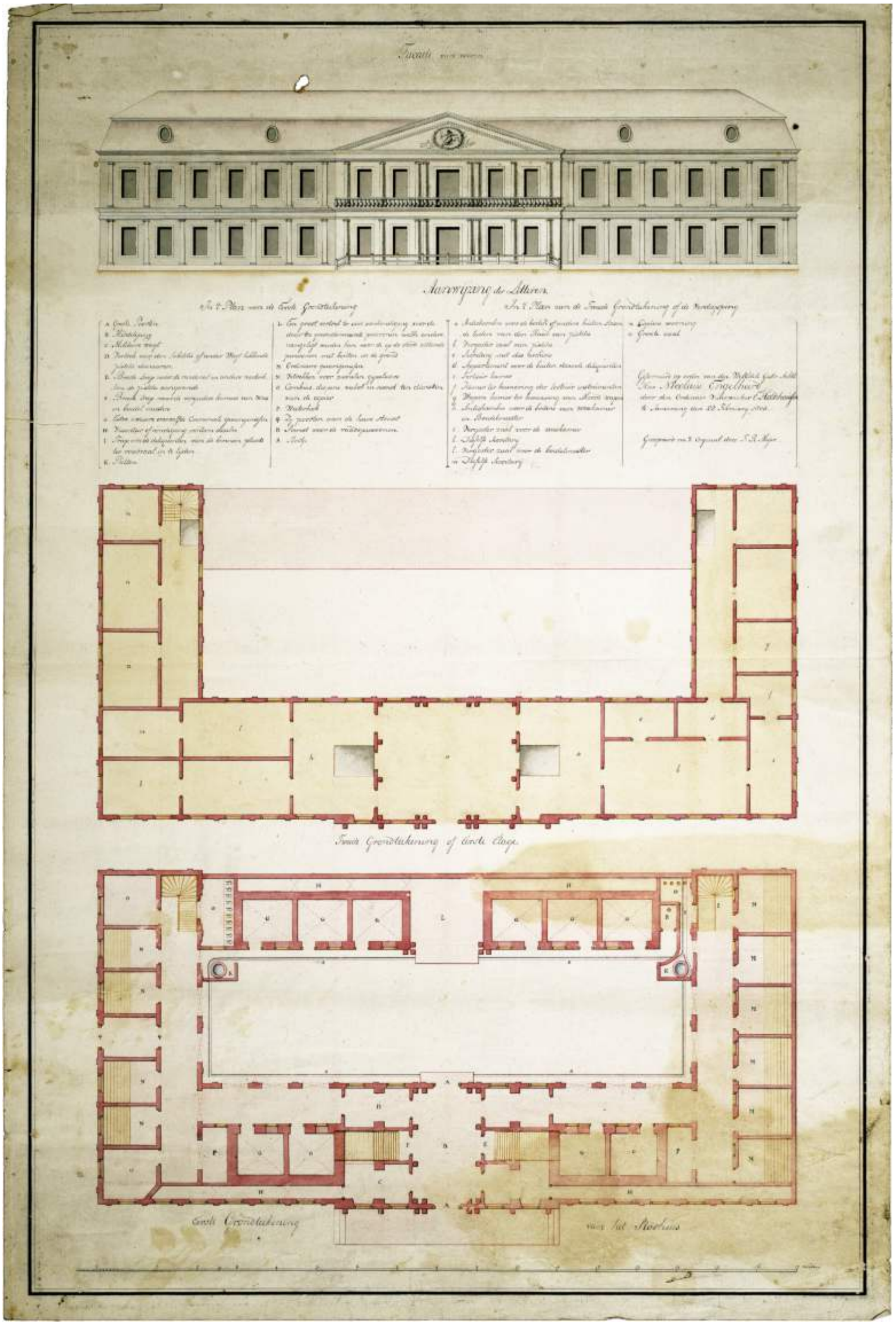

(pag. 370: / p. 370:)

boven / above:

Perpustakaan Nasional Republik Indonesia, VL 28.

[Johannes Rach, 1770-1775] :

Het Gezigt van Samarang Leggende op het Eijland / Groot Yava aan de Noord Oost Zijde.

View of Semarang Situated on the Island / of Java Major on the North East Side.

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier, 35,5 x 52 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 35.5 x 52 cm.

Johannes Rach biedt met deze tekening een blik in noordelijke richting over de Aloon-Aloon (centraal plein in Javaanse steden) van Semarang vanaf de dalem of regentswoning aan de zuidzijde van het plein; zie ter oriëntatie de plattegronden op de bladen 365 en 368. Op de achtergrond links is aan de overzijde van Bodjong de gouverneursresidentie met de compagnies vlaggemast te herkennen, rechts ligt de omwalde stad. Het hoge gebouw aan die zijde is het zogenoemde Gouvernement, het bestuurskantoor van de Compagnie te Semarang, dat op de plattegrond op blad 366 met de letter h is aangeduid. De Nationale Bibliotheek van Indonesië bezit een tweede versie van deze tekening onder nummer BG 6.

In this drawing, Johannes Rach gives a view of the *Aloon-Aloon* (*Alun-Alun*, central square in Javanese towns) of Semarang looking in a northerly direction from the *Dalem* or regent's residence on the southern side of the square; for orientation consult the plans on sheets 365 and 368. In the left background, on the opposite side of the Bojong is the residence of the Governor, recognizable by the Company flagstaff, to the right is the walled city The high building on that side was what was known as the *Gouvernement*, the administrative headquarters of the Company in Semarang, which is indicated on the ground plan on sheet 366 by the letter h. The National Library of Indonesia possesses a second version of this drawing, with class mark BG 6.

onder / below:

Perpustakaan Nasional Republik Indonesia, BW 67.

[Johannes Rach, 1772-1775] :

Het Gezigt van het Huijs Bonjon, of anders Vreedesten, en Luijpatty / Leggende op het Eijland Groot Yava aan de Noord Oost Zijde.

View of Bonjon Manor, or Vreedestein, and Louis de Patty / Situated on the Island of Java Major on the North East Side.

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier, 35,5 x 52 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 35.5 x 52 cm.

Rach toont hier het vooraanzicht van het huis Vreedestein buiten Semarang aan Bodjong, toebehorend aan de landeigenaar Louis de Patty. Andere versies van deze tekening bevinden zich in de collecties van de Nationale Bibliotheek van Indonesië, onder nummer A 20, en van het Rijksmuseum Amsterdam, onder de nummers NG-400-R (A. de Nelly) en NG-1985-7-3-143 (J. Brandes).

Rach shows the front view of the house *Vreedestein* outside Semarang on Bojong, which was the property of the landowner Louis de Patty. Other versions of this drawing can be found in the collections of the National Library of Indonesia (A 20), and of the *Rijksmuseum Amsterdam* (NG-400-R , A. de Nelly, and NG-1985-7-3-143, J. Brandes).

(pag. 371: / p. 371:)

Nationaal Archief, 4.MIKO G1.49.1

Door den Ordinair Vuurwerker E. Holtzhausen te Samarang den 28: February 1805 :
By the Ordinary Pyrotechnician E. Holtzhausen at Semarang the 28th of February 1805 :

[Vooraanzicht en plattegronden van het nieuw te bouwen stadhuis te Semarang].

[Frontal view and plans of the new town hall to be built at Semarang].

Schaalstok van 17 roeden = [ca. 1 : 185].
Scale-bar of *17 roeden* = [approximately 1 : 185].

2 kaarten + 1 profiel : ms op papier, gekleurd, 71 x 48 cm.
2 maps + 1 profile : ms on paper, coloured, 71 x 48 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Verklaringen: [midden boven] een legenda bij de letters A t/m S en a t/m o :
Explanations: [above centre] a key to the letters A to S and a to o :

Aanwijzing der Letteren.

In 't Plan van de Eerste Grondteekening.
A. Groote Poorten.
B. Middelgang.
C. Militaire Wagt.
D. Vertrek voor den Substitu of ander Wagt hebbende justitie dienaaren.
E. Breede trap naar de raadzaal en andere vertrekken de Justitie aangaande.
F. Breede trap naar de vergaders kamers van wees en boedel meesters.
G. Extra zwaare overwelfde Crimineele gevangenissen.
H. Viesentier of rondegang rondom dezelve.
I. Trap om de delinquenten van de binnen plaats ter raadzaal in te lijden.
K. Putten.
L. Een groot vertrek ter dood aankondiging voor de daar toe gecondemneerde perzoonen welke anders aangelegd werden kan voor de op de dood zittende perzoonen met bouten in de grond.
M. Ordinaire gevangenissen.
N. Vertrekken voor zievielen gijzelaars.
O. Combuis, dispens, veehok en secreet ten diensten van de ciper.
P. Waterhok.
Q. Zijpoorten aan de heere straat.
R. Secreet voor de raadsperzoonen.
S. Slootje.

In 't Plan van de Tweede Grondteekening of de Verdiepping.
a. Antichambre voor de boden of andere buiten staande leeden van den Raad van Justitie.
b. Vergader zaal van Justitie.
c. Secretarij met dies archives.
d. Appartement voor de buiten staande delinquenten.
e. Tortuur kamer.
f. kamer ter bewaaring der tortuur instrumenten.
g. Wapen kamer ter bewaaring voor Moord wapen.
h. Antichambre voor de bodens van weeskamer en Boedelmeester.
i. Vergader zaal voor de weeskamer.
k. Desselfs Secretarij.
l. Vergader zaal voorde boedelmeester.
m. Desselfs Secretarij.
n. Sipiers wooning.
o. Groote zaal.

[rechtsmidden] een verklaring over de kopie :
[centre right] a note regarding the copy :

geformeert op ordre van den Weledele Groot Achtb: Heer Nicolaus Engelhard door den Ordinair Vuurwerker E. Holtzhausen te Samarang den 28: February 1805. Gecopieerd na 't Orgineel door F.R. Meijer.

In opdracht van de toenmalige gouverneur van Java's Noord-Oostkust, Nicolaas Engelhard, werd in 1802 een eerste ontwerp gemaakt voor een nieuw te bouwen stadhuis in Semarang, ter vervanging van het bestaande naast de Marine School. Deze tekening geeft de laatste versie van de plannen uit 1805 weer, een breed opgezet gebouw met mansardedaken in de modieuze Franse stijl van die jaren. Als locatie was de ruimte oostelijk naast de kerk aan de Heerestraat voorzien, tegenover de Paradeplaats (zie de plattegrond op blad 366); tot uitvoering is het echter nooit gekomen. Aan de indeling, naar de geest van die tijd compleet met een 'tortuur kamer', is overigens goed te zien dat een stadhuis in de compagniestijd in de eerste plaats diende als onderkomen voor het gerecht en de notariële instellingen.

In 1802, on the orders of the incumbent Governor of the North-East Coast of Java, Nicolaas Engelhard, an initial design was drawn up for the building of a new town hall in Semarang, to replace the one situated next to the *Marine School*. This drawing shows the final version dating from 1805, a generously proportioned building with a mansard roof in the French style which was all the rage at that time. A site was allocated to the east of the church on the Heerestraat, opposite the *Paradeplaats* (Parade Ground, see the town plan on sheet 366). It was never built. The layout, in the spirit of the times complete with a *tortuur kamer* (torture chamber), clearly indicates that in the era of the Company the main purpose of a town hall was to accommodate the judicial and notarial bodies.

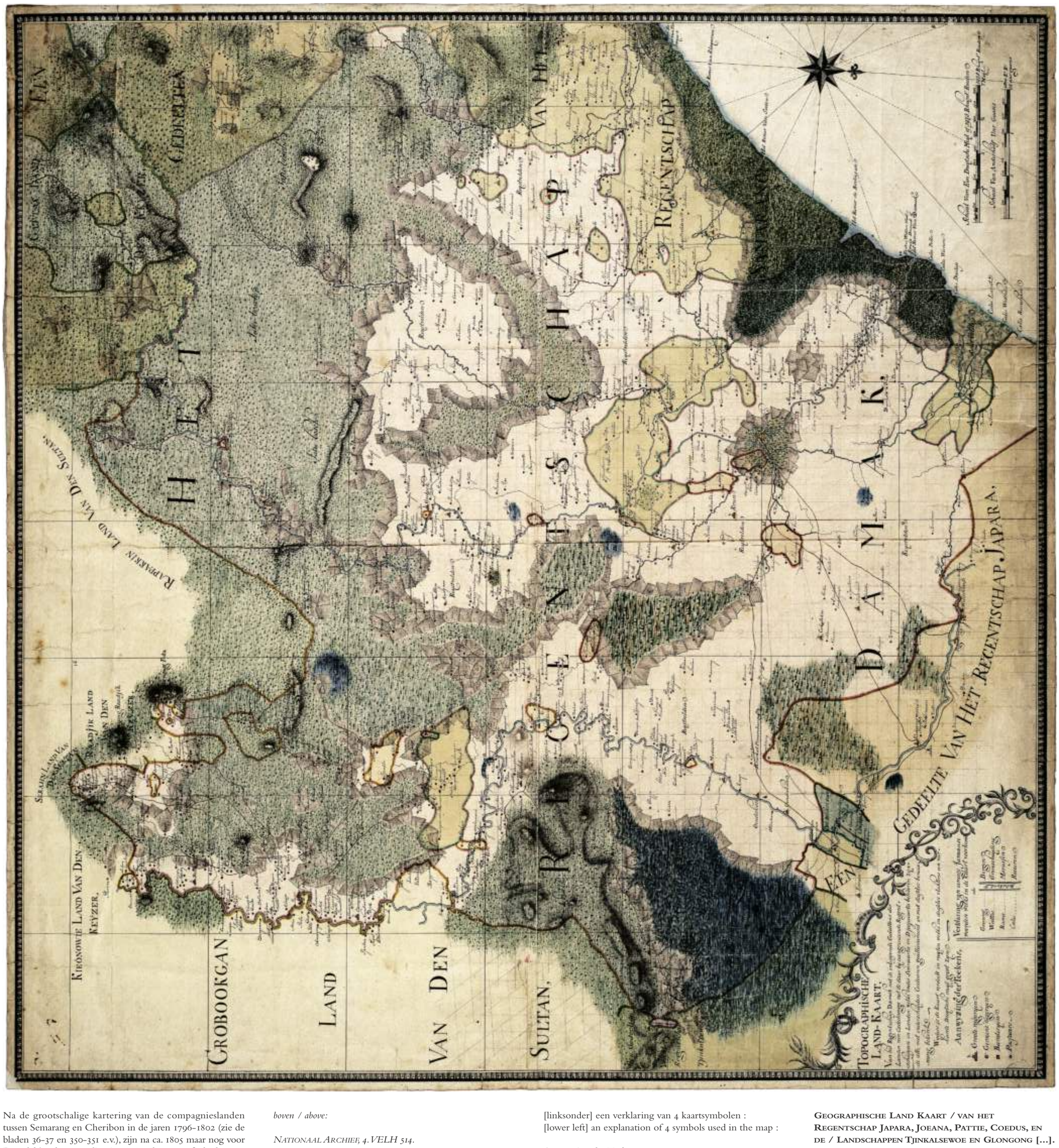
Geographische Land Kaart / van het Regentschap Japara, Joeana, Pattie, Coedus, en de / Landschappen Tjinkalsewoe en Glongong [...].
Geographical Map / of the Regencies of Japara, Joeana, Pati, Koedoes, and the / Districts of Tjinkalsewoe and Glongong [...].
Topographische / Land-Kaart / van het Regentschap Damak [...].
Topographical / Map / of the Demak Regency [...].
Aanwyzing der Teekens.
Verklaring van eenige Javaanse woorden welke in de kaart voorkomen, als
Goenong Beteekent bergen.
Wattas Beteekent Grenscheyding.
Rawa Beteekent Morassen.
Calie Beteekent Rivieren.
Japara
Joeana
Pattie
Coedus
Tjinkalsewoe
Glongong
Kiedowe Land Van Den Keyzer,
Grobookgan Land Van Den Sultan,
Rembang
Lasem
Land Van Den Keyzer,
Land Van Den Sultan,
Gedeelte Van Het Regentschap Japara,
Gedeelte Van Het Regentschap Damak,
Gedeelte Van Het Regentschap Rembang,
Gedeelte Van Het Regentschap Lasem,
Gedeelte Van De Landen Welke Aan De Keijzer En Sultan Behooren.

Na de grootschalige kartering van de compagnieslanden tussen Semarang en Cheribon in de jaren 1796-1802 (zie de bladen 36-37 en 350-351 e.v.), zijn na ca. 1805 maar nog voor Daendels' ambtsaantreding in 1808 ook topografische kaarten getekend van een aantal oostelijk van Semarang gelegen kust-regentschappen. De anonieme, maar zeker onder H.C. Cornelius gemaakte kaart van het regentschap Demak op dit blad behoort waarschijnlijk nog tot de eerste serie. Op blad 373 is de aansluitende maar kleinschaliger kaart uit 1806 van Japara en aangrenzende regentschappen gereproduceerd, die in 1807 oostwaarts werd vervolgd met de kaart van de regentschappen Rembang en Lasem op blad 382.

Following the large-scale mapping of the Company territories between Semarang and Cirebon in the years 1796-1802 (see sheets 36-37 and 350-351 *et seq.*), some time after 1805 but before Daendels assumed office in 1808 topographical maps were also made of some of the coastal regencies situated to the east of Semarang. The anonymous map, but one certainly produced under H.C. Cornelius, of the regency of Demak on this sheet was probably part of the first series. On sheet 373 the adjoining 1806 map of Jepara and its adjacent regencies is reproduced, the original of which was drawn to a smaller scale. In 1807 this was continued by a map of the regencies of Rembang and Lasem, included in this atlas on sheet 382.

boven / above:

Nationaal Archief, 4.VELH 514.

[Anoniem, 1796-1802] :
[Anonymous, 1796-1802] :

Topographische / Land-Kaart / van het Regentschap Damak [...].

Topographical / Map / of the Demak Regency [...].

Schaalstok van Een Duijtsche Meijl of 1975 Rhijnl:e Roeden = [ca. 1 : 75.000].
Scale-bar of *Een Duijtsche Meijl of 1975 Rhijnl:e Roeden* = [approximately 1 : 75,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 69 x 72 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 69 x 72 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verklaringen: [linksonder] vervolg van de titel :
Explanations: [lower left] continuation of the title :

Met de inleggende Gedeeltens der Landen van Cadielangoe met de daar bij aangrensende Regentschappen en Landen welke onder Souracarta en Djocjakarta behooren zijnde alle met onderscheijden couleuren geullumineert en met desselfs benaamingen bekent. Wyders is de kaart verdeelt in ruyten welke in desselfs vlaktens een vierkante Duytsche meijl groot zyn.

[linksonder] een verklaring van 4 kaartsymbolen :
[lower left] an explanation of 4 symbols used in the map :

Aanwyzing der Teekens.
[-] Groote negoryen. [-] Banderyen.
[-] Gemeene negoryen. [-] Passaars.

[linksonder] een verklaring van 4 Javaanse woorden :
[lower left] an explanation of 4 Javanese words :

Verklaring van eenige Javaanse woorden welke in de kaart voorkomen, als
Goenong Beteekent bergen.
Wattas Beteekent Grenscheyding.
Rawa Beteekent Morassen.
Calie Beteekent Rivieren.

(pag. 373: / p. 373:)

Nationaal Archief, 4.MIKO G1.119.

Opgenoomen door den Luijtenant Ingineur H: C: Cornelius Geassiesteerd door den Vaandrik W: B: Wardenaar en de Cadets J: A: Du Bois, A: Van Moesberg, A: F: Vandergeugten en M: L: Schoof, Anno 1806 :
Surveyed by the Lieutenant-Engineer H: C: Cornelius Assisted by the Ensign W: B: Wardenaar and the Cadets J: A: Du Bois, A: Van Moesberg, A: F: Vandergeugten en M: L: Schoof, Anno 1806 :

Geographische Land Kaart / van het Regentschap Japara, Joeana, Pattie, Coedus, en de / Landschappen Tjinkalsewoe en Glongong [...].

Geographical Map / of the Regencies of Japara, Joeana, Pati, Koedoes, and the / Districts of Tjinkalsewoe and Glongong [...].

Schaalstok van Een Duijtsche Meijl = [ca. 1 : 150.000].
Scale-bar of *Een Duijtsche Meijl* = [approximately 1 : 150,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 50 x 69 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 50 x 69 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verklaringen: [linksonder] vervolg van de titel :
Explanations: [lower left] continuation of the title :

Alsmede een gedeelte der Aangrensende Regentschappen Rembang en Damak en de Landen welke Aan de Keijzer en Sultan Behooren. De Kaart is verdeelt in Ruyten welke in desselfs vlakte een vierkante Duytsche meijl groot zyn.

[rechtsonder] een verklaring van 5 kaartsymbolen :
[lower right] an explanation of 5 symbols used in the map :

Aanwijzing der Teekens.
[-] Temmengons Woninge. [-] Negorijen.
[-] Suijker Molens. [-] Passaars of Markten.
[-] Indiego Makerijen.

BLORA
LAND VAN DEN
KLEZER
Warcsaris Land Van den Sultan
Grobogan Land Van den Sultan
EEN GEDEELTE
VAN HET
REGENTSCHAP
DAMAK
REGENTSCHAP
REMBANG
LOEDOES
Schaal van Een Duytsche Mijl

boven / above:

Nationaal Archief, 4.VEL 1269.

[Anoniem, ca. 1709] :
[Anonymous, c. 1709] :

[Plan van de nieuw geprojecteerde pagger te Demak].

[Project plan for the new stronghold at Demak].

Schaalstok van 10 Rijnlandsche Roeden = [ca. 1 : 175].
Scale-bar of *10 Rijnlandsche Roeden* = [approximately 1 : 175].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 52 x 76,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 52 x 76.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verso: Vier caarten van de nieuw geprojecteerde Paggers tot Damak, Japara en Rembang.

Demak. Voor de kleine compagniesvestiging Demak of Koeala (Kuala) Demak, aan de monding van Kali Toentang tussen Japara en Semarang, werd na 1706 een nieuw fortje ontworpen, waarvan deze plattegrond de opzet weergeeft. Terzelfder tijd werden ook de versterkingen van Japara en Rembang vernieuwd; de plannen daarvoor zijn gereproduceerd op de bladen 377 en 383. Bij al deze projecten was vermoedelijk de militair ingenieur Meijndert de Roij betrokken, van wie in deze atlas de kaart van Semarang uit 1695 op de bladen 362-363 is opgenomen.

Demak. In 1706, a new fort was designed for the small Company settlement of Demak or Kuala (Koeala) Demak, at the mouth of the Kali Tuntang between Jepara and Semarang, of which this ground plan reproduces the layout. The fortifications in Rembang and Jepara were renewed at the same time; the plans for these are reproduced on sheets 377 and 383. It is highly likely that the military engineer Meijndert de Roij was involved in all these projects, who was also the maker of the 1695 map of Semarang included in this atlas on sheets 362-363.

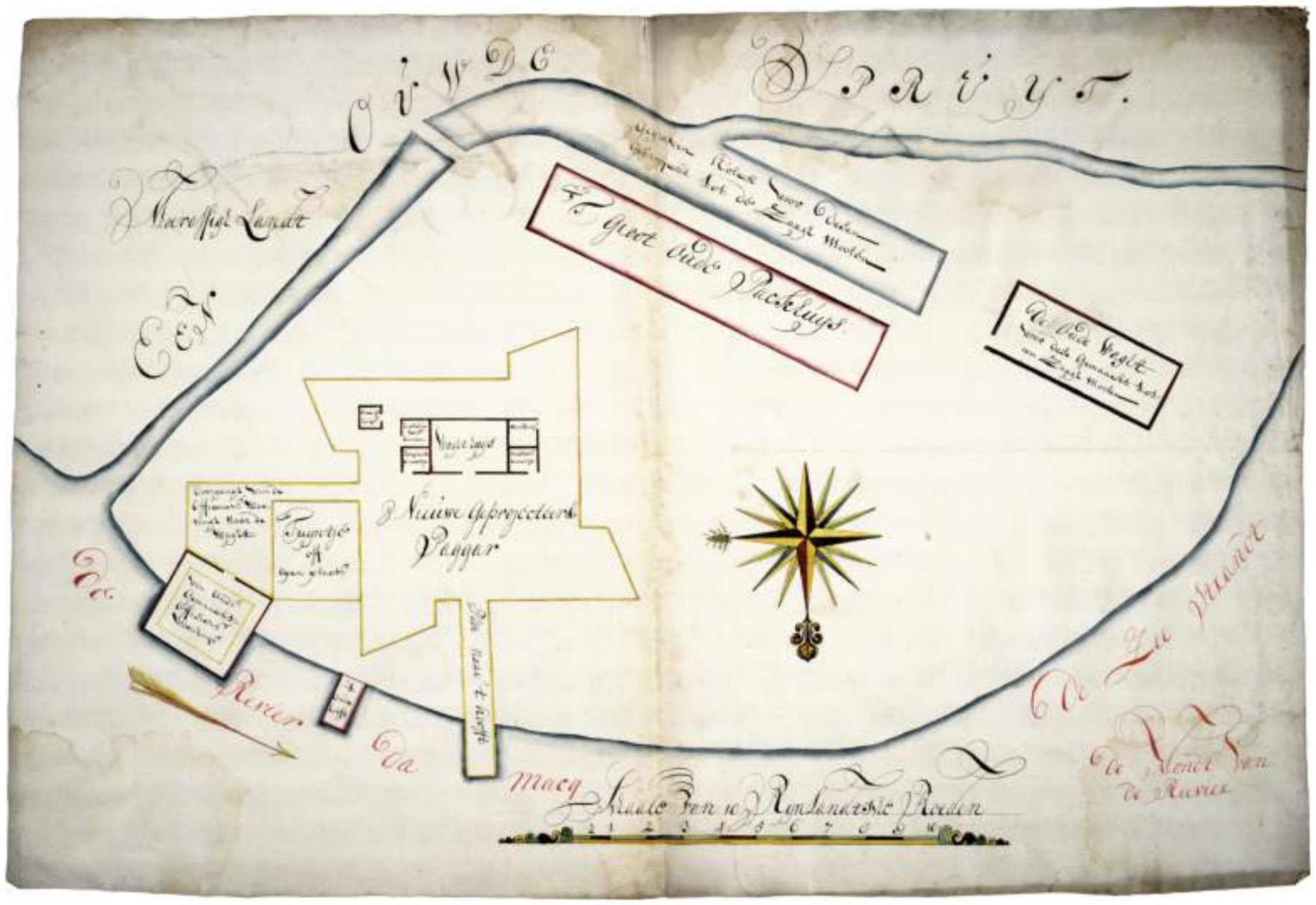

onder / below:

Universiteitsbibliotheek Leiden, Collectie Bodel Nijenhuis 002-11-021.

[Pieter Gijsbert Noodt, 1722] :
[Pieter Gijsbert Noodt, 1722] :

Plaan / van / Qual Damak.

Plan / of / Koeala Demak.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 25 x 39,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 25 x 39.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksonder.
Orientation: north is lower left.

Deze kaart van Koeala Demak en omgeving en de aanverwante plattegrond op grotere schaal op blad 375 boven, beide uit de series vervaardigd door of voor Pieter Gijsbert Noodt (blad 107), laten zien dat het ontworpen fortje omstreeks 1719 nog niet was gerealiseerd; wel was tussentijds het wachthuis iets vergroot. Uiteindelijk zou de vestiging pas na de Chinees-Mataramse opstand van 1740-1743, toen Demak in 1741 zonder veel moeite werd ingenomen, alsnog een kleine stenen versterking krijgen. Dit fortje Willemstad is afgebeeld op de tekening van Johannes Rach op blad 375 onder.

This map of Kuala Demak and its environs and the related, larger-scale ground plan on sheet 375 above, both from the series made by or for Pieter Gijsbert Noodt (sheet 107), reveal that the projected fort had still not been built by around 1719; although the military post had been somewhat enlarged in the meantime. The settlement would only be assigned a small brick fortification after the Chinese-Mataram uprising of 1740-1743, during which in 1741 Demak was taken by the rebels without much of an effort. This new fort *Willemstad* is depicted on the drawing by Johannes Rach on sheet 375 below

Museum Bodelianum
Port. 57 M. 84

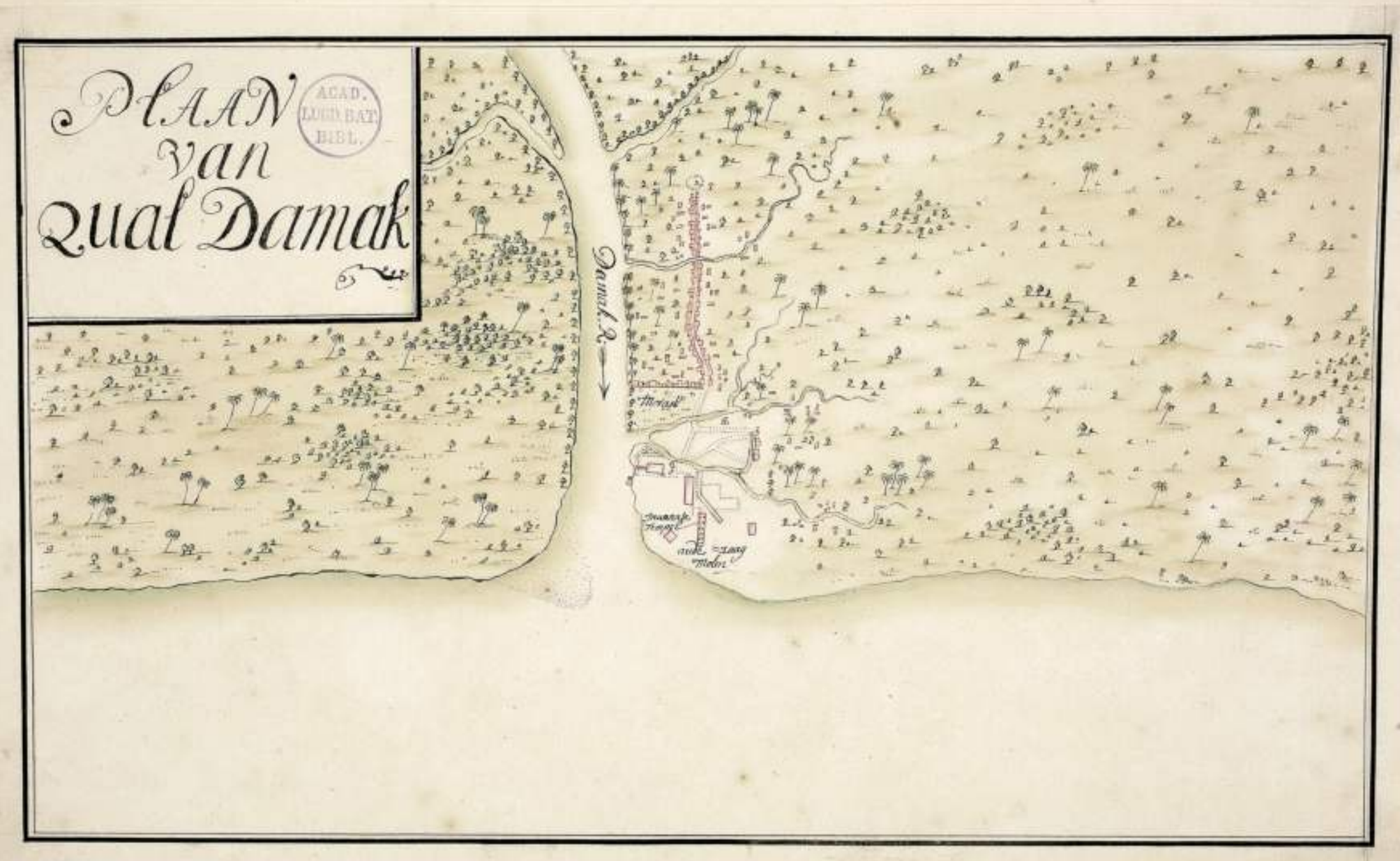

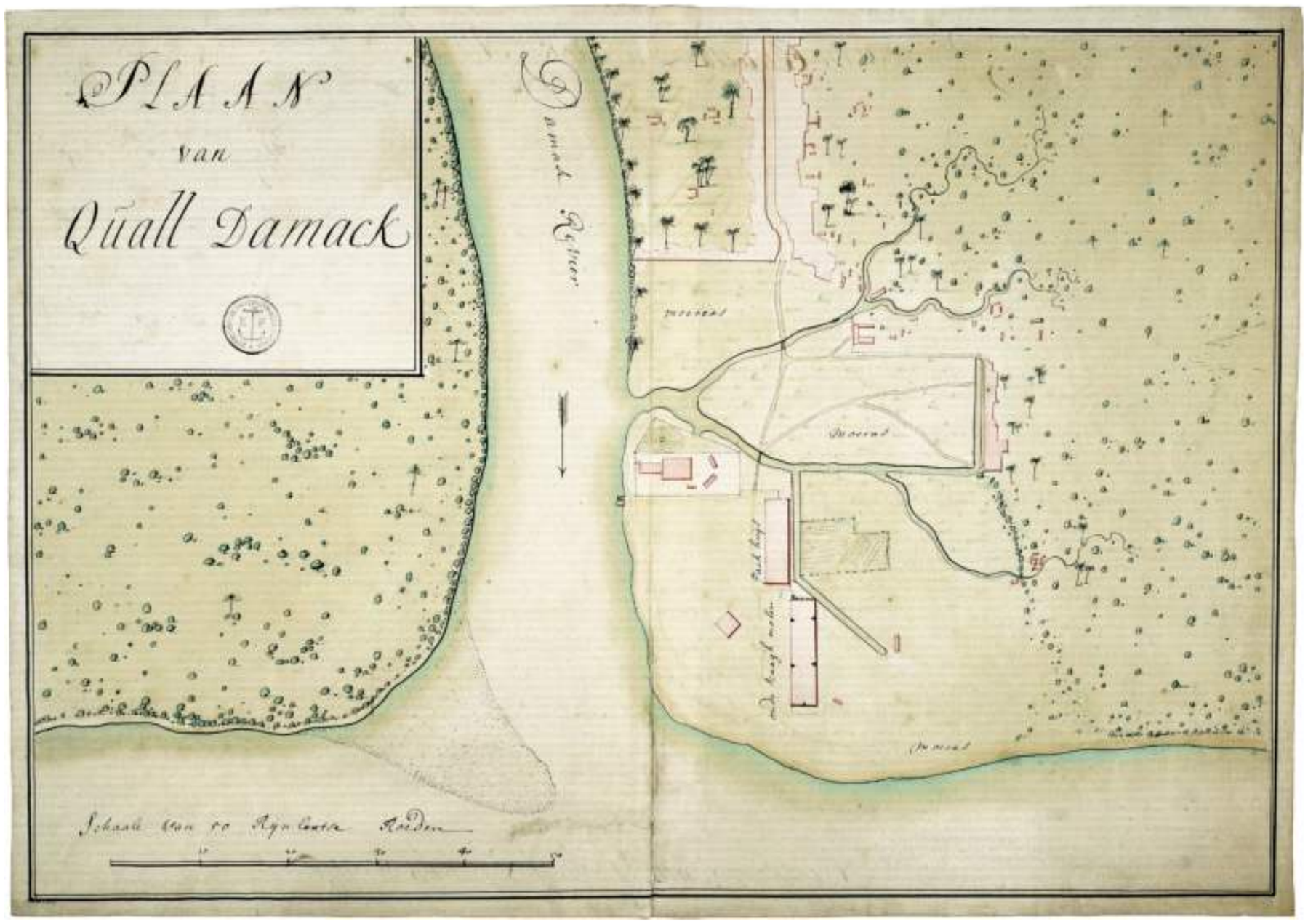

boven / above:

Nationaal Archief, 4.VEL 1270.

[Pieter Gijsbert Noodt, 1719/1722] :
[Pieter Gijsbert Noodt, 1719/1722] :

Plaan / van / Quall Damak.

Plan / of / Koeala Demak.

Schaalstok van 50 Rijnlantse Roeden = [ca. 1 : 1.080].
Scale-bar of *50 Rijnlantse Roeden* = [approximately 1 : 1,080].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 36 x 51,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 36 x 51.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksonder.
Orientation: north is lower left.

Verso: Plaan van Qualla Damack anno 1719.

In deze tekening van Johannes Rach kijkt men vanaf de overzijde van de Kali Toentang in zuidwestelijke richting op het latere fortje van Koeala Demak, dat de enigszins pretentieuze naam Willemstad droeg. Rechts is de uitgang naar zee, links gaat de rivier stroomopwaarts naar de plaats Demak, de hoofdplaats van het gelijknamige regentschap. Twee andere versies van deze tekening zijn te vinden in de collectie van de Nationale Bibliotheek van Indonesië, onder nummer BG 7, en in die van het Rijksmuseum Amsterdam, onder nummer NG-400-Z.

The perspective of this drawing by Johannes Rach is looking at the later small fort at Kuala Demak from the opposite side of the Kali Tuntang in a south-westerly direction. It bore the rather pretentious name of *Willemstad*. To the right are the river's estuary and the sea, left following the Tuntang upstream is the way to the town of Demak, the capital of the eponymous regency. Two other versions of this drawing can be found in the collection of the National Library of Indonesia, with class mark BG 7, and in the *Rijksmuseum Amsterdam*, with class mark NG-400-Z.

onder / below:

Perpustakaan Nasional Republik Indonesia, VL 30.

[Johannes Rach, 1770-1775] :

Het Gezigt van het Fort de Mak Leggende op het Eijland / Groot Yava aan de Noord Oost Zijde.

View of Fort Demak Situated on the Island / of Java Major on the North East Side.

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier, 35,5 x 52 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 35.5 x 52 cm.

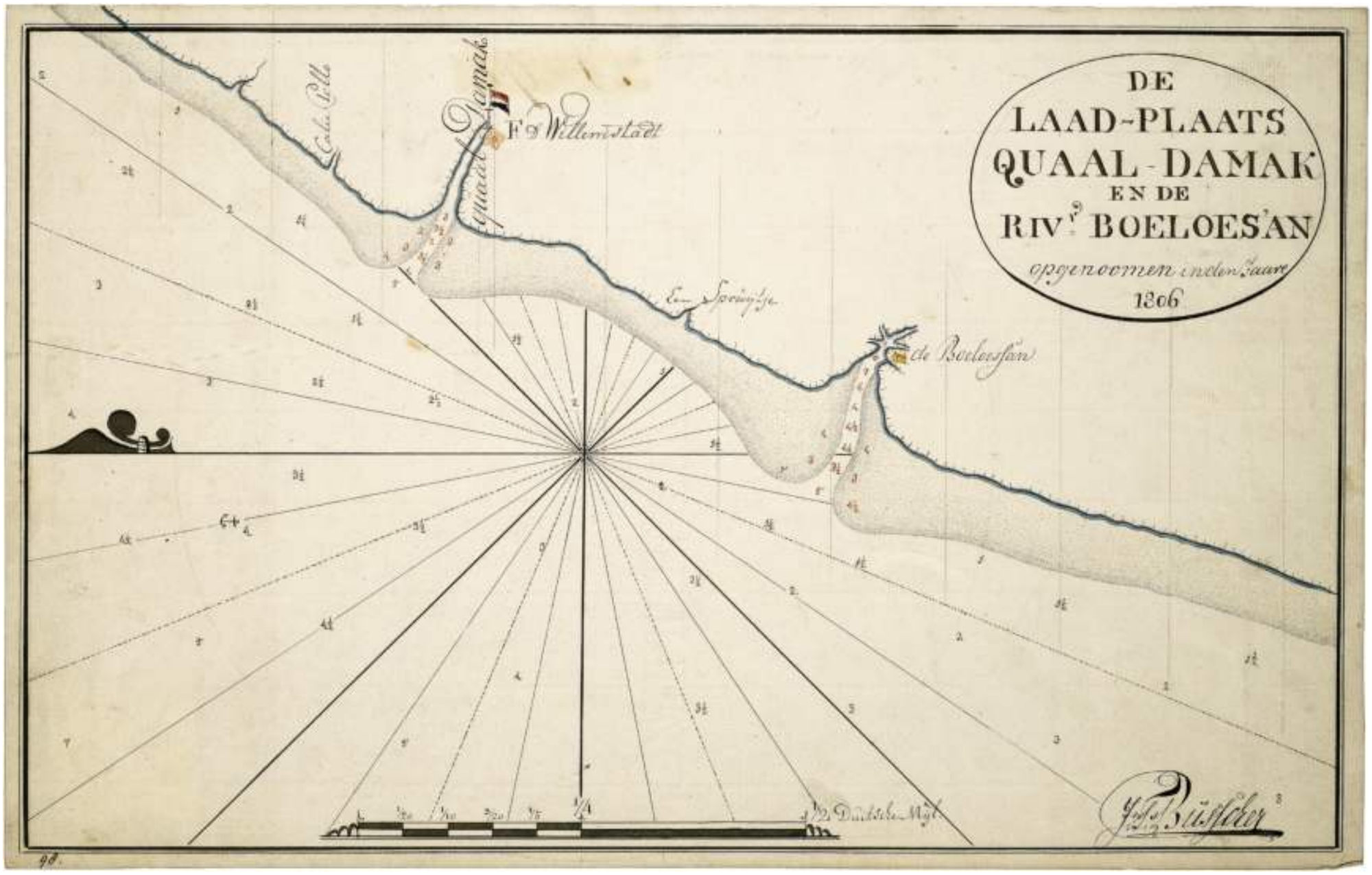

boven / above:

Nationaal Archief, 4.MIKO 98.

Opgenoomen in den Jaare 1806 [getekend] J:n T:s Busscher : Surveyed in the Year 1806 [signed] J:n T:s Busscher :

De / Laad-Plaats / Quaal Damak / en de / Riv:r Boeloes'an.

The / Loading Place of / Koeala Demak / and the River Boeloesan.

Schaalstok van 1/2 Duitsche Mijl = [ca. 1 : 26.300].
Scale-bar of 1/2 *Duitsche Mijl* = [approximately 1 : 26,300].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 27 x 42,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 27 x 42.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Op Jan Theunis Busschers kustkaartje van de rede van Koeala Demak uit 1806 is het fort Willemstad nog onder die benaming aangeduid. De genoemde rivier Boeloesan is de uitmonding van de zuidelijke arm van de Kali Toentang, die iets stroomopwaarts van Demak van de rivier afbuigt.

Fort *Willemstad* is still referred to by that designation on Jan Theunis Busscher's coastal chart of the roads of Kuala Demak dating from 1806. The Boeloesan (Bulusan) River mentioned is the estuary of the southern arm of the Kali Tuntang, which branches off from the main river a little upstream from Demak.

de mogelijkheid tot de oprichting van verdere versterkingen op de punten D en E. Van J. Schmaltz zijn in deze atlas verder de kaart van Soerabaja op blad 412 boven en het ontwerp voor een fort te Banjoewangi op blad 425 onder opgenomen, beide uit 1801.

Jepara (**Japara**). This 1800 coastal chart of Jepara by Captain J. Schmaltz of the Engineering Corps, which the title reveals was an enclosure to a report about the fortifications on this part of the north coast of Java, not only records the depth soundings but also indicates the constitution of the seabed, varying from clay to hard rock. The legend also mentions the triangular fort (A) dating from the middle of the eighteenth century on a height opposite the town of Jepara, two new batteries named *Vrijheid* (Freedom, C) and *Broederschap* (Brotherhood, B), and the possibility of the construction of more defence works at points D and E. Works by J. Schmaltz also included in this atlas are the map of Surabaya on sheet 412 above and the design for a fort at Banyuwangi on sheet 425, both dating from 1801.

(pag. 377-378: / pp. 377-378:)

Japara was een van de oudste VOC-vestigingen op Java (1614) en diende na de hernieuwde inrichting van de loge in 1651 tot 1708 als de hoofdplaats van de Compagnie in Mataram. In 1677 koos admiraal Cornelis Speelman de stad, die toen dankzij de aanwezigheid van het Nederlandse steunpunt als een van de weinige Mataramse havens nog niet was ingenomen door Taroenodjojo, tot standplaats voor het compagniesleger in de operaties in Midden- en Oost-Java die in 1681 uiteindelijk leidden tot de nederlaag van de opstandelingen tegen de soesoehoenan. Japara werd toen inderhaast versterkt met een groot legerkamp op de hoogte aan de overzijde van de rivier, terwijl later de loge in de stad zelf eveneens van een omwalling en bolwerken werd voorzien. De situatie in die jaren wordt enigszins schematisch weergegeven in de kaart uit 1687 op blad 377 onder, na de ontruiming van het kamp. Na 1706 werden voor Japara twee nieuwe versterkingen ontworpen, beide aan de stadzijde, waarvan de plantekeningen van omstreeks 1709 zijn gereproduceerd op blad 377 boven. De versterkte loge zou daarbij vervangen worden door een kleiner fort met vier halve bastions, terwijl iets stroomafwaarts een tweede fortje de boom, dus het tolhuis en het havenhoofd zou bewaken. De kaart en plattegrond van ca. 1719 op blad 378 laten zien dat het eerstgenoemde fort wel, maar het tweede niet op deze wijze werd gerealiseerd; in plaats daarvan kwam het kleine fort toch weer op de hoogte aan de overkant van de rivier. Deze versterkingen weerstonden in 1741 maar net een beleg door Chinees-Mataramse opstandelingen, waarna de Hoge Regering na afloop van de oorlog van 1740-1743 besloot het fortje op de hoogte uit te breiden tot een veel grotere driezijdige vesting. Deze is weergegeven in de kaart van Schmaltz uit 1800 op blad 376 onder en op de tekening naar Johannes Rach op blad 380 onder.

Jepara was one of the oldest VOC settlements in Java (1614) and after the trading post there had been re-established in 1651, it served as the headquarters of the Company in Mataram until 1708. In 1677 Admiral Cornelis Speelman chose the town, which because of the presence of the Dutch base there was one of the few Mataram harbours which had not been captured by Trunojoyo, as the centre of operations for the Company's army in Central and East Java. The latter would eventually lead to the defeat of the rebels against the *Susuhunan* in 1681. Jepara in 1677 was hastily fortified with a large army camp on the height on the opposite side of the river, and some time later the lodge in the town proper was also walled and provided with bulwarks. The situation in these years is reproduced rather schematically in the 1687 map on sheet 377 below, after the camp had been abandoned. After 1706 two new fortifications were designed for Jepara, both on the town side, of which designs dating from around 1709 have been included on sheet 377 above. The plan was to replace the reinforced lodge with a smaller fort furnished with four half-bastions, and a little farther downstream a second small fort would guard the *boom*, that is the toll house and the mole. The map and ground plan on sheet 378 dating from around 1719 show the first fort, but the second was never completed according to this plan. Instead a small fort was again built on the height on the opposite side of the river. In 1741, these new fortifications were only just about able to withstand the assaults launched by the Chinese-Mataram rebel army. After the end of the war of 1740-1743, the High Government decided to have the small fort on the height rebuilt into a much larger, triangular stronghold, which is shown on Schmaltz's 1800 map on sheet 376 below and in the drawing after Johannes Rach on sheet 380 below.

onder / below:

Arsip Nasional Republik Indonesia, D 71.

[J. Schmaltz], 1800 :

Carte / de / La Rade de Japara / Pour servir à l'appui du rapport.

Kaart / van / De Rede van Japara / Om te dienen ter ondersteuning van het rapport.

Chart / of / The Roadsted at Japara / To serve as a guidance to the report

Schaalstok van 600 Rhoeden = [ca. 1 : 16.800].
Scale-bar of *600 Rhoeden* = [approximately 1 : 16,800].

1 kaart : ms op papier, 36 x 46 cm.
1 map : ms on paper, 36 x 46 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verklaringen: [links] een verklaring in het Frans van de gesteldheid van de zeebodem voor Japara, van de omstandigheden tijdens de metingen en van de letters in de kaart A t/m E; geen transcriptie.
Explanations: [left] an explanation in French of the constitution of the seabed off Jepara, of the circumstances under which the soundings were made, and of the letters A to E on the map; not transcibed.

Japara (**Jepara**). Op deze kustkaart van Japara door de kapitein der genie J. Schmaltz uit 1800, die blijkens de titel diende als bijlage bij een rapport over de verdedigingswerken aan dit deel van de Noord-Javaanse kust, zijn behalve de diepten ook de aangetroffen bodemgesteldheid op de rede aangegeven, variërend van kleiige gronden tot harde rotsbodems. De legenda maakt verder melding van het driezijdige fort (A) uit het midden van de achttiende eeuw op de hoogte tegenover de stad Japara, van twee nieuwe batterijen genaamd Vrijheid (C) en Broederschap (B), en van

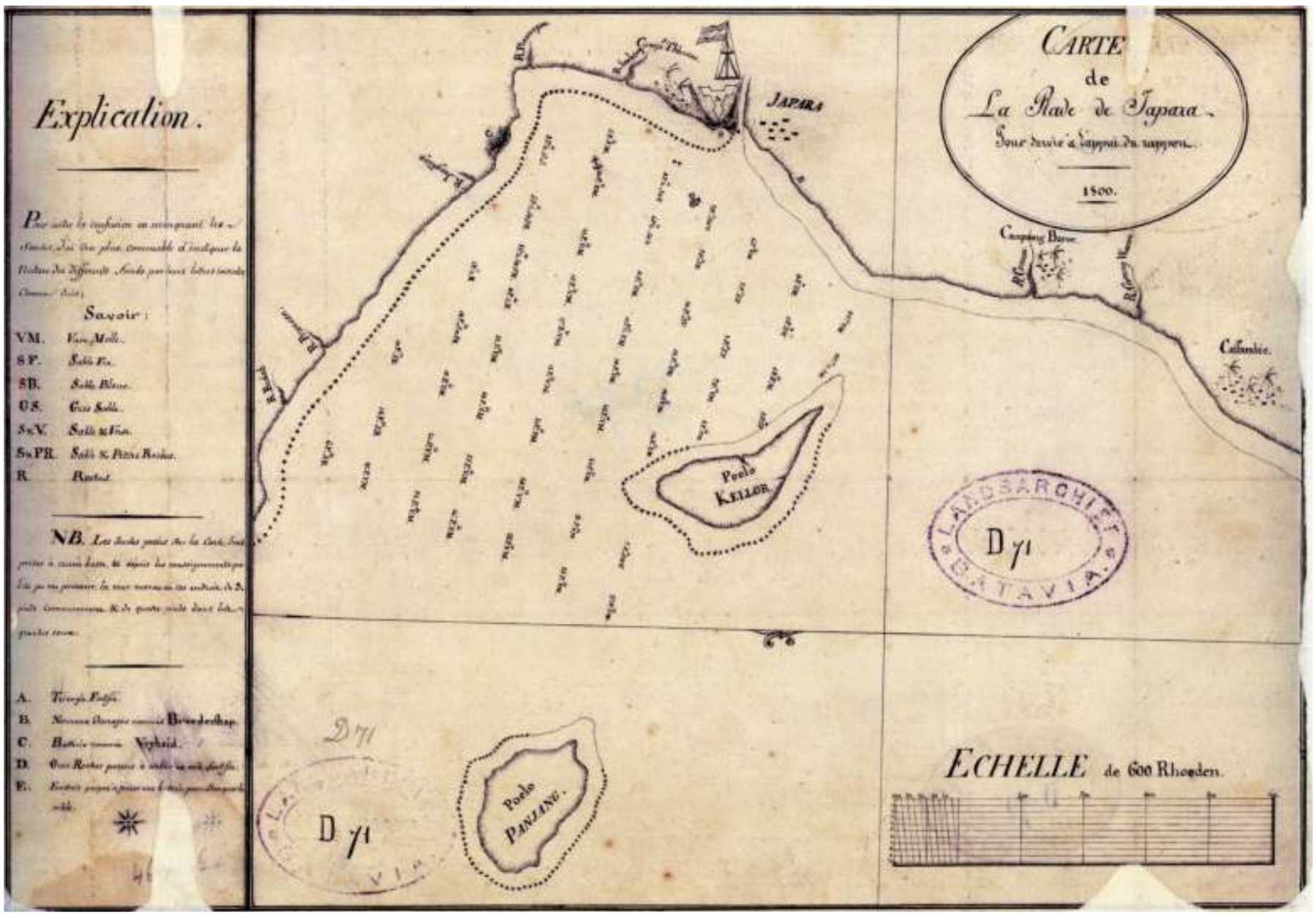

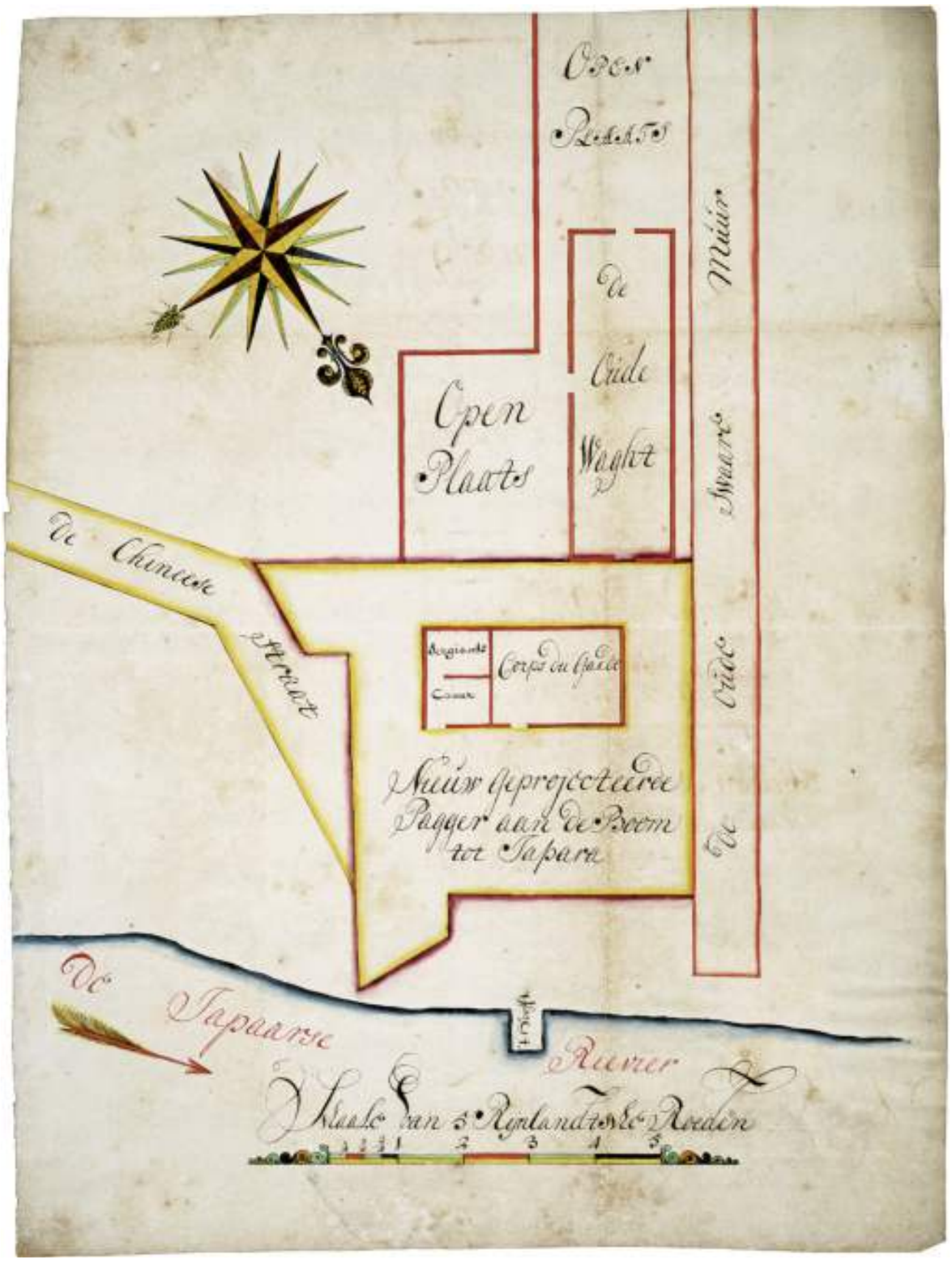

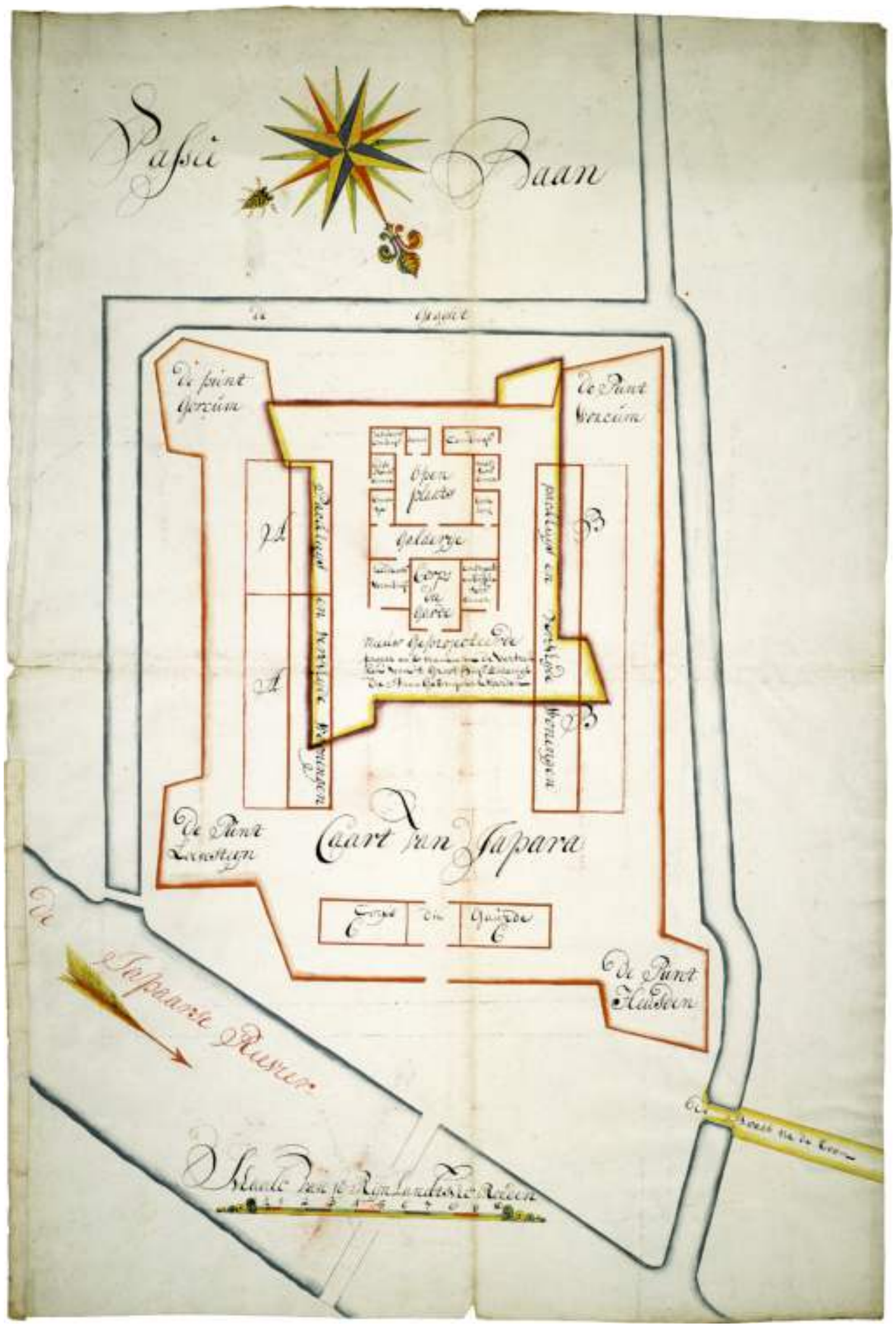

Bijschriften: pag. 378 / Captions: p. 378

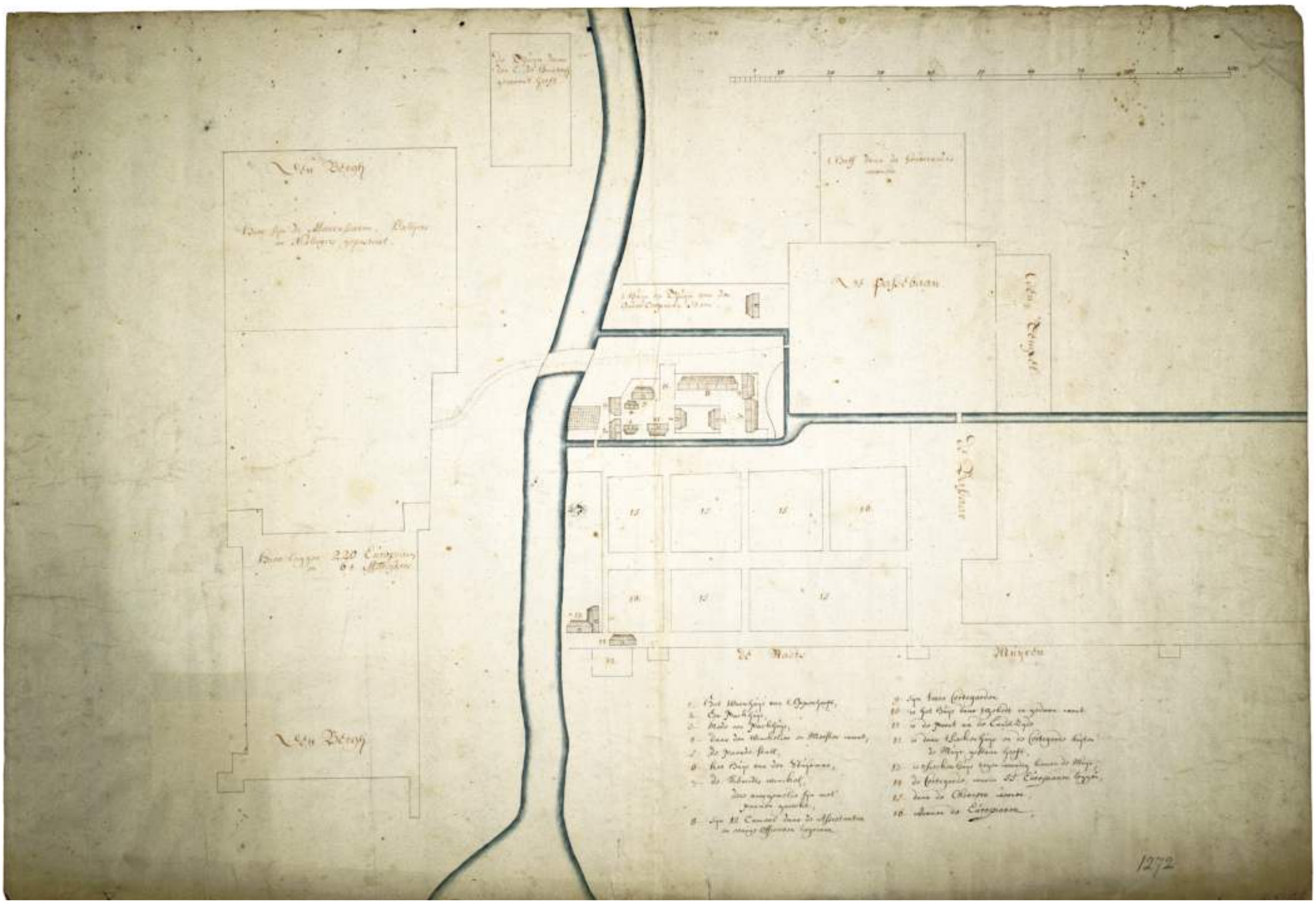

Museum Bodelianum
Port. 57. M. 87

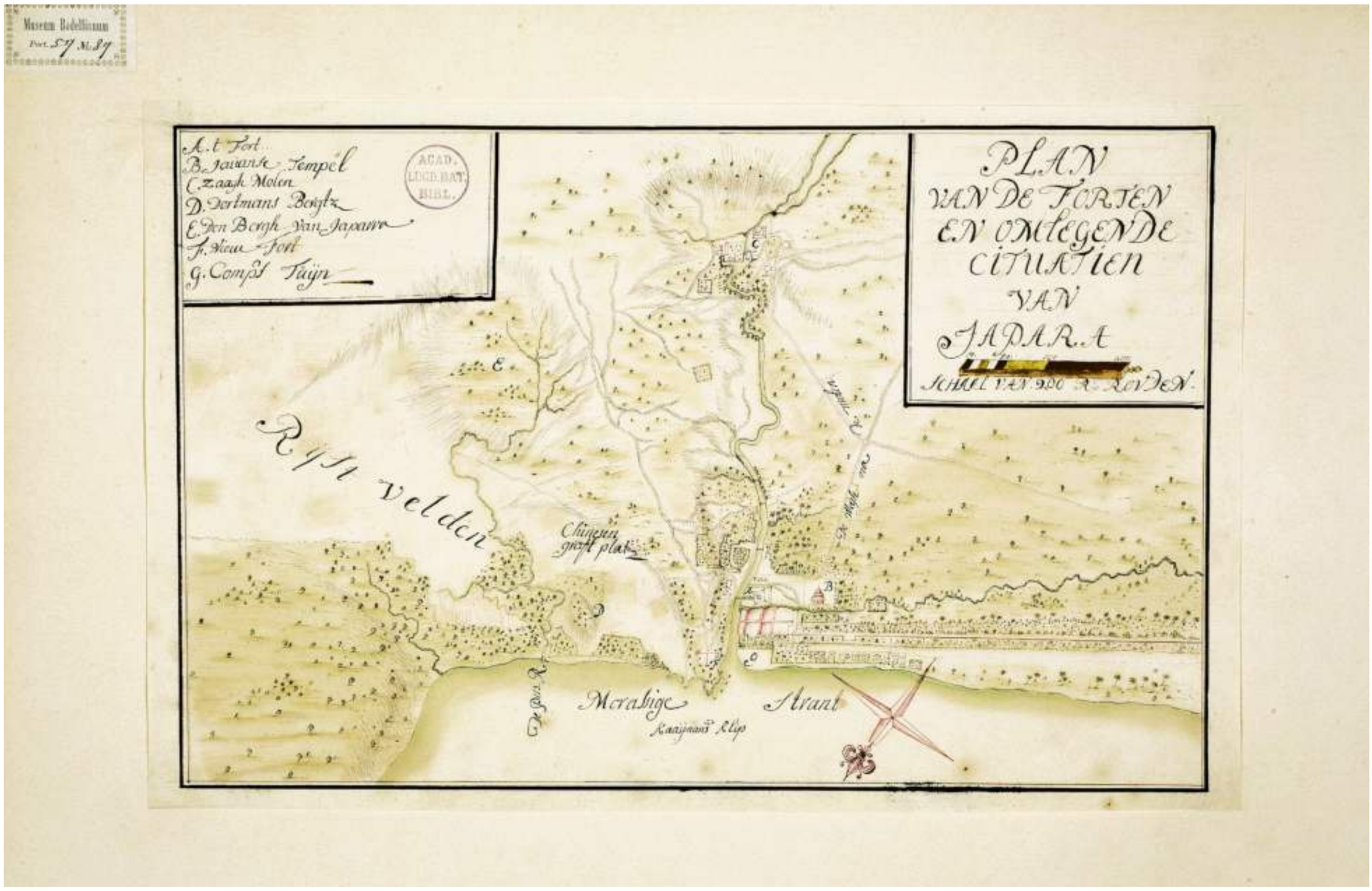

(pag. 377: / p. 377:)

linksboven / upper left:

Nationaal Archief, 4.VEL 1274.

[Anoniem, ca. 1709] :
[Anonymous, c. 1709] :

Nieuw geprojecteerde Pagger aan de Boom tot Japara.

Project for a new Fortification at the Japara Toll House.

Schaalstok van 5 Rijnlantsche Roeden = [ca. 1 : 130].
Scale-bar of 5 *Rijnlantsche Roeden* = [approximately 1 : 130].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 53,5 x 40 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 53.5 x 40 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

rechtsboven / upper right:

Nationaal Archief, 4.VEL 1273.

[Anoniem, ca. 1709] :
[Anonymous, c. 1709] :

Caart van Japara.

Plan of Japara.

Schaalstok van 10 Rijnlandsche Roeden = [ca. 1 : 265].
Scale-bar of *10 Rijnlandsche Roeden* = [approximately 1 : 265].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 76 x 51 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 76 x 51 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

onder / below:

Nationaal Archief, 4.VEL 1272.

[Anoniem, ca. 1687] :
[Anonymous, c. 1687] :

[Kaart van Japara].

[Plan of Japara].

Schaalstok van 100 [Rijnlandse roeden] = [ca. 1 : 1.470].
Scale-bar of *100* [*Rijnlandse roeden*] = [approximately 1 : 1,470].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 46,5 x 67,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 46.5 x 67.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksonder.
Orientation: north is lower left.

Verso: Een kaartje van Japara waar in vertoont werd, hoe de Nederlanders en andere Comp: dienaars en onderdaanen aldaar gelegen en gewoont hebben, ten tijden dat den E: Capit:n Harmen van der Poel daar van daanen is vertrocken. Overgegeven den 2 Febr: 1687.

Verklaringen: [rechtsonder] een legenda bij de nummers 1 t/m 16 :
Explanations: [lower right] a key to the numbers 1 to 16 :

1. Het Woonhuijs van t opperhooft.
2. Een packhuijs.
3. Mede een packhuijs.
4. Daar den Winckelier en Meester woont.
5. De Paarde Stall.
6. Het Huijs van den Stuijrman.
7. De Smidts Winkel. Dese voorgemelde sijn met pannen gedeckt.
8. Sijn 12 Camers daar de Assistenten en eenige Officieren logeeren.
9. Sijn twee Cortegarden.
10. Is het Huijs daar t gebet in gedaan wort.
11. Is de poort na de Landt Zijde.
12. Is daar t Siecken huijs en de Cortegarde buijten de Muijr gestaan heeft.
13. Is t Siecken huijs tegenwoordig binnen de Muijr.
14. De Cortegarde, waarin 55 Europianen leggen.
15. Daar de Chinesen woonen.
16. Woonen de Europianen.

(pag. 378: / p. 378:)

boven / above:

Universiteitsbibliotheek Leiden, Collectie Bodel Nijenhuis 002-11-007.

[Pieter Gijsbert Noodt, 1722] :
[Pieter Gijsbert Noodt, 1722] :

Plan / van de Forten / en omlegende / cituatien / van / Japara.

Plan / of the Forts / and surrounding situation / of / Japara.

Schaalstok van 200 R:s Rouden = [ca. 1 : 12.200].
Scale-bar of *200 R:s Rouden* = [approximately 1 : 12,200].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 25,5 x 40 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 25.5 x 40 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksonder.
Orientation: north is lower left.

Verklaringen: [linksboven] een legenda bij de letters A t/m G :
Explanations: [upper left] a key to the letters A to G :

A. T' Fort.
B. Javanse Tempel.
C. Zaagh Molen.
D. Dortmans Bergtz.
E. Den Bergh van Japarra.
F. Nieu Fort.
G. Comps Tuijn.

onder / below:

Nationaal Archief, 4.VEL 1275.

[Pieter Gijsbert Noodt, 1719/1722] :
[Pieter Gijsbert Noodt, 1719/1722] :

Plaan / van de Forten en Bergh / van / Japara.

Plan / of the Forts and Mountain / of / Japara.

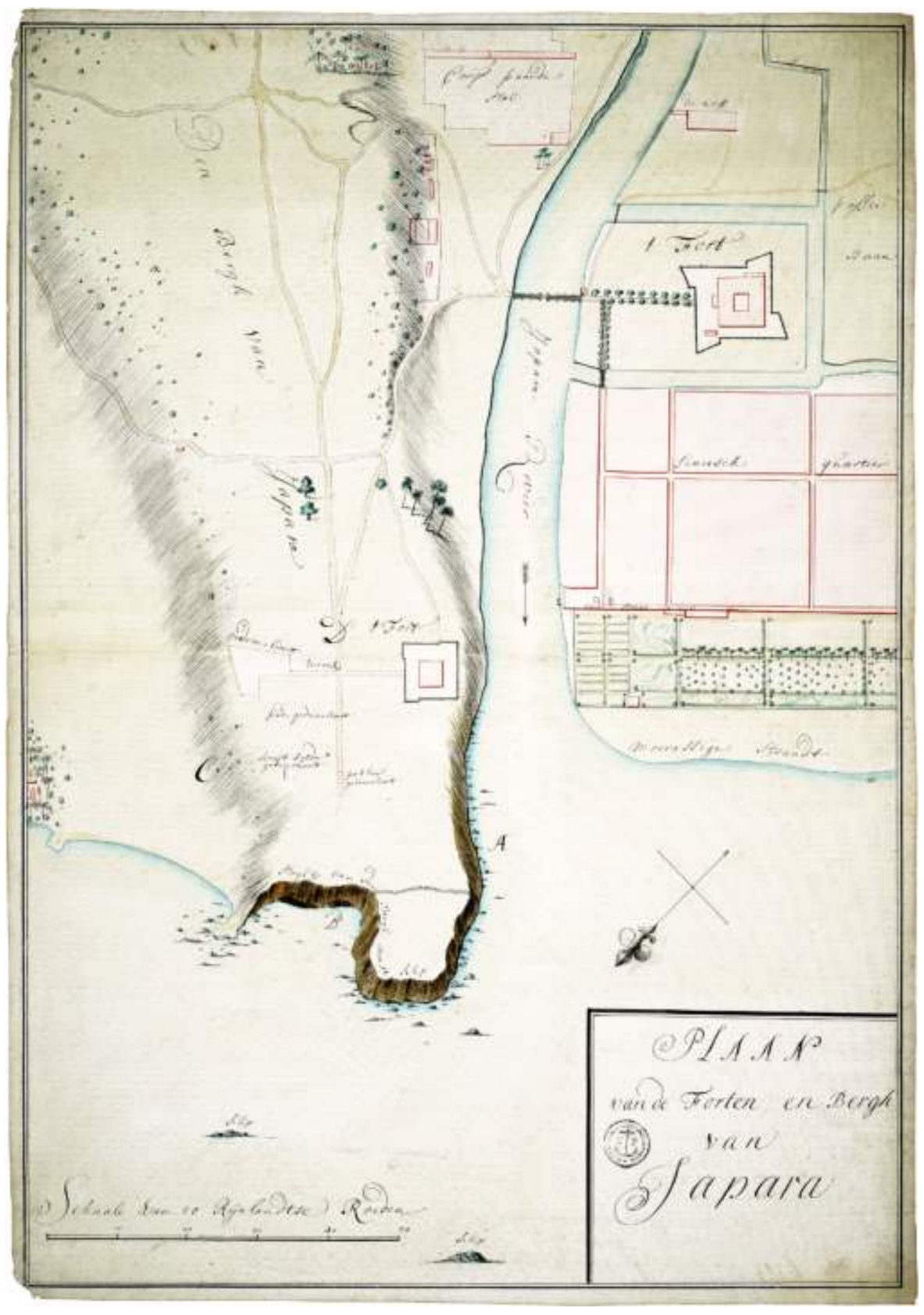

Schaalstok van 50 Rijnlandtse Roeden = [ca. 1 : 1.060].
Scale-bar of *50 Rijnlandtse Roeden* = [approximately 1 : 1,060].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 65 x 45,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 65 x 45.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksonder.
Orientation: north is lower left.

Verso: Plaan van de Forten en den Berg tot Japara A:o 1719.

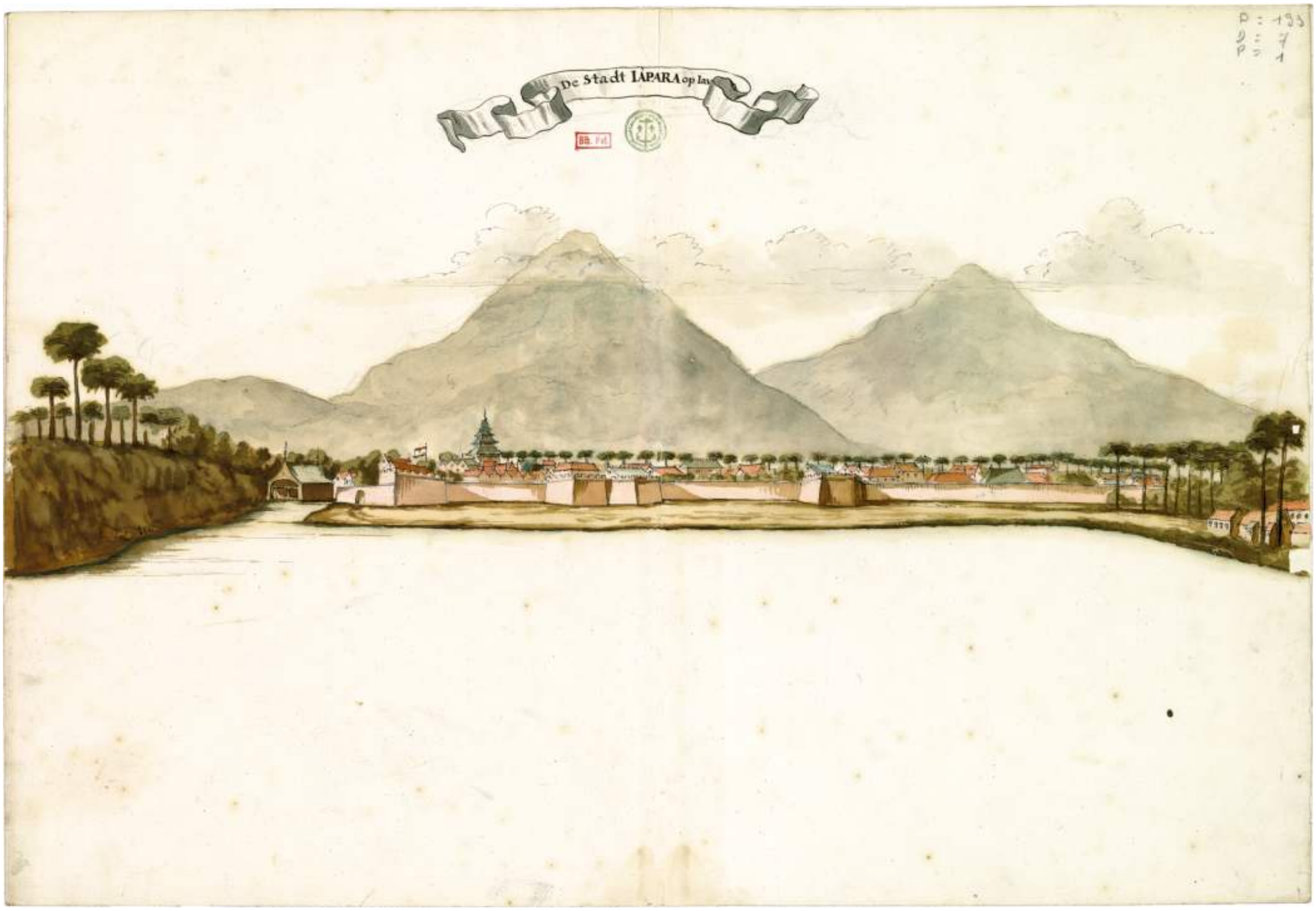

boven / above:

Bibliothèque nationale de France, DCP SH pf 193 div 7 p 1.

[Naar Wouter Schouten, ca. 1675] :
[After Wouter Schouten, c. 1675] :

De Stadt Iapara op Iava.

The City of Japara in Java.

Pentekening op papier, gekleurd, 50,5 x 73 cm.
Pen drawing on paper, coloured, 50.5 x 73 cm.

Dit aanzicht van Japara vanaf de rede, uit de eerdergenoemde serie topografische tekeningen naar Wouter Schouten die zich nu in de collectie van de Bibliothèque nationale de France bevindt (zie de bladen 87, 102 en 184), geeft de stad weer in een vroegere periode, mogelijk ten tijde van de eerste vestiging van de Compagnie ter plaatse in 1614. De voorstelling berust deels op fantasie. Zo was Japara in die vroeg-Mataramse periode wel voorzien van een zware stadsmuur, maar die bezat geen bastions naar Europees model zoals hier getekend. Verder is in werkelijkheid de rivier van Japara links aanzienlijk breder en de heuvel aan de overzijde veel hoger, terwijl op de achtergrond, oostelijk van de stad, slechts één berg zichtbaar zou moeten zijn, de Goenoeng Moeria. Zie ter vergelijking de beide kaarten van Japara en omgeving op blad 378, die in 1722 werden getekend door of voor Pieter Gijsbert Noodt (blad 107).

This view of Jepara from the roads, one of the series of topographical drawings after Wouter Schouten which are now in the collection of the *Bibliothèque nationale de France* (see sheets 87, 102 and 184), shows the town in an earlier period, possibly at the time at which the Company made its first settlement there in 1614. Most of the representation is drawn from fantasy. For instance, in this early Mataram period, Jepara did have a strong town wall, but it did not have any of the European-style bastions depicted here. Moreover, in reality the river at Jepara to the left is considerably wider and the hill on the opposite bank much higher. In the background, to the east of the town, only one single mountain should be visible, Gunung Muria. For a comparison see the maps of Jepara and surroundings on sheet 378, which were both drawn by or for Pieter Gijsbert Noodt in 1722 (sheet 107).

onder / below:

Perpustakaan Nasional Republik Indonesia, VL 31.

[Johannes Rach, leerling of navolger, 1770-1775] :
[Johannes Rach, pupil or follower, 1770-1775] :

Het Gezigt van et Foort Iapara Leggende op het Eijland / Groot Iava aan de Noord Ooost Zijde.

View of Fort Japara Situated on the Island / of Java Major on the North East Side.

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier, 35,5 x 52 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 35.5 x 52 cm.

Op deze nogal kinderlijke en topografisch weinig betrouwbare tekening door een leerling of navolger van Johannes Rach kijkt men vanaf de stadzijde in noordoostelijke richting op de hoogte met het fort aan de overzijde van de rivier van Japara. Het gebouw rechts voor de ophaalbrug is de oorspronkelijke versterkte loge op de zuidoever van de rivier; zie ook de plattegrond op blad 378 onder en de iets betere tekening op blad 380 onder. Twee andere versies van de tekening bevinden zich in de collecties van de Nationale Bibliotheek van Indonesië, onder nummer BG 8, en het Rijksmuseum Amsterdam, onder nummer NG-400-W.

This rather childish and topographically unreliable drawing by a pupil or follower of Johannes Rach shows a view from the town looking in a north-easterly direction at the bluff crowned by the fort on the opposite bank of the Jepara River. The building to the right in front of the drawbridge is the original fortified lodge on the southern bank of the river; see also the ground plan on sheet 378 below and the rather better drawing on sheet 380 below. Two other versions of the ground plan can be found in the collections of the National Library of Indonesia, with class mark BG 8, and in the *Rijksmuseum Amsterdam*, with class mark NG-400-W.

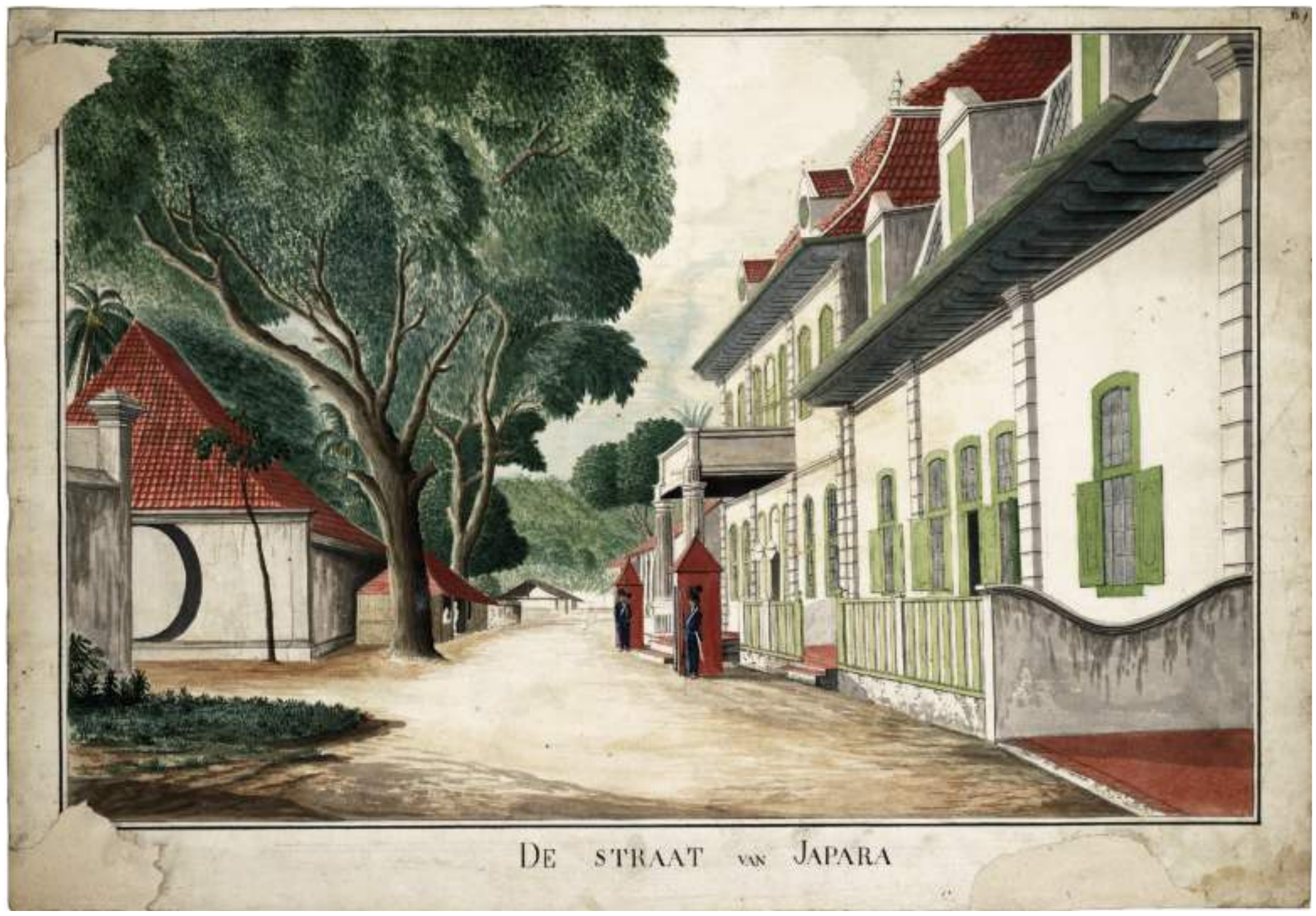

Nicolaas (ook: Nicolaus) Engelhard, van 1801 tot de opheffing van het gouvernement onder Daendels in 1808 gouverneur van Java's Noord-Oostkust, voerde in deze functie van de machtigste gouvernementsvertegenwoordiger oostelijk van Cheribon in zijn residentie te Semarang een grootse staat, die in praal en aanzien kon wedijveren met die van de aangrenzende Javaanse vorstenhoven. Tot de verlicht-aristocratische genoegens die zijn hoge ambt en ook zijn grote persoonlijke rijkdom en uitstekende connecties hem veroorloofden (Engelhard was een zwager van gouverneur-generaal Alting en een neef van gouverneur-generaal Siberg), behoorde een zwierige publieke rol als bevorderaar van kunsten en wetenschappen. Zo was hij een enthousiast verzamelaar van Javaanse oudheden, waartoe hij onder meer beelden uit diverse tempels in Midden- en Oost-Java naar Semarang liet overbrengen, en gaf hij opdrachten aan tekenaars verbonden aan de Marine School voor het afbeelden en in kaart brengen van de vindplaatsen en van andere hindoejavaanse monumenten. Daarnaast legde Engelhard een persoonlijke verzameling van kaarten, plattegronden en topografische tekeningen van zijn gezagsgebied aan, publiceerde hij over zijn onderzoekingen in de *Verhandelingen* van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, en nam hij bij gelegenheid ook zelf de tekenstift ter hand. De belangrijkste van de tekenaars die tot 1808 geregeld voor Engelhard werkten, waren de latere directeur van de Militaire School, H.C. Cornelius, en de genie-officieren en -cadetten A.F. van der Geugten, J.A. du Bois (of Dubois), J.W.B. Wardenaar en diens broer H.J. Wardenaar. Gezamenlijk waren de eerste vier onder meer betrokken bij de opnemingen van de tempels van het Prambanan-complex tussen Djokjakarta en Soerakarta in 1805-1807, waarvan in deze atlas twee plattegronden zijn afgebeeld op blad 394. Van Hendrik Jacob Wardenaar is een afzonderlijke serie van enkele tientallen topografische tekeningen van locaties in Midden- en Oost-Java bewaard gebleven, die hij in opdracht van Engelhard maakte in de maanden mei-december 1805. Daarvan is op blad 380 boven een aanzicht van het gouvernementskantoor in Japara gereproduceerd. De meeste van de overige tekeningen in deze reeks, van verder oostwaarts gelegen plaatsen beginnend met een gezicht op Bonang op blad 385 onder, zijn hierna verspreid opgenomen bij de desbetreffende locaties. Deze tekeningen bevinden zich nu in het Nationaal Archief in het archief van het voormalige Ministerie van Koloniën, Gedeponeerde Archieven II Nicolaas Engelhard, waarin na Engelhards overlijden in 1831 uiteindelijk een deel van de stukken uit zijn nalatenschap terecht kwam en waaruit ook de plattegrond van het geprojecteerde nieuwe stadhuis te Semarang op blad 371 is overgenomen. Een ander deel bevindt zich in het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden, terwijl ook het Nationaal Archief van Indonesië een archief Engelhard bezit. De beelden die hij in Semarang had verzameld, kregen later merendeels een plaats in het museum van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, het tegenwoordige Nationaal Museum van Indonesië, en voor het overige in het Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden.

Nicolaas (also: Nicolaus) Engelhard, who was Governor of the North-East Coast of Java from 1801 until the adminstrative region was abolished under Daendels in 1808, was the most powerful representative of the High Government east of Cirebon. In his residence in Semarang he held the greatest state, in a pomp and splendour which could compete with the neighbouring Javanese princely courts. Pertaining to the enlightened-aristocratic pleasures which his high office as well as his great personal wealth and excellent connections afforded him (Engelhard was a brother-in-law of Governor-General Alting and a cousin of Governor-General Siberg) was a flamboyant public role as patron of the arts and sciences. For instance, as an ardent collector of Javanese antiquities he had statues from temples in Central and East Java brought to Semarang, and he commissioned draftsmen attached to the *Marine School* to illustrate and map the find-spots as well as other Hindu-Javanese monuments. Besides this, Engelhard also built up a personal collection of maps, plans and topographical drawings of the area under his authority, he published his research in the *Verhandelingen* of the *Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen* (Batavian Society for the Arts and Sciences), and occasionally he also personally took up the drawing pencil. The most important draftsmen who regularly worked for Engelhard up to 1808 were the later director of the *Militaire School*, H.C. Cornelius and the officers and cadets in the engineering corps A.F. van der Geugten, J.A. du Bois (or Dubois), J.W.B. Wardenaar and his brother H.J. Wardenaar. The first four were involved in his surveys of the temples in the Prambanan complex between Yogyakarta and Surakarta in 1805-1807, of which two ground plans are reproduced in this atlas on sheet 394. From Hendrik Jacob Wardenaar's work, an individual series of some forty-odd topographical drawings of locations in Central and East Java has been preserved, which were commissioned from him by Engelhard in the months May to December 1805. On sheet 380 above a view of the Government office in Japara is reproduced from this series. Most of the other drawings, of places situated farther eastwards commencing with the view of Bonang on sheet 385 below, have been included later with the relevant locations. These drawings are now in the *Nationaal Archief*, in the Deposited Archives II Nicolaas Engelhard formerly pertaining to the archives of the Ministry of the Colonies, where after Engelhard's death in 1831 some of the documents from his legacy eventually ended up. Besides Wardenaar's drawings, the project plan for the new town hall in Semarang on sheet 371 was reproduced from this source as well. Another section of Engelhard's legacy was deposited in the *Rijksmuseum voor Volkenkunde* (National Museum of Ethnology) in Leiden, and the National Archives of Indonesia also has an Engelhard archive. Most of the statues which he had collected in Semarang were later placed in the museum of the Batavian Society for the Arts and Sciences, the present National Museum of Indonesia; the remainder are in the *Rijksmuseum voor Volkenkunde* in Leiden.

boven / above:

Nationaal Archief, 4.MIKO G1.30.

[H.J. Wardenaar, 1805] :

De straat van Japara.

The street at Japara.

Tekening met pen en penseel op papier, gekleurd, 36 x 52 cm.
Pen and brush drawing on paper, coloured, 36 x 52 cm.

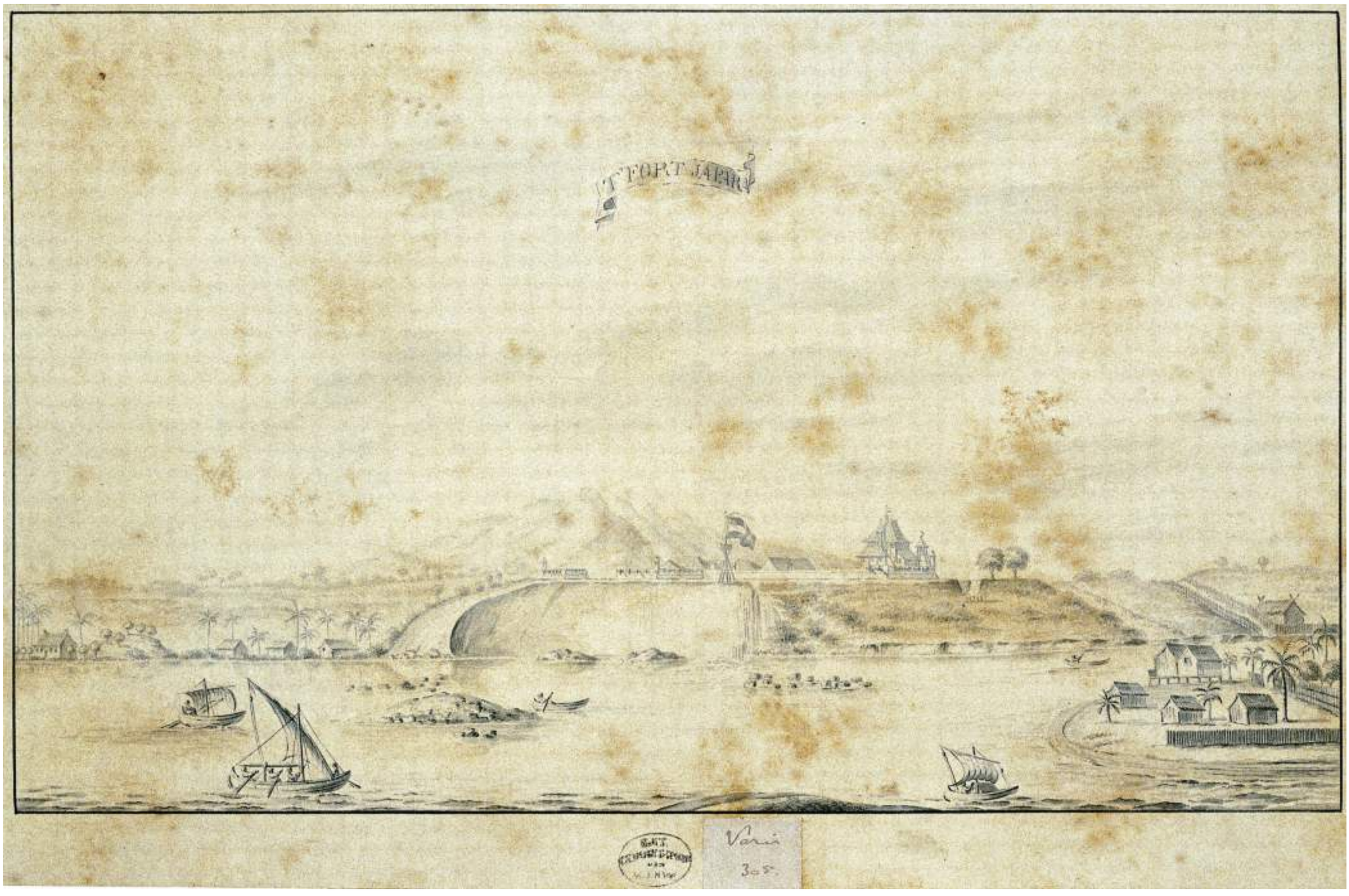

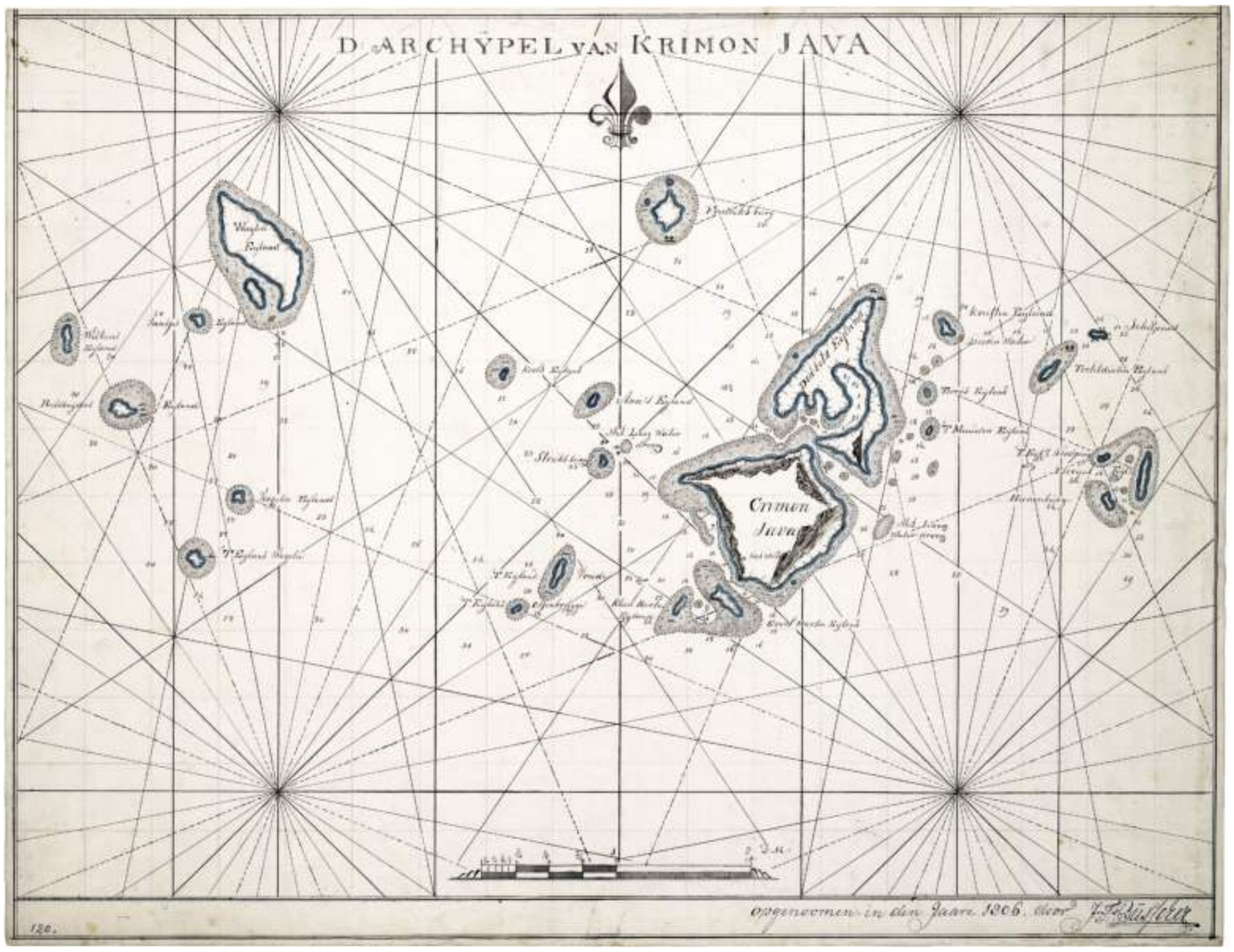

pag. 380 onder / p. 380 below:

Perpustakaan Nasional Republik Indonesia, BG 9.

[Johannes Rach, leerling of navolger, 1775-1778] :
[Johannes Rach, pupil or follower, 1775-1778] :

T' Fort Japara.

The Fort Japara.

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier, 35,5 x 52 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 35.5 x 52 cm.

In deze helaas nogal beschadigde tekening naar Johannes Rach is het gezicht op de driezijdige vesting op de hoogte van Japara topografisch wat nauwkeuriger en vanuit een meer westelijke richting weergegeven dan op de tekening op blad 379 onder. Aan de rechter zijde van het fort is de daarin opgenomen oude, kleinere versterking te herkennen (zie de plattegrond op blad 378 onder), links ziet men de wallen van de latere uitbreiding.

In this unfortunately rather damaged drawing in imitation of Johannes Rach, the view of the triangular fort on the bluff of Jepara is reproduced in more accurate topographical detail and is seen from a more westerly direction than in the drawing on sheet 379 below. On the right side of the fort, it is possible to see the older, smaller fortification which was absorbed into it (see the plan on sheet 378 below); on the left are the walls added during the later extension.

De twee kustkaarten van Jan Theunis Busscher uit 1806 op dit blad, uit zijn serie hydrografische opnemingen in de Indische Archipel over de jaren 1802-1811, tonen boven de Karimoendjawa-eilanden, onder de kust langs de noordzijde van de Goenoeng Moeria met het eilandje Mondoliko. De Karimoendjawa-archipel en Mondoliko vielen indertijd beide onder het regentschap Japara.

The two coastal charts by Jan Theunis Busscher dating from 1806 on this sheet, from his series of hydrographic soundings in the Malay Archipelago during the years 1802-1811, show the Karimunjawa Islands above and the coast along the north side of Gunung Muria and the small island of Mondoliko below. In this period, the Karimunjawa Archipelago and Mondoliko were both part of the Jepara Regency.

boven / above:

Nationaal Archief, 4.MIKO 120.

Opgenoomen in den Jaare 1806 door J:n T:s Busscher :
Surveyed in the Year 1806 by J:n T:s Busscher :

D' Archypel van Krimon Java.

The Archipelago of Karimoendjawa.

Schaalstok van 2 D: M: = [ca. 1 : 134.700].
Scale-bar of *2 D: M:* = [approximately 1 : 134,700].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 38 x 49,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 38 x 49.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

onder / below:

Nationaal Archief, 4.MIKO 97.

Opgenoomen in den Jaare 1806 door J:n T:s Busscher :
Surveyed in the Year 1806 by J:n T:s Busscher :

D' Passagie tusschen de Hoek Moeria en 't Eijl:d Mandalique.

The Passage between the Hook of Moeria and the Island of Mondoliko.

Schaalstok van 1 D: Mijl = [ca. 1 : 42.600].
Scale-bar of *1 D: Mijl* = [approximately 1 : 42,600].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 27 x 42,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 27 x 42.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

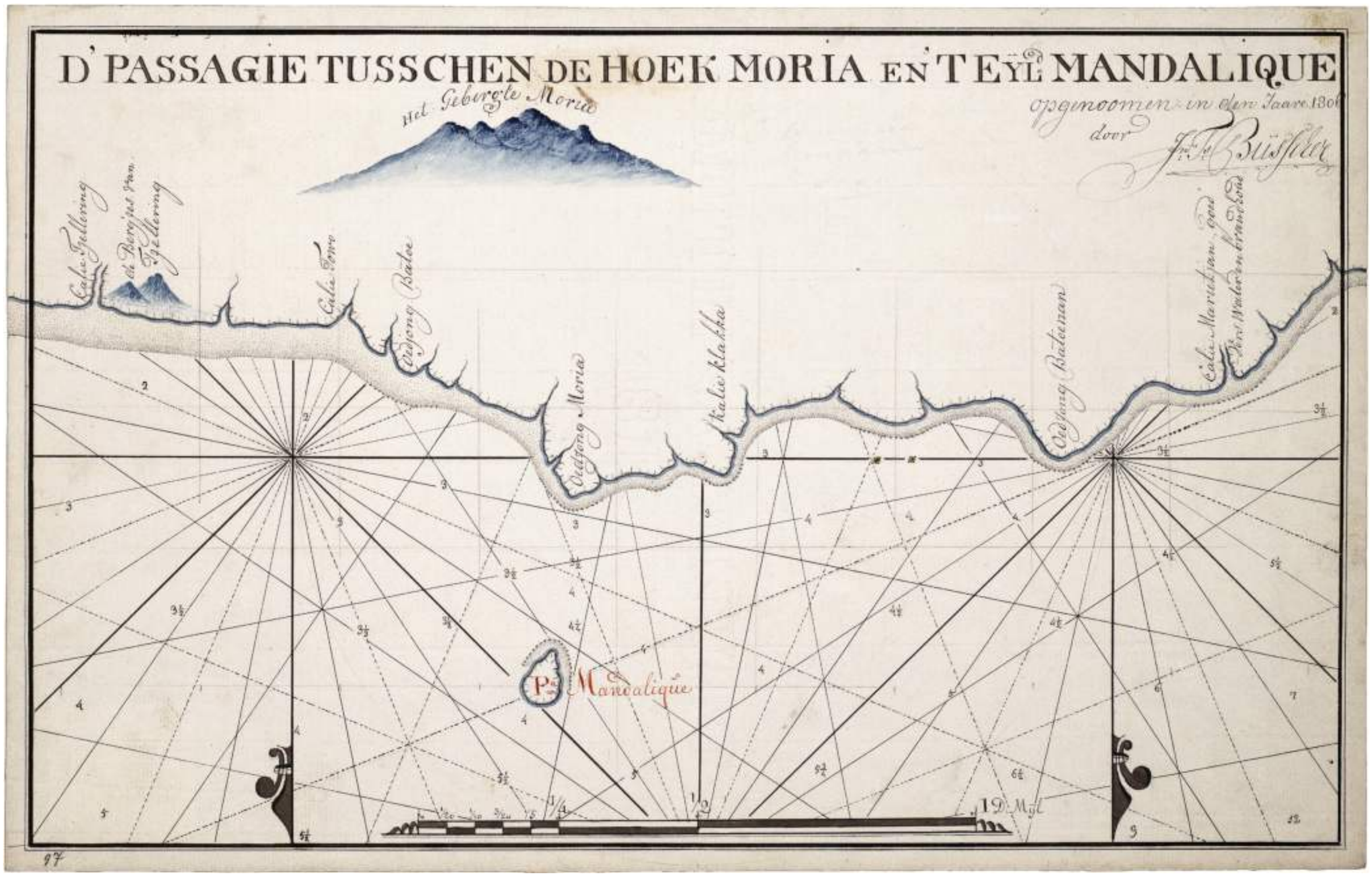

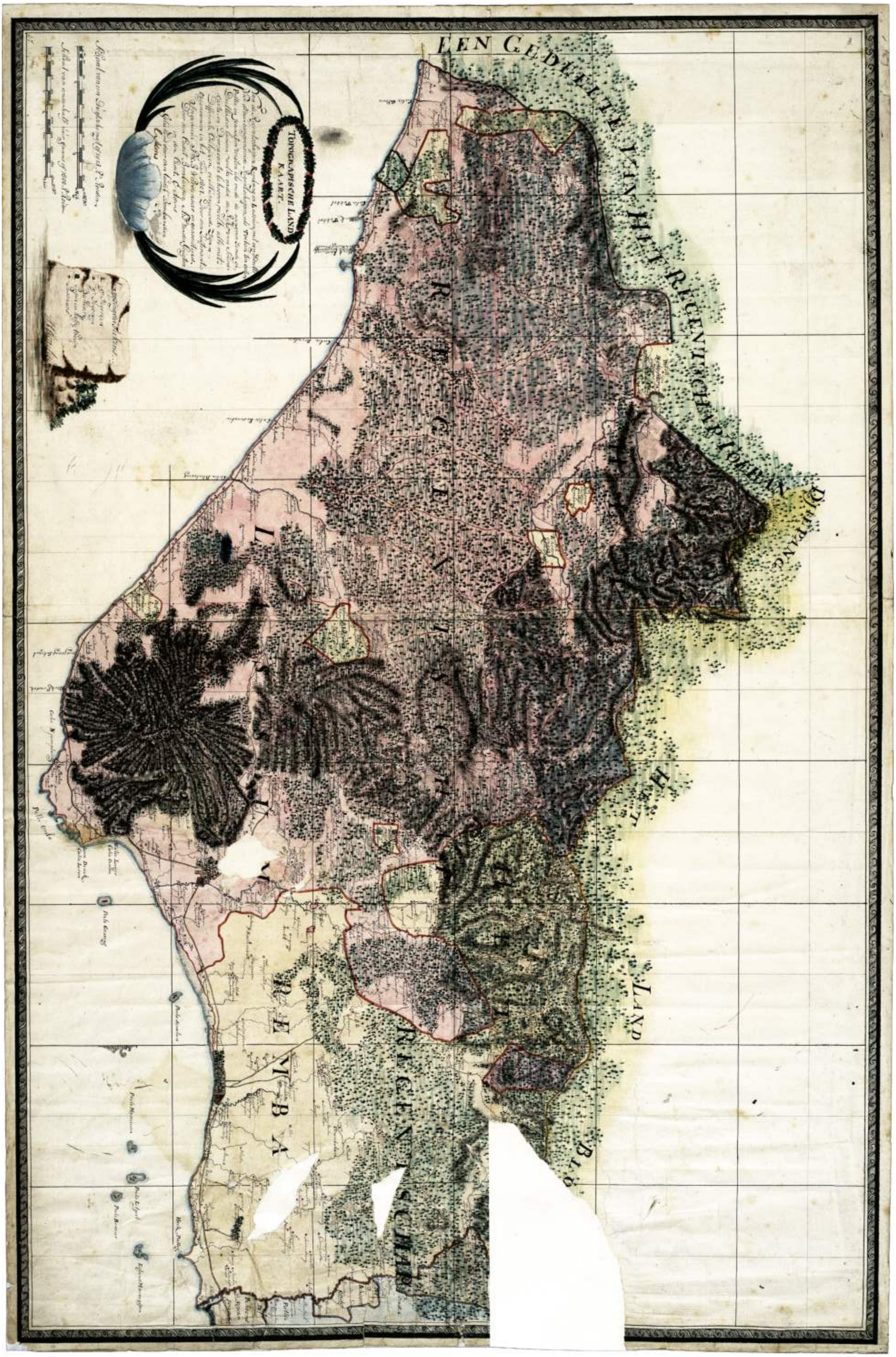
TOPOGRAPHISCHE LANDKAART
EEN GEDEELTE VAN HET RIJK VAN
DUITSCHLAND
LAND
BRABANT

(pag. 382: / p. 382:)

Nationaal Archief, 4.VELH 515.

Opgenoomen in het Jaar 1807. Door den Luijtenant Ingenieur J: W: B: Wardenaar en geassisteerd door den Cadet Bombardier A: F: van der Geugten en den Cadet E: Adens. Geteekend door den Cadet Bombardier E. Adens :
Surveyed in the Year 1807. By the Lieutenant-Engineer J: W: B: Wardenaar and assisted by the Cadet Bombardier A: F: van der Geugten and the Cadet E: Adens. Drawn by the Cadet Bombardier E. Adens :

Topographische Land / Kaart / van de Regentschappen Rembang en Lassum [...].

Topographical / Map / of the Regencies of Rembang and Lasem [...].

Schaalstok van een Duytsche myl of 1975 R: Roeden = [ca. 1 : 75.000].
Scale-bar of *een Duytsche myl of 1975 R: Roeden* = [approximately 1 : 75,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 58 x 89 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 58 x 89 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verklaringen: [rechtsonder] vervolg van de titel :
Explanations: [lower right] continuation of the title :

Met een gedeelte van de daar aangrensende Regentschappen, als Toeban ten oosten, Pattie en Joana ten westen als mede de aangrenzende gedeelten der landen welke onder de Rijke van Souracarta en Djocjacarta behooren, welke alle met Differente Couleuren geullumieneerd zijn.

[rechtsonder] een verklaring van 5 kaartsymbolen :
[lower right] an explanation of 5 symbols used in the map :

Aanwyzing der Teekens.
[-] Gr:e Negorijen.
[-] G:e Negorijen.
[-] Bandarij.
[-] Peper en koffij thuijn.
[-] Passaars.

[getekend/signed] H:C: Cornelius.

(pag. 383: / p. 383:)

boven / above:

Perpustakaan Nasional Republik Indonesia, BW 65.

[Johannes Rach, 1770-1775] :

Het Gezigt van het Fort Ioanna Leggende op het / Eijland Groot Yava aan de Noord Oost Zijde.

View of Fort Joeana Situated on the / Island of Java Major on the North East Side.

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier, 35,5 x 52 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 35.5 x 52 cm.

Joeana (**Juwana**). De kleine post Joeana (ook: Joana, Djoewana) ten westen van Rembang was in 1741 een van de compagniesvestigingen in Midden-Java die bij de Chinees-Mataramse opstand van 1740-1743 werden overrompeld en vernield. De tekening van Johannes Rach, of misschien eerder van een navolger of leerling, geeft een zicht op de nadien gebouwde versterking vanaf de oostelijke oever van de Kali Joeana. Van de post is geen plattegrondtekening beschikbaar; het betrof een vierkant fortje met diagonaal geplaatste hoekbastions op de zuidoostelijke en noordwestelijke punt. De Nationale Bibliotheek van Indonesië bezit een tweede versie van deze tekening onder nummer BG 10; een derde bevindt zich in de collectie van het Rijksmuseum Amsterdam, onder nummer NG-400-E.

Juwana (**Joeana**). In 1741, the small post *Joeana* (also: *Joana*, *Djoewana*, *Juwana*) to the west of Rembang was one of the Company establishments in Central Java which were overrun and destroyed during the Chinese-Mataram uprising of 1740-1743. The drawing by Johannes Rach, or more probably by one of his pupils or a follower, shows a view of the new fortification built after this, seen from the eastern bank of the Kali Juwana. There is no ground plan of the fort available; it was in fact a small, square fort with diagonally placed corner bastions on the south-eastern and north-western corners. The National Library of Indonesia possesses a second version of this drawing, with class mark BG 10; there is a third in the collection of the *Rijksmuseum Amsterdam*, class-marked NG-400-E.

onder / below:

Nationaal Archief, 4.VEL 1276.

[Anoniem, ca. 1709] :
[Anonymous, c. 1709] :

Caarte van Rambangh.

Plan of Rembang.

Schaalstok van 10 Rynlandtsche Roeden = [ca. 1 : 265].
Scale-bar of *10 Rynlandtsche Roeden* = [approximately 1 : 265].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 66 x 51 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 66 x 51 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verso: Vier Caarten van de nieuw geprojecteerde Paggers tot Damak, Japara en Rembang.

Verklaringen: [linksonder] een legenda bij de nummers 1 t/m 13 :
Explanations: [lower left] a key to the numbers 1 to 13 :

De Wooningen ende Packhuijse op Rambangh soo die tegenwoordig gebruijckt worden.
N:o 1. Residents wooningh.
N:o 2. De Wapen Caamer.
N:o 3. Adsistents Caamer.
N:o 4. Caamertje onbewoont.
N:o 5. Corps du Guarde.
N:o 6. Sergiants Caamer.
N:o 7. Siecken Huijs.
N:o 8. Rijst packhuijs.
N:o 9. Yser packhuijs.
N:o 10. Meesters Caamer.
N:o 11. Constapels Caamer.
N:o 12. Woonhuijs Gemaakt voor de inlanders.
N:o 13. Smits Winckel.

Verklaringen: [rechtsboven] een legenda bij de letters A t/m L :
Explanations: [upper right] a key to the letters A to L :

Nieuw Geprojecteerde Wooningen op Rambangh.
A. Residents Wooningh.
B. Constapels Caamer.
C. Rijst packhuijs.
D. Yser packhuijs.
E. Smits Winckel.
F. Sergiants Camer.
G. Corps du Guarde.
H. Meesters Camer.
I. Adsistents Camer.
K. Residents Combuijs.
L. Kruijt Huijs.

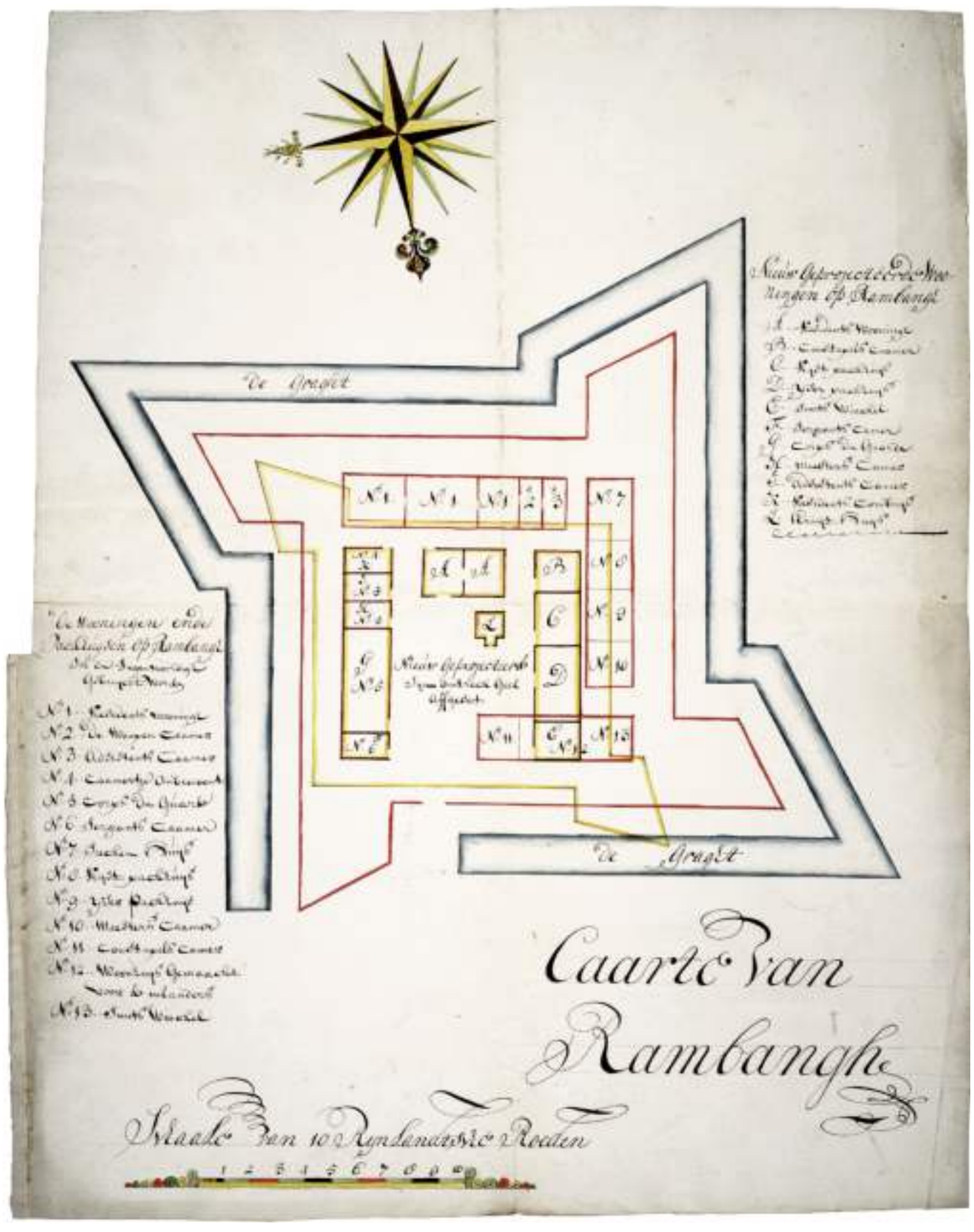

Rembang. De Compagnie was sinds 1678 permanent gevestigd in Rembang, waar zij een bouw- en reparatiewerf voor kleinere schepen onderhield; de plaats was verder vooral van belang was voor de leveranties van hout en rijst aan Batavia. Ter vervanging van het bestaande fort werd na de Eerste Javaanse Successie-oorlog omstreeks 1709 een kleinere versterking ontworpen. Het plan daarvoor is op blad 383 gereproduceerd, ingetekend in de plattegrond van het eerste fort; zie ook de daarmee samenhangende ontwerpen voor de versterkingen van Koeala Demak en Japara, bladen 374 en 377. Dit nieuwe fortje, op een vierkant grondplan met twee diagonaal tegenover elkaar geplaatste hoekbastions, werd in 1741 bij de Chinees-Mataramse opstand ingenomen en verwoest, waarbij de gehele bezetting werd gedood. Bij de herbouw nadien kreeg de sterkte vier volledige hoekbastions, zoals is te zien in de tekening van of naar Johannes Rach op blad 384 boven. In de collectie van de Nationale Bibliotheek van Indonesië bevindt zich een tweede versie van deze tekening onder nummer BG 11.

Rembang. The Company made a permanent settlement in Rembang, where it maintained a wharf for the construction and the repair of small vessels, in 1678. The town was also important because of its supplies of rice and timber to Batavia. After the First Javanese War of Succession, sometime around 1709, a smaller fortification was designed to replace the existing one. Its ground plan is reproduced on sheet 383 within that of the first fort; see also the related designs for the fortifications at Kuala Demak and Jepara, sheets 374 and 377. This new small fort, built to a square ground plan with two diagonally placed corner bastions, was captured and destroyed in 1741 during the Chinese-Mataram uprising. The whole garrison was slaughtered. When it was rebuilt after this, the stronghold was once more provided with four corner bastions, as can be seen in the drawing by or after Johannes Rach on sheet 384 above. In the collection of the National Library of Indonesia there is a second version of this drawing, with class mark BG 11.

onder / below:

Nationaal Archief, 4.MIKO 69.

Volgens de Meting van J.T.B., [ca. 1807] :
According to the Survey by J.T.B., [c. 1807] :

Kaart / van de Rhede / Rembang / en / Joana.

Chart / of the Roads at / Rembang / and Joeana.

Schaalstok van 1 D. M. = [ca. 1 : 36.900].
Scale-bar of *1 D.M.* = [approximately 1 : 36,900].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 45,5 x 65,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 45.5 x 65.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

In deze ongedateerde kaart uit zijn serie hydrografische opnemingen in de jaren 1802-1811 geeft Jan Theunis Busscher de noordkust van Midden-Java weer in het gedeelte tussen de Kali Joeana en de rede van Rembang; beide versterkte posten zijn als zodanig aangegeven. De kaart sluit links aan bij die van de kust tussen Rembang en Bonang op blad 385 onder.

On this undated chart from his series of hydrographic surveys in the years 1802-1811, Jan Theunis Busscher reproduces that part of the north coast of Central Java between the Kali Juwana and the roads at Rembang; both fortified posts are indicated as such. On the left the chart joins up with that of the coast between Rembang and Bonang on sheet 385 below.

boven / above:

Perpustakaan Nasional Republik Indonesia, BW 66.

[Johannes Rach, 1770-1775] :

Het Gezigt van het Fort Rembang Leggende op / Het Eijland Groot Yava aan de Noord Oost Zijde.

View of Fort Rembang Situated on / The Island of Java Major on the North East Side.

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier, 35,5 x 52 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 35.5 x 52 cm.

In deze tekening van Johannes Rach met een gezicht op Rembang vanaf de rede ziet men links van het nieuwe fort de compagnieswerf, waar onder meer sloepen en andere inheemse en Europese kustvaartuigen werden gebouwd. De locatie was gekozen vanwege de verzekerde aanvoer van djatihout uit de bossen van het Noorder Kalksteengebergte bij Blora in het achterland. Een tweede versie van deze tekening bevindt zich in de Nationale Bibliotheek van Indonesië onder nummer BG 11.

In this drawing Johannes Rach offers a view of Rembang from the roads. Left of the new fort is the Company wharf, where such vessels as sloops and various other indigenous and European coastal craft were built. The location was chosen because of the assured supply of teak wood from the forests on the Pegunungan Kapur Utara (Northern Limestone Hills) around Blora in the hinterland. In the National Library of Indonesië is another version of this drawing, with class mark BG 11.

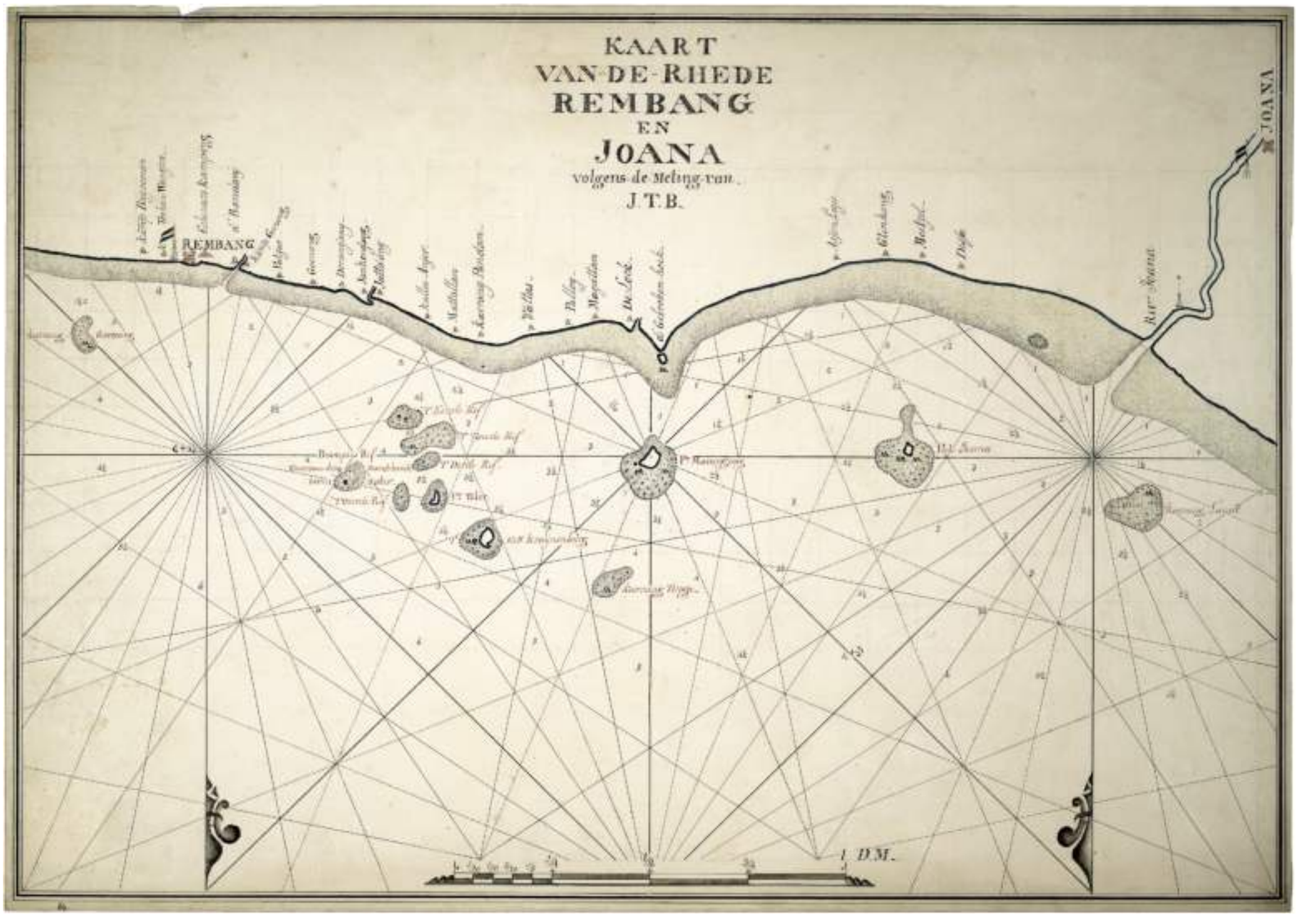

boven / above:
Nationaal Archief, 4.MIKO G1.9.

[H.J. Wardenaar, 1805] :

Gesigt op Bonang.

View of Bonang.

Tekening met pen en penseel op papier, gekleurd, 35 x 52 cm.
Pen and brush drawing on paper, coloured, 35 x 52 cm.

Bonang. De cadet van de Marine School Hendrik Jacob Wardenaar werd op 17 mei 1805 door Nicolaas Engelhard uit Semarang naar de Oosthoek gezonden 'ter afteekening van land en zeegezigten etc.', tezamen met de bombardier Hedrich. Het resultaat van deze tocht, die uiteindelijk tot half december van dat jaar zou duren, was een serie van een veertigtal topografische weergaven van landschappen, stadsgezichten en bijzondere objecten langs of iets landinwaarts van de noordkust van Java tussen Japara en Banjoewangi en op Madoera. Acht daarvan kunnen op grond van een reisverslag precies worden gedateerd tussen 15 augustus en 14 september 1805. De meeste van Wardenaars tekeningen zijn in deze atlas gereproduceerd, als eerste het straatje in Japara op blad 380. De tekening hierboven biedt een blik in westelijke richting langs de kust bij Bonang, geheel links op Busschers kustkaart onder op dit blad, waar de uitlopers van de Goenoeng Lasem tot vlak aan het zeestrand komen. De kustkaart sluit rechts aan bij die op blad 384 onder.

Bonang. On the 17th of May 1805, a cadet from the *Marine School* in Semarang, Hendrik Jacob Wardenaar, was dispatched from Semarang by Nicolaas Engelhard to the Eastern Salient (*Oosthoek*) in the company of Bombardier Hedrich 'to make drawings of sea- and landscapes etc.'. The result of this journey, which was to last until the middle of December of that year, was a series of some forty topographical reproductions of landscapes, town views and objects of special interest along or slightly inland from the north coast of Java between Jepara and Banyuwangi and in Madura. On the basis of the report of the journey, eight of these can be dated precisely to between 15 August and 14 September 1805. Most of Wardenaar's drawings are reproduced in this atlas, beginning with the street scene in Jepara on sheet 380. The drawing above offers a view looking along the coast near Bonang in a westerly direction, to the far left on Busscher's coastal chart below on this sheet, at a spot where the foothills of Gunung Lasem almost reach the sea-shore. On the right this coastal chart links up with that on sheet 384 below.

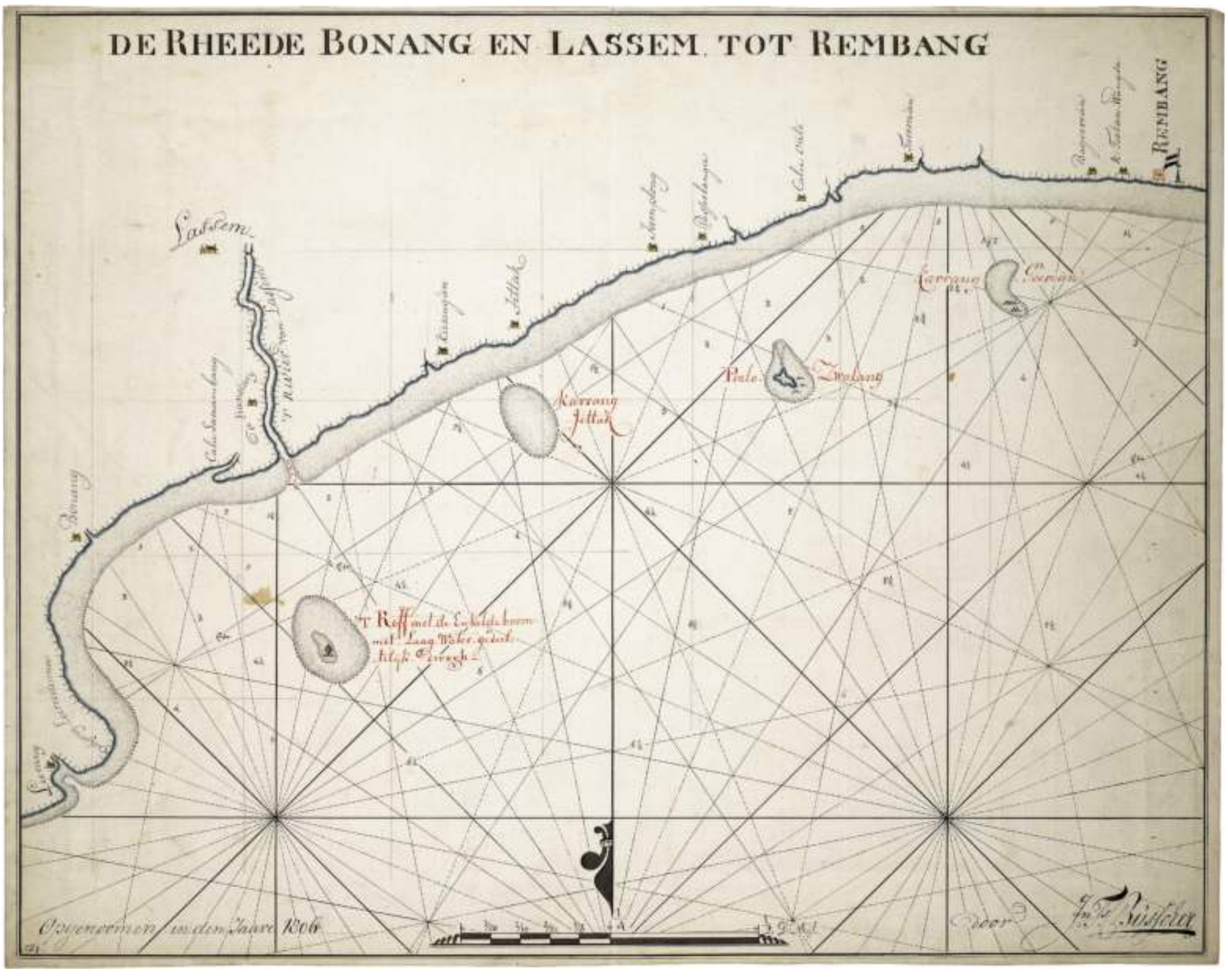

onder / below:
Nationaal Archief, 4.MIKO 121.

Opgenoomen in den Jaare 1806 door J:n T:s Busscher :
Surveyed in the Year 1806 by J:n T:s Busscher :

De Rheede Bonang en Lassem tot Rembang.

The Roads of Bonang and Lasem up to Rembang.

Schaalstok van 1/2 D: Mijl = [ca. 1 : 29.400].
Scale-bar of 1/2 *D: Mijl* = [approximately 1 : 29,400].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 40,5 x 51 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 40.5 x 51 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

De Vorstenlanden / The Princely States

Na de delingen van Mataram in 1755-1757 en de inlijving van de resterende Oosthoek door de Compagnie in de jaren 1767-1772 bestonden de delen van Midden- en Oost-Java buiten het gezagsgebied van de Hoge Regering uit de twee gelijkwaardige rijken van de soehoehoenan of 'keizer' van Soerakarta (Solo) en de sultan van Djokjakarta, met daarnaast het kleinere prinsdom van de tweede vorst van Soerakarta, de Mangkoenegoro. Na zijn ingrijpen in Djokjakarta in 1812 voegde de Engelse luitenant-gouverneur Raffles daar op Djokjaas grondgebied nog een vierde rijkje aan toe, het prinsdom van de Pakoealam. De onderlinge grenzen tussen deze Vorstenlanden verliepen uiterst grillig, met tal van wederzijdse enclaves en aanspraken, terwijl ook de Compagnie en later het Nederlands-Indische Gouvernement hier enkele gebiedjes van strategisch belang onder eigen gezag hielden. Na 1757 vonden tot het einde van de compagniestijd nog herhaaldelijk kleinere correcties in de onderlinge bezitsverhoudingen plaats, waarmee uiteindelijk de meest bizarre onregelmatigheden in het grensverloop kwamen te vervallen. Onder gouverneur-generaal Daendels en het Engelse tussenbestuur werden de Vorstenlanden vervolgens opnieuw tot omvangrijke gebiedsafstand gedwongen, waarbij de landen Kedoe, Grobongan, Blora, Djipang, Wirasaba, Djapan en Patjitan door het Gouvernement werden ingelijfd. De resulterende situatie is weergegeven in de kaart op de bladen 386-387 boven, die uit het eerste decennium na het herstel van het Nederlandse gezag in 1816 dateert. Voor het overige is het beschikbare authentieke kaarten- en beeldmateriaal van de Vorstenlanden uit de periode tot het einde van het Engelse tussenbestuur weer opvallend beperkt, net als hiervoor ook al bleek in het geval van Cheribon. Het omvat in deze atlas t/m blad 395 in hoofdzaak de topografische opneming uit 1807 van de zuidkust op last van gouverneur Engelhard hieronder, een bescheiden aantal plattegronden en tekeningen met betrekking tot de plaatsen Oengaran, Salatiga, Soerakarta en Djokjakarta op de bladen 388 t/m 393, en als laatste een kleine selectie uit de plattegronden en tekeningen van Javaanse oudheden in de Vorstenlanden die vanaf 1805 op last van Engelhard en later ook van Raffles weden vervaardigd door H.C. Cornelius en enkele andere tekenaars van de Semarangse Marine School.

After the partitions of Mataram in 1755-1757 and the incorporation of what was left of the *Oosthoek* by the Company in the years 1767-1772, there were two parts of Central and East Java which remained autonomous of the High Government, the two equivalent realms of the *Susuhunan* or 'emperor' of Surakarta (Solo) and the Sultan of Yogyakarta, plus the smaller principality of the second ruler of Surakarta, the Mangkunegoro. After his intervention in Yogyakarta in 1812, the English Lieutenant-Governor Raffles added a fourth small realm in Yogya territory, the princedom of the Pakualam. The borders between these *Vorstenlanden* (Principalities or Princely States) followed an extremely irregular pattern, with a great number of mutual enclaves and claims, while at the same time the Company and later also the Netherlands Indies Government still retained several small areas of strategic importance under their own sway. From 1757 until the end of the Company era, there were several more minor border corrections, which eventually cleared some of the most bizarre irregularities. Under Governor-General Daendels and again during the English Interregnum, once more the Principalities were forced to cede extensive areas of territory, at which time the districts of Kedu, Grobogan, Blora, Jipang, Wirasaba, Japan and Pacitan were incorporated by the Government. The outcome of this is reproduced in the map on sheets 386-387 above, which dates from the first decade after the restoration of Dutch authority in 1816. Apart from this, the remaining legacy of authentic maps, plans and topographical reproductions of the Principalities from this period until the end of the English Interregnum is again remarkably limited, as was the case with respect to Cirebon. In this atlas, up to sheet 395 it is mainly restricted to the topographical survey of the south coast of 1807 undertaken on the orders of Governor Engelhard below, furthermore a modest number of plans and drawings relating to the towns of Ungaran, Salatiga, Surakarta and Yogykarta op sheets 388 to 393, and finally a small selection from the ground plans and drawings of Javanese antiquities in the Principalities made by H.C. Cornelius and other draftsmen at the Semarang *Marine School* from 1805, initially at the behest of Engelhard and later of Raffles.

boven / above:

Nationaal Archief, 4.MIKO G1.115.1-3

J.A. Joukes, [1825-1826] :

Figurative Schets / van de / Vorsten-Landen.

Figurative Sketch / of the / Princely States.

Schaalstok van 8 Palen op de Rhijnlandsche Duim = [ca. 1 : 174.700].
Scale-bar of 8 Palen op de Rhijnlandsche Duim = [approximately 1 : 174,700].

1 kaart in 3 afzonderlijke bladen : ms op papier, gekleurd, 44 x 104,5 cm.
1 map in 3 separate sheets : ms on paper, coloured, 44 x 104.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [linksonder] een verklaring van de kleuren in de kaart :
Explanations: [lower left] an explanation of the colours used in the map :

Renvooi:
[-] Solosche Landen.
[-] Djocjoksche Landen.
[-] Solosche en Djocjoksche Landen.
[-] Gouvernements Districten.

De Vorstenlanden. De getekende situatie is die van omstreeks 1825, voor het begin van de Java-oorlog maar na de gedwongen gebiedsafstand onder Daendels en Raffles en de effectuering van de pacht door het Gouvernement van de districten Jabarangka (of Djabarangka) en Karangkobar in dat jaar. De genoemde districten en Kedoe zijn nog wel aangegeven, met de oude grenzen, maar de andere voor 1816 verloren landen Grobogan, Blora, Djipang, Wirasaba en Djapan al niet meer. De kaart maakt geen onderscheid tussen de afzonderlijke landen van de vier vorsten. Zie ook de overzichtskaarten uit de compagniestijd op de bladen 346-349 en 396.

The Princely States. The situation represented is as it was around 1825, before the outbreak of the Java War but after the compulsory cession of territory under Daendels and Raffles and the implementation of the lease of the districts of Jabarangka and Karangkobar by the Government in that year. These districts and Kedu are still indicated with their older boundaries, but no longer so the other territories which were lost prior to 1816, Grobogan, Blora, Jipang, Wirasaba and Japan. The map makes no distinction between the distinct territories of the four rulers. See also the general maps from the Company era on sheets 346-349 and 396.

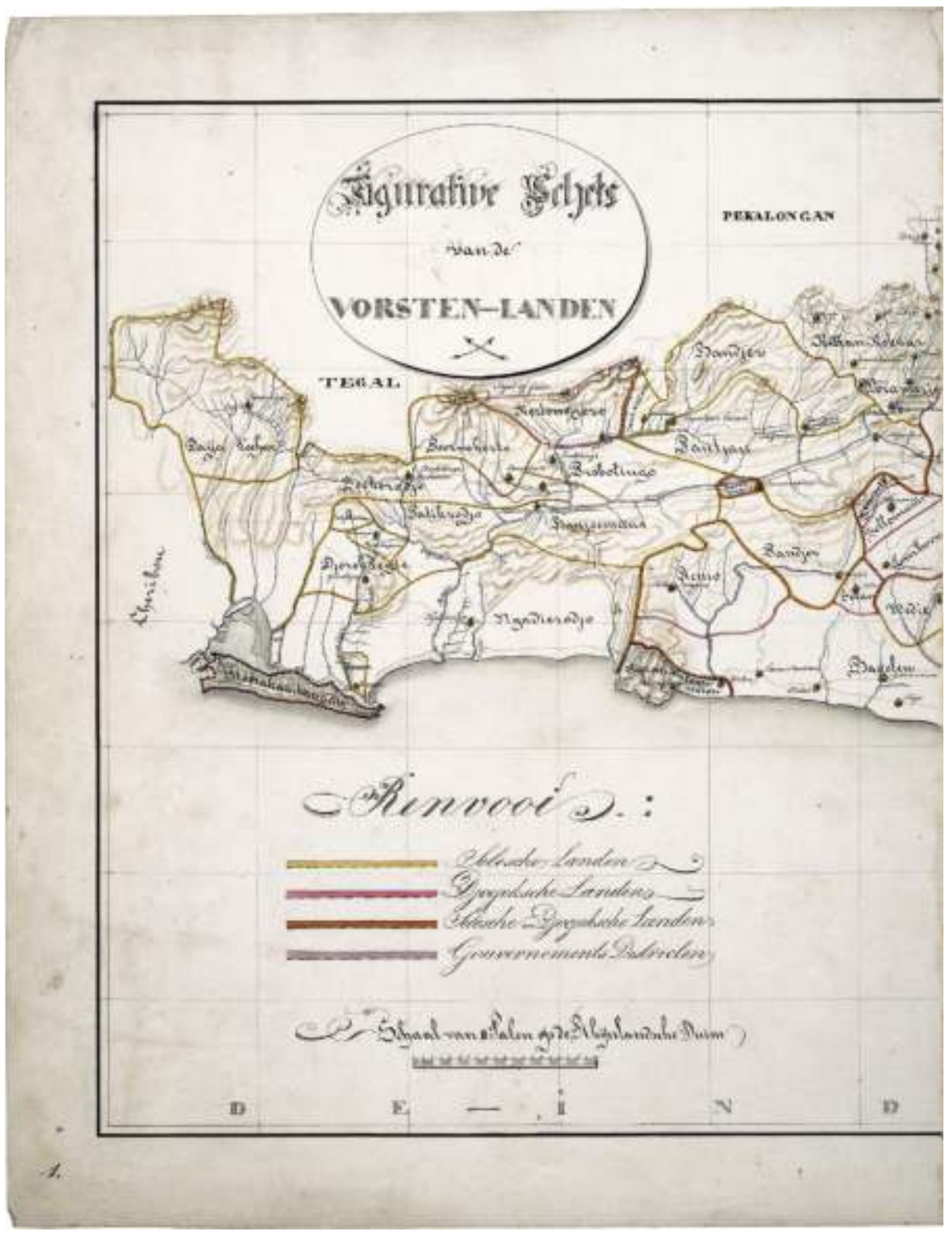

onder / below:

Nationaal Archief, 4.VELH 224.

H: P: D: Cortius, 1807 :

Een Zuijdelijk Gedeelte van het Eijland Groot Java.

A Southern Part of the Island of Java Major.

Schaalstok van twee Duijtsche Meijle van 15 op een Graat = [ca. 1 : 76.500].
Scale-bar of *twee Duijtsche Meijle van 15 op een Graat* = [approximately 1 : 76,500].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 47 x 166 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 47 x 166 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsboven] een beschrijving en een verklaring van de gebruikte kleuren :
Explanations: [upper right] a description and an explanation of the colours used in the map :

Onder Het Bestuur Van Den Heer Java's Gouverneur Nicolaus Engelhard is Den Opneem geschied van het zuijdelijke gedeelte der kust Java begreepen tusschen de Baaij Pattjietan en de Baaij Segorrodowie in een uitgestrektheid van 16½ Mijl Langs de Wal door Den Luitenant ter zee en derde Informator in het Marine School H: P: D: Cortius en geadsisteerd door den Cadet Bombardier der Arthillerij J: A: de Bois beneevens vier Cadetten gen:t F: Bor, H: Rog, J: Frankhanel en P: E: Brumfos uit het zelve Instituut waar van door den zelve deese Kaart is geformeert zijnde met den Opneem begonnen Primo Maart en Ge-Eijndigt ult:o Meij van het zelfde Jaar 1807.
[-] Landen van den Keijzer.
[-] Landen van den Sulthan.

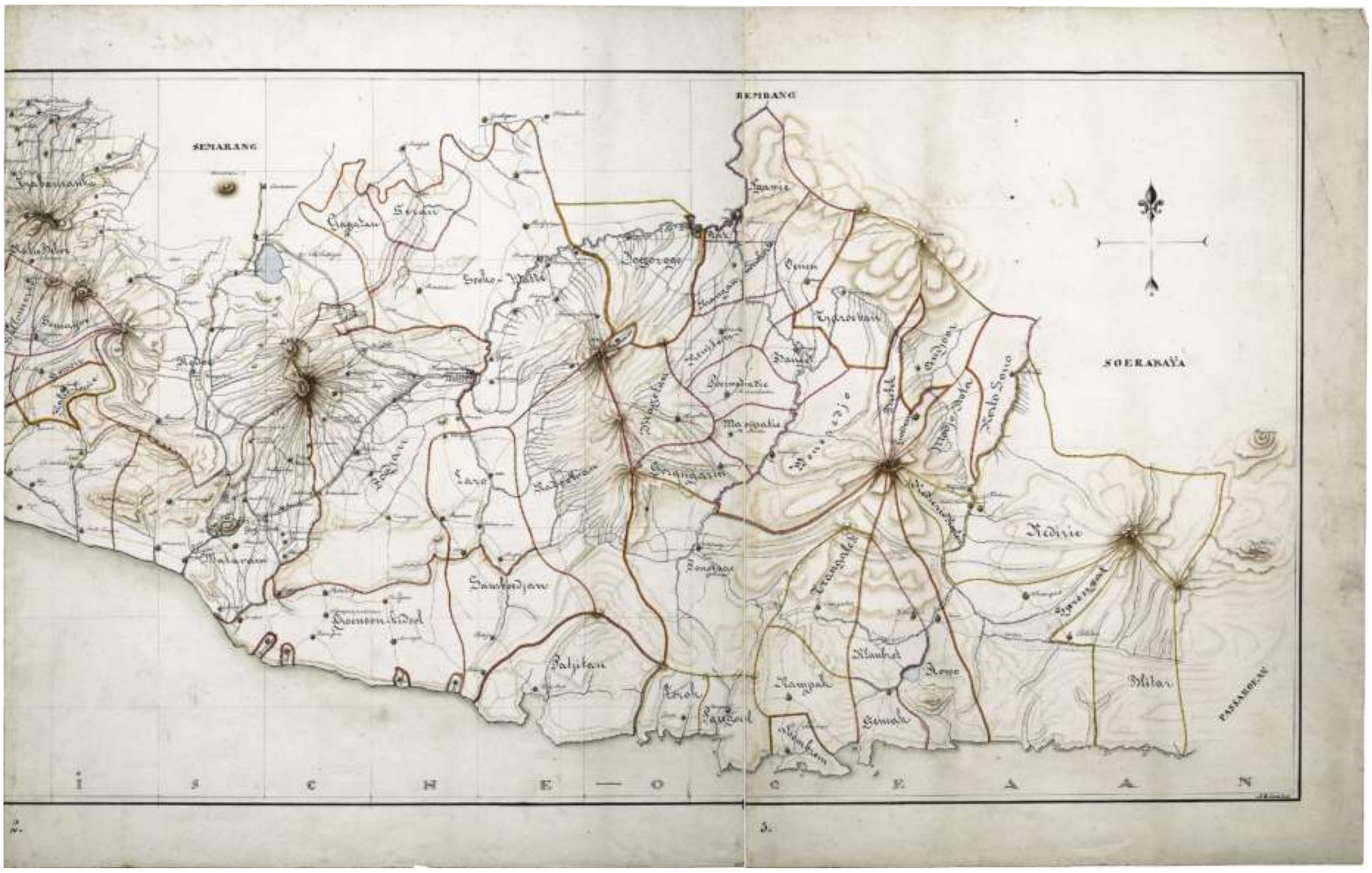

Deze fraaie topografische kaart van de zuidkust van de Vorstenlanden is vergelijkbaar met de eerdere behandelde grootschalige regentschapskaarten van Java's Noord-Oostkust door H.C. Cornelius c.s. uit de periode 1796-1807 en de meerbladige topografische kaarten van Bantam, Krawang en de Preanger landen uit de jaren onder het Engelse tussenbestuur. Het bedekte gebied reikt overigens aanzienlijk verder dan de beschrijving aangeeft, namelijk van de Baai van Parigi (of Prigi, hier aangeduid als 'Baaij Segorrowodie') in het oosten tot halverwege de kust langs het Duizendgebergte of Goenoeng Sewoe in het westen. De Baai van Patjitan met het omringende district en enkele andere beschutte ankerplaatsen in Vorstenlands gebied kwamen onder Daendels blijvend onder direct gouvernementsgezag.

This beautiful topographical map of the south coast of the Principalities is comparable to the large-scale maps of the regencies of the North-East Coast of Java by H.C. Cornelius and others dating from the period 1796-1807 and the multi-sheet topographical maps of Bantam, Karawang and the Priangan area from the period of the English Interregnum. Pertinently, the area covered extends farther than the description indicates, namely from Parigi (or Prigi) Bay (here *Baaij Segorrowodie*) in the east to half way along the coast which runs parallel to the Pegunungan Sewu (*Duizendgebergte*, Thousand Mountains) in the west. Under Daendels, Pacitan Bay and the district around it together with several other sheltered anchorages in the territory of the Principalities were placed under permanent Government control.

388

Arsip Nasional Republik Indonesia, H 44.

[Anoniem, na ca. 1784] :
[Anonymous, after c. 1784] :

Pan van Het Campement op Oenarang.

Plan of The Encampment at Oengaran.

Schaalstok van 20 Roeden = [ca. 1 : 560].
Scale-bar of van *20 Roeden* = [approximately 1 : 560].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 73 x 54 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 73 x 54 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Verklaringen: [rechtsonder] een legenda bij de letters A t/m M :
Explanations: [lower right] a key to the letters A to M :

Aan Wijzing Door Letteren.
A. Gouverneurs wooning.
B. Wooninge voor de [...] van politie.
C. Wooning voor [...] gecwaliefieceerde perzoonen.
D. Infanteriebarak waarin Circa 600 man plaats kunnen hebben.
E. Barak waarin Circa 130 man dragonders plaats kunnen hebben.
F. Artillerijbarak en Amenutie waagens.
G. Granadiersbarak waar in Circa 140 man plaats kunnen hebben.
H. Granadiersbarak van de Lijfwagt waarin Circa 70 man plaats kunnen hebben.
I. Dragondersbarak van de Lijfwagt waarin Circa 70 man plaats kunnen hebben.
K. Ordenans en Trompetters wooning.
L. Piekuers en Coetsiers wooning.
M. Stalle voor 420 paarde.

Oengaran (**Ungaran**). Na beëindiging van de oorlog samenhangend met de Chinees-Mataramse opstand van 1740-1743 werd onder gouverneur-generaal Van Imhoff een reeks fortjes aangelegd ter beveiliging van de weg van Semarang naar de nieuwe hofstad Soerakarta, welke na de delingen van Mataram in 1755-1757 nog uitbreiding kregen met garnizoensvestingen te Soerakarta en Djokjakarta en een kleinere versterking te Klaten, halverwege beide hofsteden. In de late compagniestijd vond men tussen Semarang en Soerakarta achtereenvolgens de forten Ontmoeting te Oengaran, Hersteller te Salatiga en Veldwachter te Bojolali. De Ontmoeting werd in 1784 goeddeels vernieuwd volgens het grondplan zoals aangegeven in deze anonieme kaart van het tegenovergelegen buitenverblijf van de gouverneur van Java's Noord-Oostkust en het omringende kampement. Dit laatste is overigens slechts schematisch weergegeven en waarschijnlijk betreft het hier dan ook eerder een projectplan, dat in deze omvang in de compagniestijd zeker niet is uitgevoerd. De naam van het fort verwees naar de historische ontmoeting ter plaatse van soesoehoenan Pakoeboewono II en gouverneur-generaal Van Imhoff op 11 mei 1746.

Ungaran (**Oengaran**). After the end of the war generated by the Chinese-Mataram uprising of 1740-1743, under Governor-General Van Imhoff a series of small forts was constructed to protect the road from Semarang to the new capital Surakarta. Following the partitions of Mataram in 1755-1757, this was added to by the establishment of large garrisoned forts at Surakarta and Yogyakarta and a smaller fortification at Klaten, the half-way point between the two capitals. In the later Company era, between Semarang and Surakarta there were the consecutive forts *Ontmoeting* in Ungaran, *Hersteller* in Salatiga and *Veldwachter* in Boyolali. Most of the *Ontmoeting* was rebuilt in 1784 according to the ground plan shown in this anonymous representation of the country residence of the Governor of the North-East Coast of Java at Ungaran, which together with a military encampment was situated opposite the fort. The encampment is in fact indicated only sketchily, suggesting that this plan was in part a project proposal; it was for certain never carried out in the Company time to this extent. The name of the fort, which means Meeting or Encounter is a reference to the historic meeting here between *Susuhunan* Pakubuwono II and Governor-General Van Imhoff on 11 May 1746.

(pag. 389: / p. 389:)

boven / above:

Perpustakaan Nasional Republik Indonesia, VL 29.

[Johannes Rach, 1770-1772] :

Het Gezigt van Salatiga Leggende op het Eijland Groot / Yaava aan de Noord Oost Zijde.

View of Salatiga Situated on the Island of Java / Major on the North East Side.

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier, 35,5 x 52 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 35.5 x 52 cm.

Salatiga. Johannes Rach heeft in deze tekening het fortje (De) Hersteller te Salatiga afgebeeld, met de blik in zuidwestelijke richting; op de achtergrond zijn de vulkanen Merbaboe en Merapi (met rookpluim) te herkennen. De naam van het versterking verwees naar gouverneur-generaal Gustaaf Willem baron van Imhoff (1743-1750), die zich zag als de zelfbenoemde hersteller van het tanende compagniesbedrijf in de Oost. Andere versies van deze tekening bevinden zich in de Rach-collecties van het Rijksmuseum Amsterdam, onder de nummers NG-400-FF en NG-400-Q, en de Nationale Bibliotheek van Indonesië, onder nummer BG 14.

Salatiga. In this drawing Johannes Rach has depicted the small fort (*De*) *Hersteller* in Salatiga, looking in a south-westerly direction; in the background loom the volcanoes Merbabu and Merapi (with the plume of smoke). The name of the stronghold is a reference to Governor-General Gustaaf Willem, Baron van Imhoff (1743-1750), who saw himself as the *hersteller* (restorer) of the Company's waning business in the East. Other versions of this drawing are found in the Rach Collection of the *Rijksmuseum Amsterdam*, with class marks NG-400-FF and NG-400-Q, and in the National Library of Indonesia, with class mark BG 14.

onder / below:

Koninklijk Instituut voor de Tropen/Tropenmuseum, 3728-243B

Hubert Joseph Jean Lambert ridder de Stuers, 1821 :

Plan de la Ville de Solo ou / Soura-carta [...].

Plattegrond van de Stad Solo of / Soerakarta [...].

Plan of the City of Solo or / Soerakarta [...].

Schaalstok van *1000 Pas ordinaires* = [ca. 1 : 16.000].
Scale-bar of *1000 Pas ordinaires* = [approximately 1 : 16.000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 12 x 20 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 12 x 20 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Verklaringen: [rechtsboven] vervolg van de titel :
Explanations: [upper right] continuation of the title :

Résidence de Sa Hautesse l'Empereur de Solo, ancien Empire de Mataram. Java. 1821.

Soerakarta (**Surakarta**, **Solo**). Opmerkelijk genoeg is van de hofstad Soerakarta of Solo, ingewijd in 1745, uit de compagniestijd en de aansluitendende jaren tot 1816 geen gedetailleerde manuscriptplattegrond meer bekend. De vroegste uit de periode na het Engelse tussenbestuur is deze Franstalige plattegrond uit 1821, gemaakt door de toenmalige militair commandant van Solo, Hubert Joseph Jean Lambert ridder de Stuers. De situatie verschilde toen nog niet wezenlijk van die tijdens de late compagniestijd. Centraal ligt het VOC-fort Vastenburg, ten zuiden daarvan (links) de kraton van de soesoehoenan en ten noordwesten (rechtsboven) de kraton van de tweede vorst, de Mangkoenegoro (aangeduid als 'Grand Javan').

Surakarta (**Soerakarta**, **Solo**). Remarkably enough, of the capital city of Surakarta or Solo, inaugurated in 1745, there are no longer any detailed manuscript town plans dating from the Company era and the subsequent years up to 1816. The earliest from the period after the English Interregnum is this French-language plan of 1821, made by the then military commander of Solo, Hubert Joseph Jean Lambert, Ridder de Stuers. At that time, the situation did not differ greatly from what it had been in the late Company era. The centre is occupied by the VOC fort *Vastenburg*, south of which (left) lies the *Keraton* of the *Susuhunan* and to the north-west (above right) the *Keraton* of the second ruler, the *Mangkunegoro* (referred to as a *Grand Javan*, Great Javanese).

HET GEZIGT VAN SALATIGA LEGGENDE OP HET EYLAND GROOT YAAVA AAN DE NOORD OOST ZYDE.

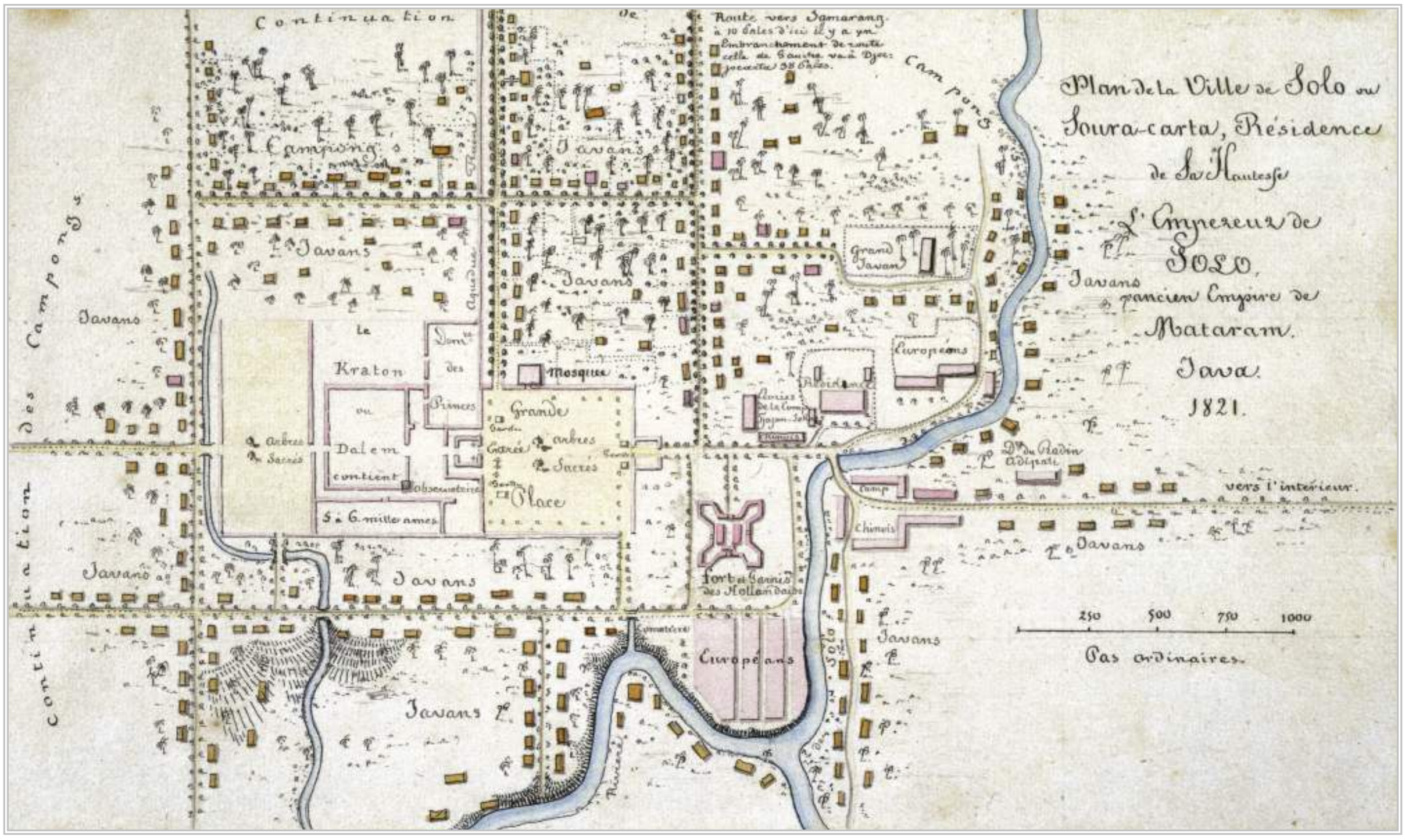

Plan de la Ville de Solo ou Soura-carta, Résidence de Sa Hautesse L'Empereur de SOLO, dans l'ancien Empire de Mataram. Java. 1821.

Profiel op de Lijn IK.

Profiel op de Lijn NO.

Profiel op de Lijn GH.

Profiel op de Lijn LM.

Profiel op de Lijn AB.

Profiel op de Lijn EF.

Profiel op de Lijn CD.

PLAN
van het
FORT te SOERAKARTA.
1822.

Legenda.

a Beeppel.
b Hoofdwacht met Officiers- en Sergeants-
c Lieutenants woningen.
d Stallen bij deze woningen behoorende.
e Smederij.
f Provisie magazijn.
g Infanterie Kazernes met afhan-
kende magazijnen.
h Remhuis.
i Aarresaal.
k 3 Kapiteins woningen.
l Bouwmeesters woning.

m. Hospitaal.
n Apotheek met magazijn en Kamers
o Affuitloods.
p. Infanterie Kazernes.
q Remhuis- Stal
r Artillerie Kazernes met Kamers
voor de officiers
s Paddie magazijn - gracht
t. Kanonlooze Kazernes met
Zieken-hut
u. 3 Officiers woningen.
v. 4 Lieutenants woningen.
w Staats gevangenis.
ij Kruidmagazijn.

Rijnl. Roeden.

gravure Neêrlandsche Bijbel Maatschappij te Amsterdam

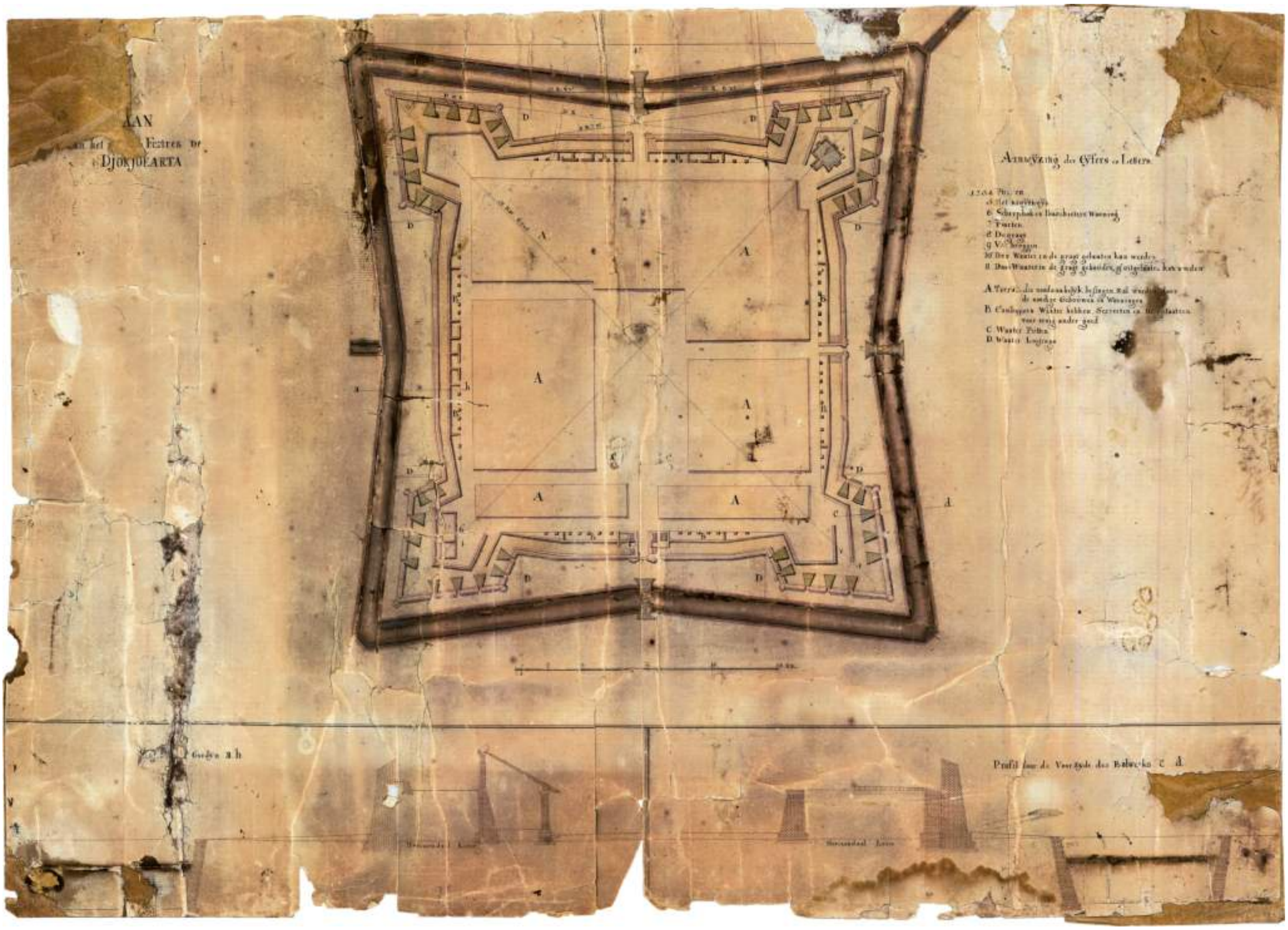

(pag. 390: / p. 390:)

Nationaal Archief, 4.MIKO 4055.

Get. von Neidschütz Kdt. Srgt d. Pionniers, Soerakarta den 15 November 1832 :
Drawn by von Neidschütz Commanding Sergeant of the Pioneer Corps, Soerakarta 15 November 1832 :

Plan / van het / Fort te Soerakarta.

Plan / of the / Fort at Soerakarta.

Schaalstok van 10 Rhijnl: Roeden = [ca. 1 : 275].
Scale-bar of *10 Rhijnl: Roeden* = [approximately 1 : 275].

1 kaart + 7 profielen : ms op papier, gekleurd, 76,5 x 52,5 cm.
1 map + 7 profiles : ms on paper, coloured, 76.5 x 52.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Verklaringen: [links, rechts] een legenda bij de letters a t/m ij :
Explanations: [left, right] a key to the letters a to ij :

Legenda.

a. Koeppel.
b. Hoofdwacht met politiezaal en Provoost.
c. 5 Luitenants woningen.
d. Stallen bij deze woningen behoorende.
e. Smederij.
f. Pionniers magazijn.
g. Infanterie Kazerne met bijbehoorende woningen.
h. Kombuis.
i. Arsenahl.
k. 3 Kapiteins woningen.
l. Kommandants woning.
m. Hospitaal.
n. Apotheke met magazijn en kombuis.
o. Affuitloots.
p. Infanterie Kazerne.
q. Kombuis en Stal.
r. Artillerie Kazerne met bijbehoordende magazijnen.
s. Paddie magazijn en grashok.
t. Kavallerie Kazerne en stal en Ziekenstal.
u. 5 Officiers woningen.
v. 4 Luitenants woningen.
w. Staatsgevangenis.
ij. Kruidmagazijn.

Evenmin als van de stad Soerakarta, bestaat er tegenwoordig nog een gedetailleerde plattegrond in manuscript van het grote compagniesfort dat daar na 1756 verrees. Dit fort Vastenburg verving na de Derde Javaanse Successie-oorlog een kleinere versterking uit de tijd van Van Imhoff, die de naam (De) Grootmoedigheid droeg – een verwijzing naar de steun die de Hoge Regering in 1743 aan Pakoeboewono II verleende in diens strijd tegen de troonpretendent Amangkoerat V, nadat de soesoehoenan zich twee jaar eerder nog had aangesloten bij de Chinese opstand tegen de Compagnie. Als prijs voor die 'grootmoedigheid' moest Pakoeboewono toen volledig afstand doen van alle regentschappen aan de noordkust van Java. De indeling van Vastenburg volgens deze plattegrond door A.H.B. von Neidschütz kwam in 1832 nog in hoofdzaak overeen met die in de compagniestijd; zie ter vergelijking het plan van het bijna identieke fort Vredeburg te Djokjakarta op blad 391.

Exactly as was the case for the city of Surakarta, no detailed ground plans in manuscript form of the large Company fort which was constructed there after 1756 seem to have survived. After the Third Javanese War of Succession, this fort, *Vastenburg*, replaced a smaller stronghold which dated from the term of office of Van Imhoff and bore the name (*De*) *Grootmoedigheid* (Magnanimity) – a reference to the support which the High Government accorded Pakubuwono II in 1743, during his struggle against the pretender to the throne Amangkurat V, just two years after the *Susuhunan* had joined the Chinese uprising against the Company. The price Pakubuwono had to pay for this 'magnanimity' was to cede all the regencies on the north coast of Java. According to this ground plan, the layout of *Vastenburg* in 1832 still corresponded closely to that during the time of the Company; for a comparison see the plan of the almost identical Fort *Vredeburg* in Yogyakarta on sheet 391.

(pag. 391: / p. 391:)

Arsip Nasional Republik Indonesia, H 21.

[Anoniem, ca. 1756] :
[Anonymous, c. 1756] :

Plaan / van het Nieuwe Fortres de / Djokjoearta.

Plan / of the New Fortress at / Djokjakarta.

Schaalstok van 24 R.R. = [ca. 1 : 630].
Scale-bar of *24 R.R.* = [approximately 1 : 630].

1 kaart + 2 profielen : ms op papier, gekleurd, 50 x 71 cm.
1 map + 2 profiles : ms on paper, coloured, 50 x 71 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verklaringen: [rechtsboven] een legenda bij de nummers 1 t/m 11 en de letters A t/m D :
Explanations: [upper right] a key to the numbers 1 to 11 and the letters A to D :

Aanwijzing der Cijfers en Letters.

1.2.3.4. Punten.
5. Het kruijthuijs.
6. Scherphok en Boschieters Wooning.
7. Poorten.
8. De gragt.
9. Valbruggen.
10. Daar waater in de gragt gelaaten kan worden.
11. Daar waater in de gragt gehouden of uitgelaaten kan worden.
A. Terraz die noodzakelijk beslagen zal worden door de noodige Gebouwen en Wooningen.
B. Combuijzen Waater hokken Secreeten en Bergplaatsen voor eenig ander goed.
C. Waater putten.
D. Waater Loosings.

Djokjakarta (**Yogyakarta**). Het ontwerp voor het compagniesfort Rustenburg – later herdoopt tot Vredeburg – in de hofstad van het sultansrijk Djokjakarta was goeddeels identiek aan dat van de vesting Vastenburg te Soerakarta. De bouw, die net als in Solo door de vorst bekostigd moest worden, was uiteindelijk pas tegen 1790 voltooid. Zie ook de grote plattegrond van Djokjakarta op blad 392.

Yogyakarta (**Djokjakarta**). The design for the Company Fort *Rustenburg* – later renamed *Vredeburg* – in the capital of the Sultanate of Yoygakarta was almost identical to that of the stronghold *Vastenburg* in Surakarta. The cost of its construction, just as that of its counterpart in Solo, had to be borne by the ruler. It was completed only in 1790. See also the large town plan of Yogyakarta on sheet 392.

(pag. 392: / p. 392:)

Nationaal Archief, 4.MIKO 1343.

Geteekend op t Marine School Door Heijmerd van Breda, [ca. 1790] :
Drawn at the *Marine School* By Heijmerd van Breda, [c. 1790] :

Platte Grond van het Compagnies Fort en van de Sultans Hoff te Djokjocarta [...].

Plan of the Company's Fort and the Sultan's Court at Djokjakarta [...].

Aanwijzing der letteren

A. 'T Comp:s Fort.
B. Resedents Wooning, buijten het Fort.
C. Europese wooningen.
D. Wooning van de Pangerang ingebaij.
E. Wooning van de Pangerang Deman.
F. Wooning van de opperste Santrie kieij Pemoeloe.
G. De groote Mosquee.
H. Wooning van de Tommogom Ario Madoera.
I. Wooning van de Tommogon Ario Wierogono.
K. Wooning van de Tommogon Ario Somo Diwyuo.
L. Ingang van de Passebaan met dubbelde hekpoorten.
M. Oosterse Poorte na de dalem van de kroon Prins.
N. Plaatsche tusschen twee bomen waar 't regt geschiet.
O. Gevangen huijsen van gemeene delinquanten.
P. Rusthuijsje van de kroon Prins als hij op de Passe baan komt.
Q. Rusthuijsje van de pangerang ingebaaij.
RRR. Rusthuijsje van de rijks pangerangs en tommegommen.
S. Huijsje voor de gameelang Spel.
SS. Paalen aandewelke de olifanten gebonden worden als de Sultan buijten op de passeerbaan komt.
T. Tijger hokken.
U. Platsen waar bij de tournoijen de Sultans Paarde staan.
V. Westerse Poorte van de Passeerbaan.
W. Wagt huijs.
X. Zit plaatse der grooten bij rijksdaagen.
Y. Zitplaatsen der grooten bij rijksdaagen als het reegendt.
Zz. Zitplaatsen van de Sultan en van de kroon prins.
a. Groote trappen na de Samadoer zijnde eene verheeven torresse alwaar de Sultan in groote Seremonie daagen verschijnd.
b. Poorte na de dragonders wagt.
c. Dragonders wagt.
d. Officiers Kamer.
e. Tuijg berg Plaats.
f. Dragonders Stal.
gg Wooningen van de Uropeese Coetsier en trompetter van de Sultan.
h. Waage huijs.
i. Poorte.
kkk. Wagt huijsen voor de Piekenier en de Paijon draagers.
l. Poorte geld kaamer.
m. Wagt huijsen.
n. Troon van de Sultan.
o. Sit plaats van de kroonprins.
p. Huijsen voor gomspel.
qq. Wagt huijsen.
r. Wagt huijsen voor de mantries anum.
ss. Trappen na de kraaton.
tt. Gang rontom de Lamadoer.
u. Eerste poort met 2 wagt huijsen.
v. Twee wagt huijsen.
w. Receptie huijs en plaats daar het haan vegten en andere tijd verdrijven geschiet.
x. 6 Paarde Stallen.
y. Poorte na de binnen tempel.
z. Binnen tempel van de Sultan.
aa. Wooning van de Radeen maas Sepouio.
bb. Wooning van de Radeen maas mor:lodo en Samadema 2 Zoonen van de kroon Prins.
cc. Wooning van de Sipooh en alom Zoonen van de kroon Prins.
dd. Tweede Poort van de Craaton en wagt huijsen van de lijff wagt.
ee. Twee rust huijsen alwaar men de audientie bij de Sultan moet afwagten.
ff. Poort na de dalem van de kroon prins.
gg. Pakhuijs.
hh. Derde Poorte met wagt huijsen alwaar de bedienders wagten moeten tot dat de Sultan permissie geeft om binnen te trede.
ii. Wagt huijs voor de wagt hebben de vrouwen.
kk. Plaatste alwaar de Sultan audentiesi geeft.
ll. Poorte wooning van de Sultan.
mm. Wooning van de Sultanne moeder van de kroon Prins.
nn. Eene Open voor hof van de Sultanne.
oo. Dagelijkse van de Zelleve.
pp. Kombuijs van de Zelleve.
qq. Secreete was plaats van de Sultan.
rr. Toore alwaarde antiquitijten waapenen en oude erffenise van de kroone bewaard worde.
ss. Koel nist plaatse van de Sultan.
tt. Binnen tempel en bidplaatse van de Sultan omsingeld met Eenige vijvers.
uu. Kleedere Pakhuijs.
vv. Gebouwen alwaarde waapenen van de tempel wagten bewaard worden.
ww. Wagt plaatze voor de tempel wagten.
xx. Woonigen van de zelleve.
yy. Van de dienaar van de Sultan genaamt manteries dalm.
zz. Wooninge van de piekeniers en krijgsvolk.
&&. Wooninge van de afficiers.
1. Berg plaats van t musiek tuijg der vrouwen.
2. Magazijn.
3. Groote Zuijder poorte van t hof met 2 wagt huijsen.
4. Poorte van de wooninge der aankoomende maagden.
5. Wooningen van de zelleve.
6. Poorte van de wooninge der jonge Prinsesse en Sultans bijwijven.
7. Wooningen van de Zelleve.
8. Wooningen van Jonge prinse maas haatij.
9. Kombuijs.
10. Audientie Plaatse voor de vreemde gezanten.
11. Stallen van de Sultans rijpaarden.
12. Equipage Berg Plaatze.
13. Valbrug voor de groote vijver.
14. Toore in 't midden van een hoog terasse met drie verdiepinge.
15. Poorte en gang rontom de vijver.
16. Hooge baterij.
17. Tweede Poorte van de kraaton na de zuijder Passebaan.
18. Goud smits winkel.
19. Wagt Platze voorde Palaquiens draager.
20. Plaatse alwaar de Sultan de vriende gezanten recpite.
21. Wagt huijsjes.
22. Derde poort van de Cratoon van de zuijdelijke pasebaan.
23. Zuijder lamadoer.
24. Zit plaatse van de Sultan en van de kroon Prins.
25. Twee trappen om op de lamadoer te koomen.
26. Gang rontom de Zelleve.
27. Zit plaatze der grooten.
28. Wagt huijsjes.
29. Gerigt Plaatze.
30. Zuijder Passebaan.
31. Stalle voor de olijfante.
32. Hooge baterij.
33. Poorte na de wooninge der dienaaren van het hoff.
34. Het Poorte van de Zuijder pasebaan.
35. Nieuwe aan gelegde batterij met een boog Poortje.
36. Wooninge van de olijfanten oppaser.
37. Wooninge van boogschutter.
38. Wooninge van de hoofden over de Sultan dienaaren.
39. Wooninge van twee Schoone Zoone van de kroon Prins.
40. Wooningen van de hoofden van de boogschutters.
41. Wooningen van de Canonniers.
42. Eerste Poorte na de bijgebouwen van de kraton.
43. Wagt huijsen van de ruijterij booven dewelke twee batterijen gebouwt zij.
44. Tweede Poorte.
45. Lust huijsen van de Sultan in het midde van de vijver geboud op een hooge terasse dewelke met bloemen beplandt is.
46. Twee Plaatzen alwaar de jagten en schuijten van de sultan bewaard worde.
47. Twee Poorte met trappen.
48. Dieversche gangen of straaten welke met de Sultans wooninge Comminucatie hebben.
49. Wagt huijsen.
50. Hoog baterij.

Schaalstok van 60 Rhijn. Roeden = [ca. 1 : 1.500].
Scale-bar of *60 Rhijn. Roeden* = [approximately 1 : 1,500].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 148 x 112 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 148 x 112 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verklaringen: [boven] vervolg van de titel :
Explanations: [above] continuation of the title :

Geleegen in het Zuijt Zuijt West en 28 uuren gaans van de Hoofdplaats Samarang in het Gouvernemens van Java.

[boven] een legenda bij de letters A t/m Z, a t/m z, aa t/m zz, en de nummers 1 t/m 104 :
[above] a key to de letters A to Z, a toz, aa to zz, and the numbers 1 to 104 :

(vervolg op pag. 392 / continued on p. 392)

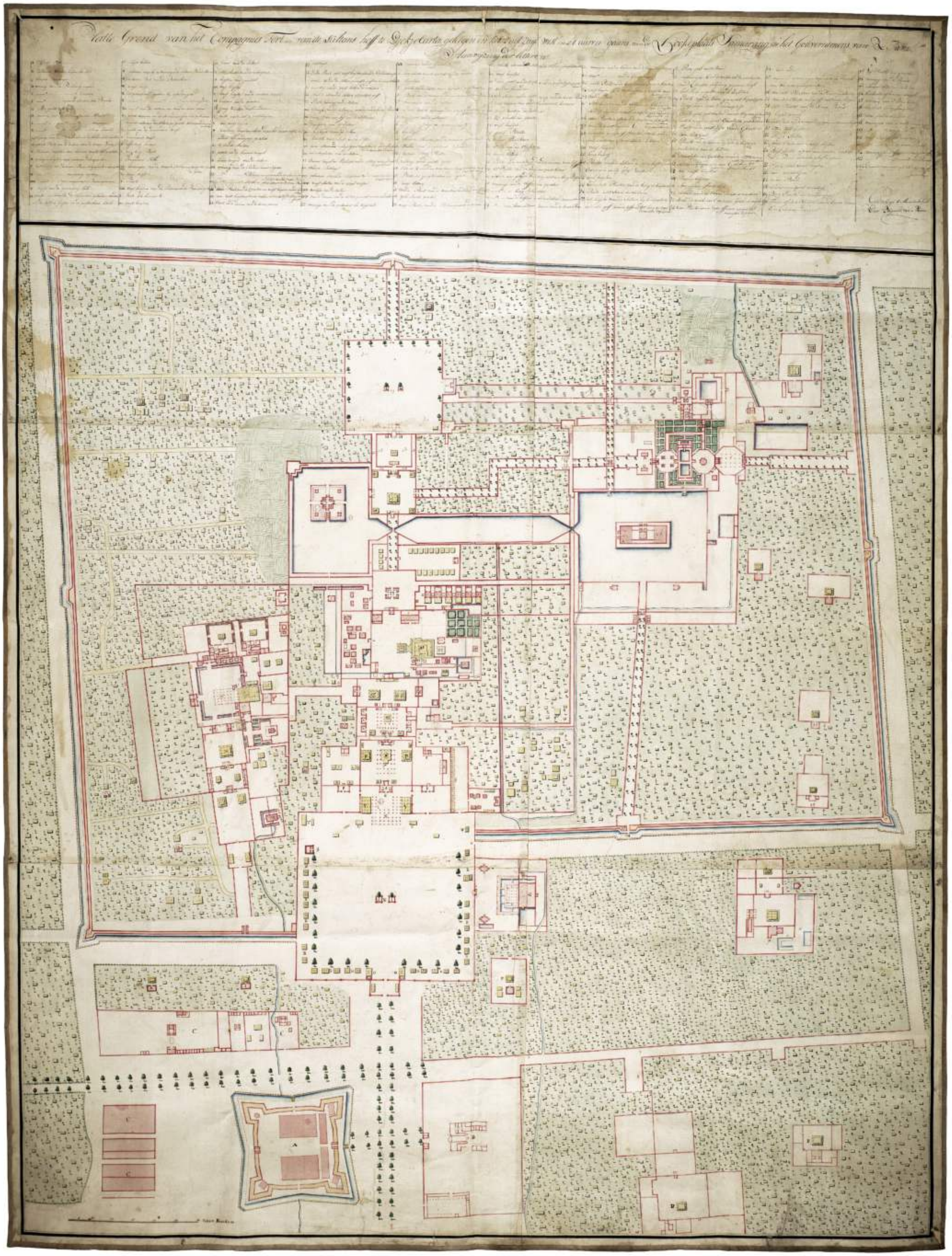

(vervolg van pag. 391 / continued from p. 391)

51. Plaatze waar de Sultan de opperhooft van de Compagnie en logi bijwijl resipeert.
52. Wagt huijsen.
53. Exersisi Plaatse van de boogschutters.
54. Poorte met swaar verwulven.
55. Het huijsie waar de Sultan bij indisposiesi audiensie geeft dienende teffens tot berging van dieversche wapene.
56. Poorte met verwulven.
57. Natuurlijke bron desselve tot de aanbouw van de Craaton anlijding gegeven heeft.
58. Koel Slaap plaatse van de Zultan.
59. Poorte van de Toore genaamt lopa lopa.
60. Hooge toore van 5 verdiepinge.
61. Poorte met verwulve dienen tot gevangehuijs.
62. Bestek waar de Speel Exersietie geschieden.
63. Poorte na de west zijde van de Craaton.
64. Twee baterijen.
65. Poorte na de taman zijnde de lustige vertrekken van de Sultan.
66. Dieverscche vertrekken waar de Sultan zig met zijne vrouwen vermaakt.
67. Zitplaatze der bijwijven waar meer de Zultan aldaar slaapt.
68. Twee wagt huijsen.
69. Peeper tuijnen.
70. Springende fonteinen.
71. Vertrek waar de kleeder maakers werken.
72. Moole de welk door t waater gedreve word.
73. Woon Plaatze eene rijke officier genaamt mangoen lipoero.
74. Rust velden.
75. Ingang na de wooningen van de kroon Prins al waar twee gevangenhuijsen staan.
76. Twee rust Plaatzen voor de Paarde van dezelve.
77. Twee zit Plaatze voor de offisiers van de Prins.
78. Zit Plaatze van de Kroon Prins.
79. Buijten tempel.
80. Eerste Poorte van de kroon Prins voorige met 2 wagthuijse.
81. Twee rust huijsen.
82. Paarde Stallen.
83. Tweede Poorte met 2 wagt huijsen.
84. Rust plaatze alwaar men wagten moet tot dat de Prins audientie gelieft te geeven.
85. Poorte met wagt huijsen.
86. Twee wooningen.
87. Vierde Poorte.
88. Kleeder maakers winkel.
89. Berg Plaatze der waapenen.
90. Troon of zit Plaatze van de kroon Prinse bij de Cerimonie daagen.
91. Zit Plaatze der grooten.
92. Wooning van de Prinse.
93. Slaapplaatze van de zelve.
94. Bidplaatze of binnen tempel.
95. Wooning van de Prinsesse.
96. Dieverse open huijsen.
97. Twee paarde Stallen.
98. Wooningen van de eerste vrouw van de Kroon Prins.
99. Wooningen van de tweede vrouw van de Kroon Prins.
100. Wagt plaatze der vrouwen.
101. Wagt plaatze van de kroon Prins.
102. Wooninge van de offsieren van zijn troepen.
103. Wooninge van de Dienaaren van de Prinses.
104. Dieverse wooningen van t krijgsvolk van de kroon Prins.

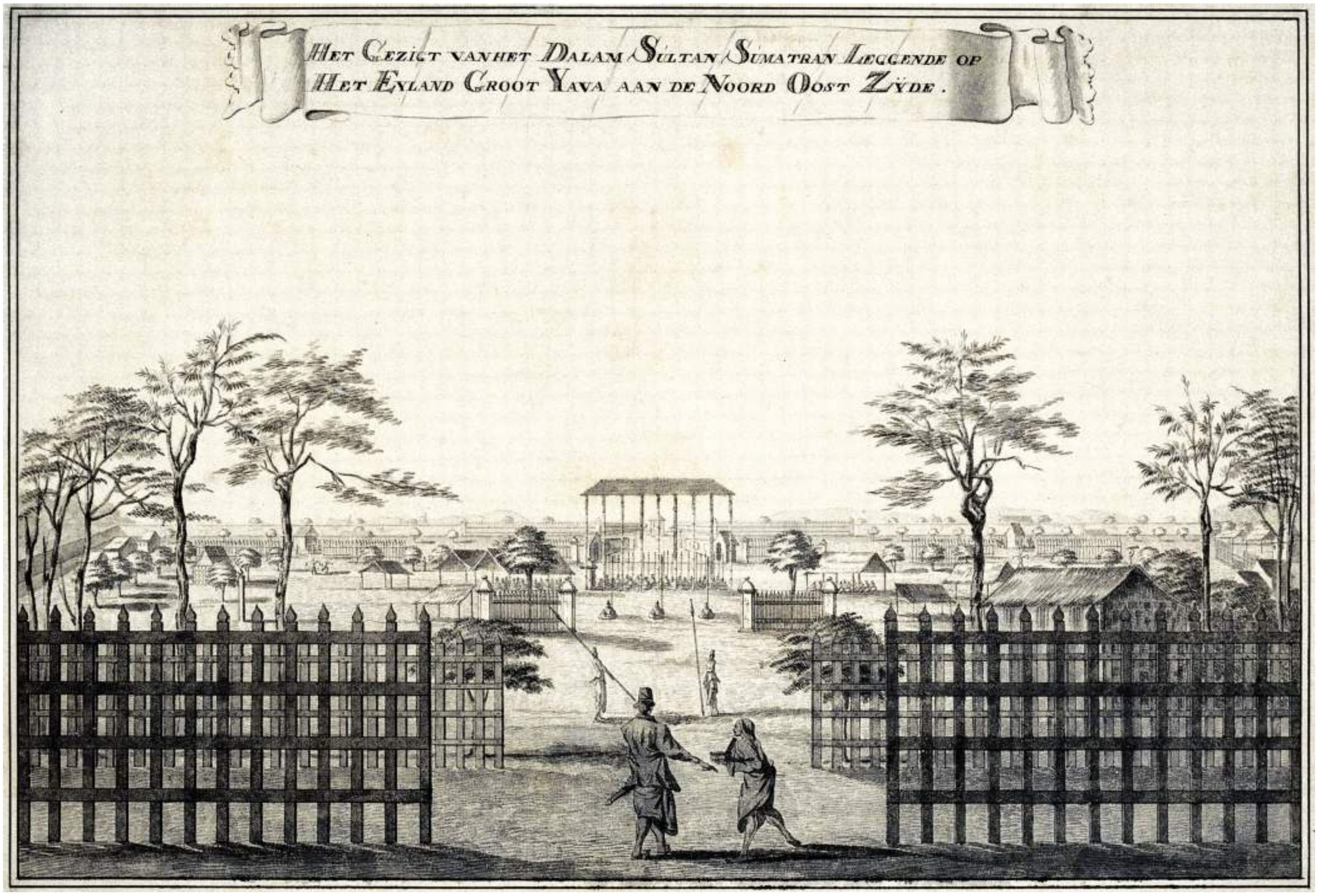

boven / above:

Perpustakaan Nasional Republik Indonesia, VL 32.

[Johannes Rach, 1770-1772] :

Het Gezigt van het Dalam Sultan Sumatran Leggende op / Het Eijland Groot Yava aan de Noord Oost Zijde.

View of the Dalam Sultan Sumatran Situated on / The Island of Java Major on the North East Side.

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier, 35,5 x 52 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 35.5 x 52 cm.

Van Johannes Rach is met zekerheid maar een tekening bekend met een voorstelling gerelateerd aan de Vorstenlanden, namelijk het hier gereproduceerde gezicht vanuit het noorden op de noordelijke Aloon-Aloon van de sultanskraton te Djokjakarta. Op de plattegrond uit ca. 1790 op blad 392 is dit ceremoniële plein te zien als het grote vierkant iets onder het midden waar de omwalling van de hofstad ontbreekt. Vooraan bevindt zich de dubbele toegangspoort, midden op de Aloon-Aloon staan conform de Mataramse traditie de twee – nog jonge – heilige waringins, en daarachter is de grote open voorhal te zien waar tijdens officiële gelegenheden de rijksgroten zaten. Daarachter begint pas de eigenlijke, binnenste kraton of dalem met onder meer de Siti Inggil, de audiëntiehal. Rechts is aan de westzijde van de Aloon-Aloon nog geen aanwijzing te zien voor de bouw van de Grote Moskee of Masdjid Agoeng, die in 1773 werd voltooid, hetgeen dus doet vermoeden dat de tekening ten minste enkele jaren eerder moet zijn gemaakt. Twee andere versies van deze tekening zijn in het bezit van de Nationale Bibliotheek van Indonesië, onder nummer BG 15, en van het Rijksmuseum Amsterdam, onder nummer NG-400-B (A. de Nelly).

There is only one drawing by Johannes Rach which is known for certain to depict a representation related to the Principalities, namely the view from the north of the northern *Alun-Alun* of the Sultan's *Keraton* in Yoygakarta. On the ground plan which dates from around 1790 on sheet 392, this ceremonial area can be seen as a large rectangle slightly below the centre where there is a break in the circumvallation of the court town. At the front stands the double entrance gateway, in the middle of the *Alun-Alun*, faithful to the Mataram tradition, are two – still young – holy waringin trees and behind these the large, open entrance hall where the State dignitaries took their places during official ceremonies. Behind this begins the *Keraton* or *Dalem* proper, including the *Siti Inggil*, the audience hall. To the right, on the western side of the *Alun-Alun* there is still no trace of the Great Mosque or *Mesjid Agung*, which was completed in 1773, a clue which suggests that the drawing must have been made at least a few years earlier. Two other versions of the drawing are in the possession of the National Library of Indonesia, with class mark BG 15, and of the *Rijksmuseum Amsterdam*, with class mark NG-400-B (A. de Nelly).

onder / below:

Collectie Asia Maior/Atlas Maior.

[Anoniem, 1815] :
[Anonymous, 1815] :

Plate XXV. / Water Palace at Djocjo Carta.

Figuur XXV. / Waterpaleis te Djokjakarta.

Kopergravure, 23 x 30 cm.
Copper-plate engraving, 23 x 30 cm.

Het lijkt op zijn minst onwaarschijnlijk dat Johannes Rach, die blijkens de topografisch nauwkeurige tekening hierboven Djokjakarta daadwerkelijk heeft bezocht, bij die bijzondere gelegenheid niet meer van de sultansstad vastgelegd zou hebben. De hier gereproduceerde plaat van het Waterpaleis of Taman Sari is een kopergravure afkomstig uit het in 1815 in boekvorm verschenen verslag door Major William Thorn van de Britse verovering van Java en andere delen van de Indische Archipel, *Memoir of the Conquest of Java*. Daarin komt een aantal kaarten, plattegronden en aanzichten van plaatsen en gebouwen voor, waarvan de laatste met betrekking tot Midden- en Oost-Java onmiskenbaar zijn afgeleid van tekeningen van Johannes Rach. Het is op grond daarvan goed denkbaar dat ook voor dit aanzicht een werk van Rach als voorbeeld heeft gediend. Taman Sari was het lustverblijf van de sultans in het zuidwestelijke deel van de kraton (zie de kaart op blad 392). Het Waterpaleis zelf was een groot, opvallend gebouw in Europese stijl gelegen in het midden van een kunstmatig meer, dat via een ingenieus stelsel van toevoerkanalen op peil werd gehouden. De toegang was niet over bruggen maar via gemetselde gangen onder het meer, waarvan de luchtschachten in deze afbeelding zijn te herkennen als de 'huisjes' op het water.

It seems highly unlikely that Johannes Rach, who it would seem from the topographical accuracy of the drawing above actually visited Yogyakarta, did not commit more of the Sultan's city to paper on this particular occasion. The picture

(vervolg op pag. 394 / continued on p. 394)

(vervolg van pag. 393 / continued from p. 393)

of the Water Palace or *Taman Sari* reproduced here is a copper-plate engraving from the report of Major William Thorn of the British conquest of Java and other part of the Malay Archipelago, *Memoir of the Conquest of Java*, which appeared in print in 1815. The work includes a number of maps, ground plans and views of towns and buildings, of which those relating to Central and East Java have irrefutably been based on the drawings of Johannes Rach. On these grounds, it is highly conceivable that one of Rach's works served as a model for this view. *Taman Sari* was the pleasure garden of the Sultans in the south-western part of the *Keraton* (see the town plan on sheet 392). The Water Palace proper was a large, conspicuous building in European style situated in the middle of an artificial lake; the water level of the latter was regulated by an ingenious system of feeder canals. It was entered not by crossing bridges but through masonry passages under the lake, of which the air vents can be seen in this depiction as 'small houses' on the water.

(pag. 394: / p. 394:)

Prambanan. Hiervoor is op blad 380 in het kort de rol geschetst van Nicolaas Engelhard, gouverneur van Java's Noord-Oostkust van 1801 tot de opheffing van dit gouvernement door Daendels in 1808, bij de totstandkoming van de eerste kaarten, plattegronden en topografische afbeeldingen van Javaanse oudheden in zijn gezagsgebied en de Vorstenlanden. Tot zijn belangrijkste initiatieven op dit gebied behoorde de opneming in de jaren 1805-1807 van het Prambanan-complex, op de grens tussen de rijken van Djokjakarta en Soerakarta nabij Klaten. Deze opdracht aan de voornaamste van zijn 'hoftekenaars' van de Semarangse Marine School, de officieren H.C. Cornelius en W.H.B. Wardenaar en de cadet A.F. van der Geugten, resulteerde in een serie bijzonder fraaie en nauwkeurige kaarten, plans, doorsneden en aanzichten van de diverse hindoejavaanse tempels ter plaatse, die zich nu deels bevindt in de Leemans-collectie in het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden. Daaruit zijn op dit blad twee voorbeelden gereproduceerd, de overzichtskaart van het terrein als geheel boven en beneden de plankaart van een der hoofdtempels, de Tjandi Sewoe aan de noordzijde van het complex.

Prambanan. Earlier, on sheet 380, a brief account was given of the role of Nicolaas Engelhard, Governor of the North-East Coast of Java from 1801 until this *Gouvernement* was abolished by Daendels in 1808, in the production of the first maps, ground plans and topographical drawings of Javanese antiquities in his area of authority and in the Principalities. Indubitably one of his most important initiatives was the survey of the Prambanan complex in the years 1805-1807. This is situated on the border between the realms of Yogyakarta and Surakarta close to Klaten. The commission given to his principal 'court artists' from the *Marine School* in Semarang, the officers H.C. Cornelius and W.H.B. Wardenaar and Cadet A.F. van der Geugten, produced a series of particularly beautiful and accurate maps, ground plans, cross-sections and views of the various local Hindu-Javanese temples. Part of these are now kept in the Leemans Collection of the *Rijksmuseum voor Volkenkunde* (National Museum of Ethnology) in Leiden, from which collection two examples have been reproduced on this sheet. The map above gives an overview of the Prambanan complex in its entirity, the ground plan below shows in accurate detail the layout of one of the main temples, Candi Sewu located at the northern side of the complex.

boven / above:

Rijksmuseum voor Volkenkunde, 1403-3593.

Opgenoomen en ter Teekening gebracht door H.C. Cornelius, Luitn:t Ingenieur, J.W.B. Wardenaar, Vaandrik Ing:r, A.F. v.d. Geugten, Cadet, [1805-1807] :
Surveyed and Drawn by H.C. Cornelius, Lieutenant-Engineer, J.W.B. Wardenaar, Ensign-Engineer, A.F. v.d. Geugten, Cadet, [1805-1807] :

Situatie Plan / Van eenige Oudheden zijnde Bramiensche Tempels welken gevonden / worden in de Javase bovenlanden [...].

Situation Plan / Of some Antiquities being Brahmanic Temples which are to be found / in the Java uplands [..].

Schaalstok van 100 Rheynlandsche Roeden = [ca. 1 : 3.100].
Scale-bar of *100 Rheynlandsche Roeden* = [approximately 1 : 3,100].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 50 x 29 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 50 x 29 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [boven] vervolg van de titel :
Explanations: [above] continuation of the title :

Ten Noorden van de Grooten landweg tusschen de Hov plaatsen van D'Jocjacarta en Souracarta, als meden ten Noorden van de Negorij en Tol poort Brambanang en ten westen van het Revier Calie Oepak zo als die zig in Het Jaar 1805 hebben bevonden.

onder / below:

Rijksmuseum voor Volkenkunde, 1403-3594.

Opgenoomen en ter Teekening gebracht door H.C. Cornelius, Luitn:t Ingenieur, J.W.B. Wardenaar, Vaandrik Ingenieur, A.F. v.d. Geugten, Cadet, [1805-1807] :
Surveyed and Drawn by H.C. Cornelius, Lieutenant-Engineer, J.W.B. Wardenaar, Ensign- Engineer, A.F. v.d. Geugten, Cadet, [1805-1807] :

Plan / Van eenige Oudheden zynde Bramiensche Tempels welke / gevonden worden in de Javase bovenlanden [...] / bekend onder de benaming van Tjandie Sewoe [...].

Plan / Of some Antiquities being Brahmanic Temples which / are to be found in the Java uplands [..] / known under the name of Tjandi Sewoe [...].

Schaalstok van 12 Rhynlandsche Roeden = [ca. 1 : 370].
Scale-bar of *12 Rhynlandsche Roeden* = [approximately 1 : 370].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 52,5 x 67 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 52,5 x 67 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechts] volledige titel met een beschrijving en een legenda bij de letters A t/m N :
Explanations: [right] title in full with a description and a key to the letters A to N :

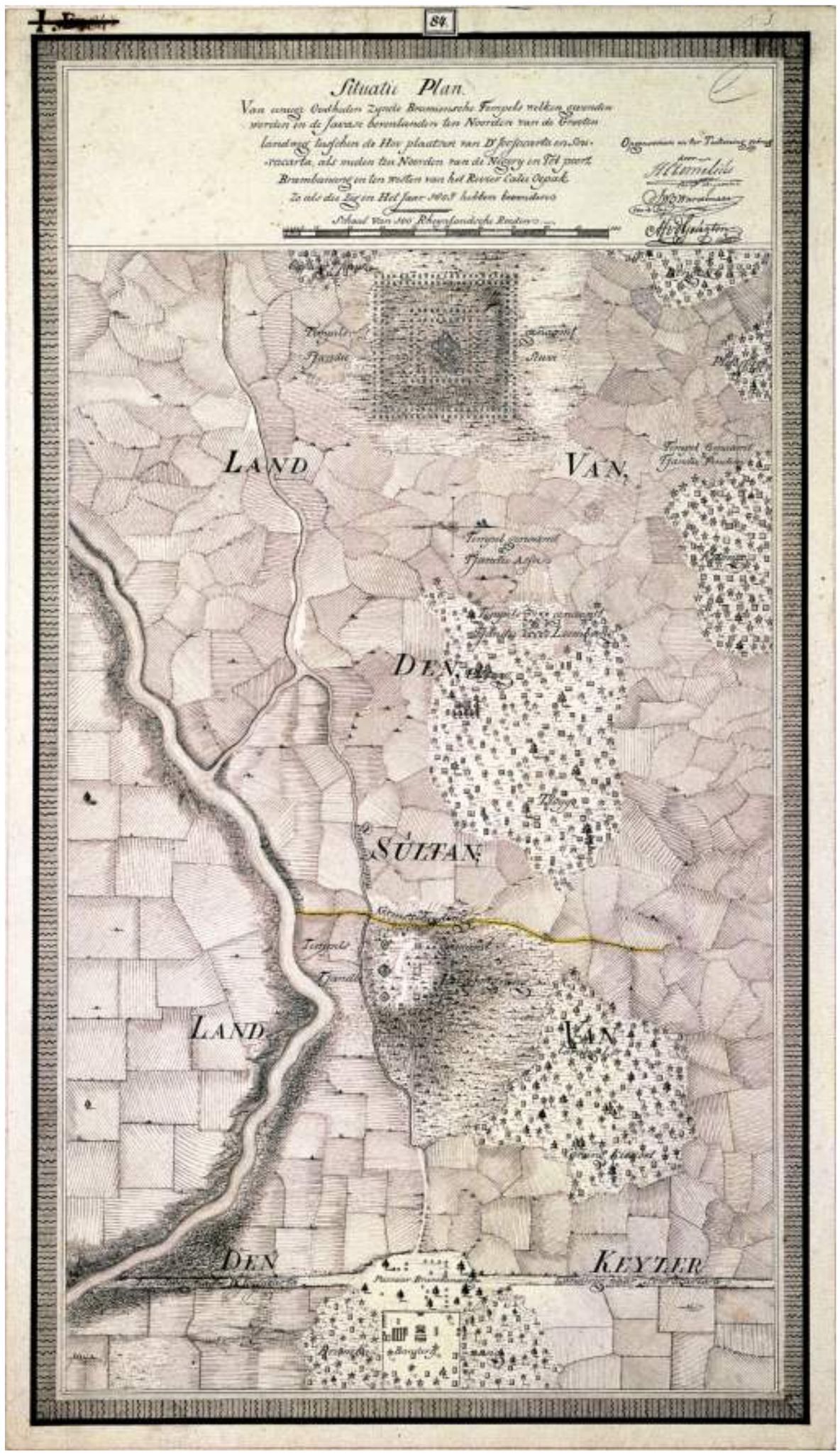

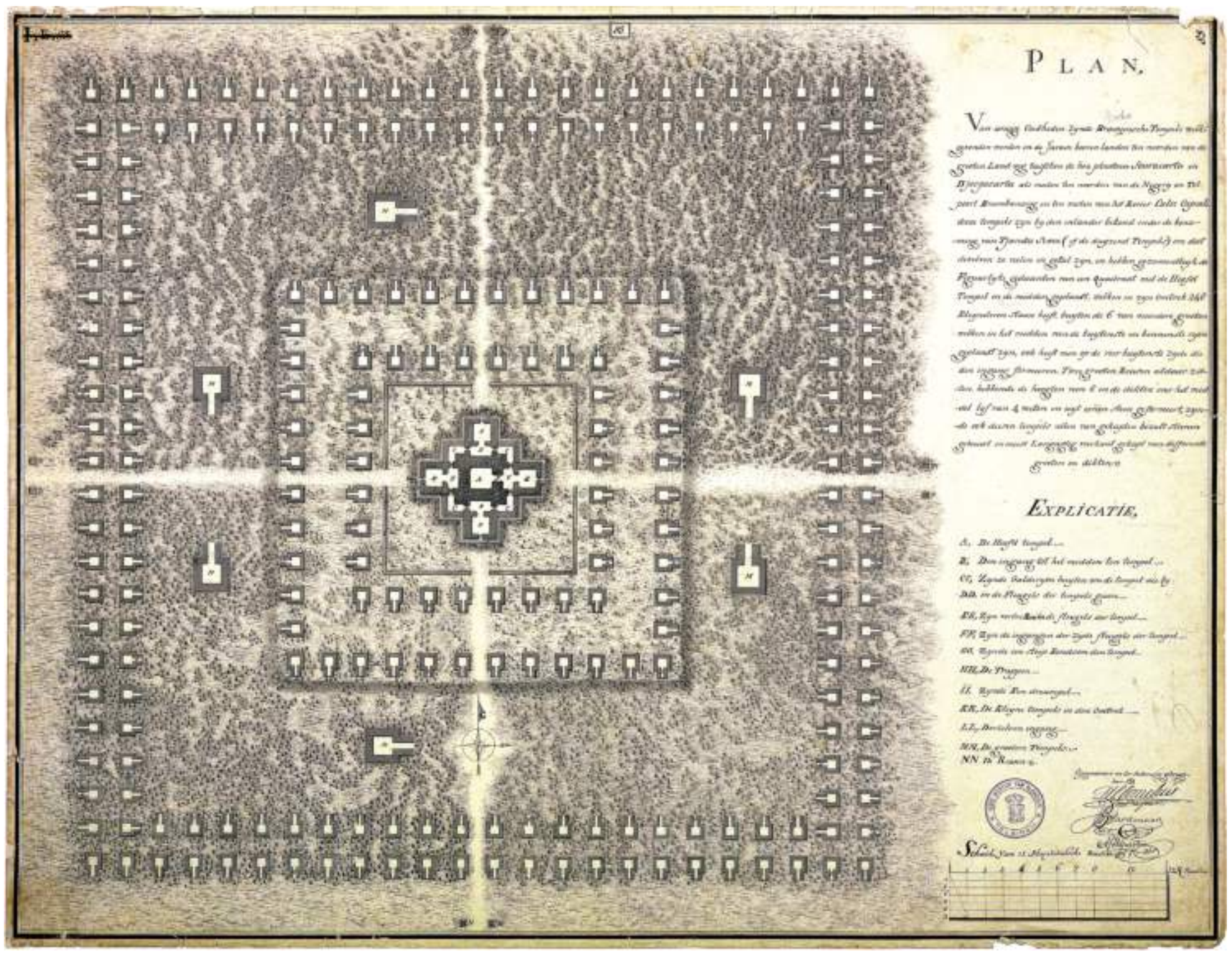

Plan, Van enig Oudheden zynde Bramiensche Tempels welk gevonden worden in de Javase bovenlanden ten noorden van de grooten Landweg tusschen de hofplaatsen Souracarta en D'Jocjacarta als meden ten noorden van de Negory en Tolpoort Brambanang en ten westen van het Revier Calie Oepak deze tempels zijn bij den inlander bekend onder de benaming van Tjandie Sewoe (of de duyzend Tempels) om dat dezelven zo veelen in getal zijn, en hebben gezamentleijk de Figuurlyke gedaanten van een Quadraat met de Hoofd Tempel in det midden geplaatst, welken in zijn omtrek 248 Kleynderen staan heeft, buyten de 6 van meerdere grooten welken in het midden van de buytenste en binnenste ryen geplaast zijn, ook heeft men op de vier buytenste zyde die den ingang formeeren, Twee grooten Reusen aldaar zitten hebbende de hoogten van 8 en de dikten over het middel lijf van 4 voeten en uyt eenen steen geformeert, zynde ook deesen tempels allen van gekapten bezalt steenen gebouwt en meest Langagtig vierkant gekapt van differente grooten en diktens.

Explicatie.
A. De Hoofd tempel.
B. Den ingang tot het midden ten tempel.
CC. Zynde Galderijen buyten om de tempel die by
DD. in de Fleugels der tempels gaan.
EE. Zyn vertrekken in de fleugels der tempel.
FF. Zyn de ingangen der Zyde fleugels der tempels.
GG. Zynde een stoep Rondsom den tempel.
HH. De Trappen.
II. Zynde Een dreumpel.
KK. De Kleyne tempels in den Omtrek.
LL. Derzelven ingang.
MM. De grootere Tempels.
NN. De Reusen.

Boroboedoer (**Borobudur**). Van Engelhards kennis en collecties met betrekking tot Java's Noord-Oostkust en de Vorstenlanden is na 1811 dankbaar gebruik gemaakt door de Britse luitenant-gouverneur, Thomas Stamford Raffles, die de aldus verkregen informatie en afbeeldingen mede verwerkte in zijn befaamde *History of Java* (1817). Raffles engageerde ook enkele van Engelhards tekenaars, onder wie als belangrijkste weer de majoor-ingenieur der genie en latere directeur van de Militaire School, Hermanus Christiaan Cornelius. In opdracht van Raffles was deze in begin 1814 opnieuw werkzaam op het Prambanan-complex, waarna Cornelius in mei en juni van dat jaar leiding gaf aan het blootleggen en opnemen van de Boroboedoer, de grote boeddhistische tempel uit de Javaanse oudheid in de vlakte van Kedoe, noordwestelijk van Djokjakarta. Raffles geldt sindsdien op grond van deze opdracht als de ontdekker van de Boroboedoer; zeker is dat Cornelius daar als eerste professionele opmetingen verrichtte en na de verwijdering van aarde en begroeiing ook de eerste aanzichten van het complex tekende, waarvan een aantal drie jaar later in *History of Jav*a werd opgenomen. De twee tekeningen op dit blad, ook weer uit de Leemans-collectie in het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden, zijn waarschijnlijk schetsen door Cornelius of een van zijn assistenten uit die tijd die niet aan Raffles zijn overgedragen, of anders latere kopieën daarvan. De schetskaart boven geeft de ligging van de Boroboedoer ten opzichte van enkele herkenningspunten in het landschap aan, de tekening onder biedt een aanzicht op de pas blootgelegde tempel.

Borobudur (**Boroboedoer**). After 1811, the British Lieutenant-Governor Thomas Stamford Raffles made grateful use of Engelhard's knowledge and collections of the North-East Coast of Java and the Principalities, including some of the information and illustrations obtained from him in his famous *History of Java* (1817). Raffles also engaged a few of Engelhard's draftsmen, of whom the most important was once again Major Hermanus Christiaan Cornelius of the Engineering Corps, the later director of the *Militare School*. At the beginning of 1814, he was again at work in the Prambanan complex, this time at Raffles' behest. In May and June of the same year, Cornelius was put in charge of excavating and surveying Borobodur, the great Buddhist stupa of ancient Java on the Kedu plain, north-west of Yogyakarta. Ever since, on the grounds of this commission, Raffles has been credited as the discoverer of Borobodur. Certainly Cornelius was the first to survey it professionally and after it had been denuded of soil and undergrowth, he was also the first to make accurate drawings of the complex, some of which were included in the *History of Java* three years later. The two drawings on this sheet, once more from the Leemans Collection in the *Rijksmuseum voor Volkenkunde* (National Museum of Ethnology) in Leiden, are probably sketches by Cornelius or one of his assistants which were not handed over to Raffles at that time, or else they are later copies of such. The sketch map above shows the situation of Borobodur in relation to several orientation points in the landscape; the drawing below is a view of the stupa after it had just been revealed.

boven / above:

Rijksmuseum voor Volkenkunde, 1403-3550.

[Anoniem, toe te schrijven aan H.C. Cornelius of assistent], opgenomen in de maand Julij 1814 :
[Anonymous, might be attributed to H.C. Cornelius or assistant], surveyed in the month of July 1814 :

Figuratieve Plan / van de ligging der Bramien / sche Oudheden, bij den Inlander / bekent onder de benaming van / Tjandie Borro Boedoer gelegen in 't district de Cadoe.

Figurative Plan / of the location of the Brahmanic / Antiquities, known to the Local Population / under the name of / Tjandi Boroboedoer situated in the district of Kedoe.

Schaalstok van 600 Rh: Roeden = [ca. 1 : 28.300].
Scale-bar of *600 Rh: Roeden* = [approximately 1 : 28,300].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 32 x 50 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 32 x 50 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

onder / below:

Rijksmuseum voor Volkenkunde, 1403-3551.

[Anoniem, toe te schrijven aan H.C. Cornelius of assistent, 1814] :
[Anonymous, might be attributed to H.C. Cornelius or assistant, 1814] :

[Aanzicht van de Tjandi Boroboedoer].

[View of Tjandi Boroboedoer].

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier, 34,5 x 56 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, coloured, 34.5 x 56 cm.